

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

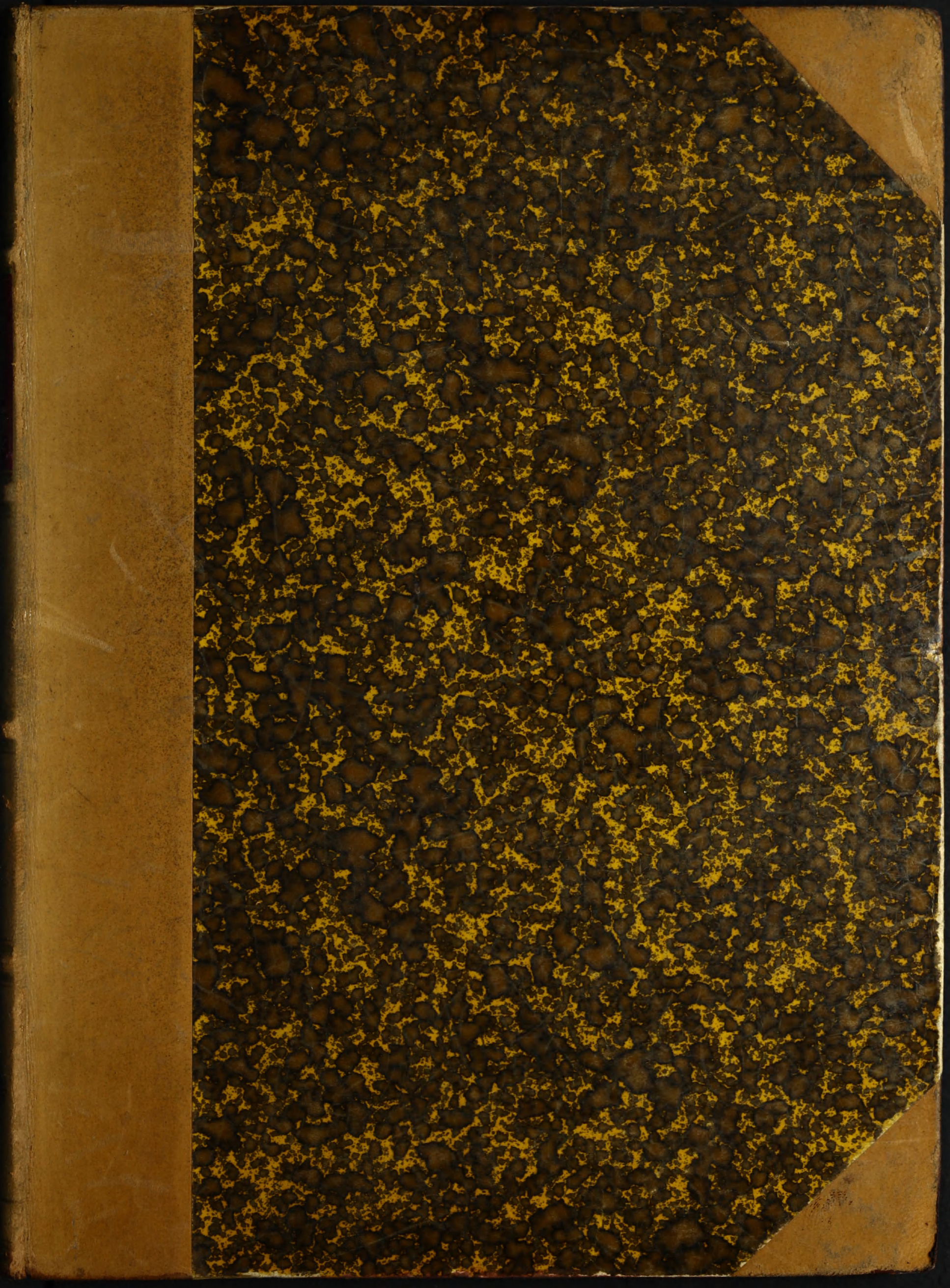
Forfatter(e) Author(s):	samlet og bearbejdet af E. Jensen Tusch.
Titel Title:	<u>11. Bataillon i Krigsaarene 1848-49-50 og 1864</u>
Udgivet år og sted Publication time and place:	Aalborg : Magnus A. Schultz, 1897
Fysiske størrelse Physical extent:	151 s. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

34³ - 102.

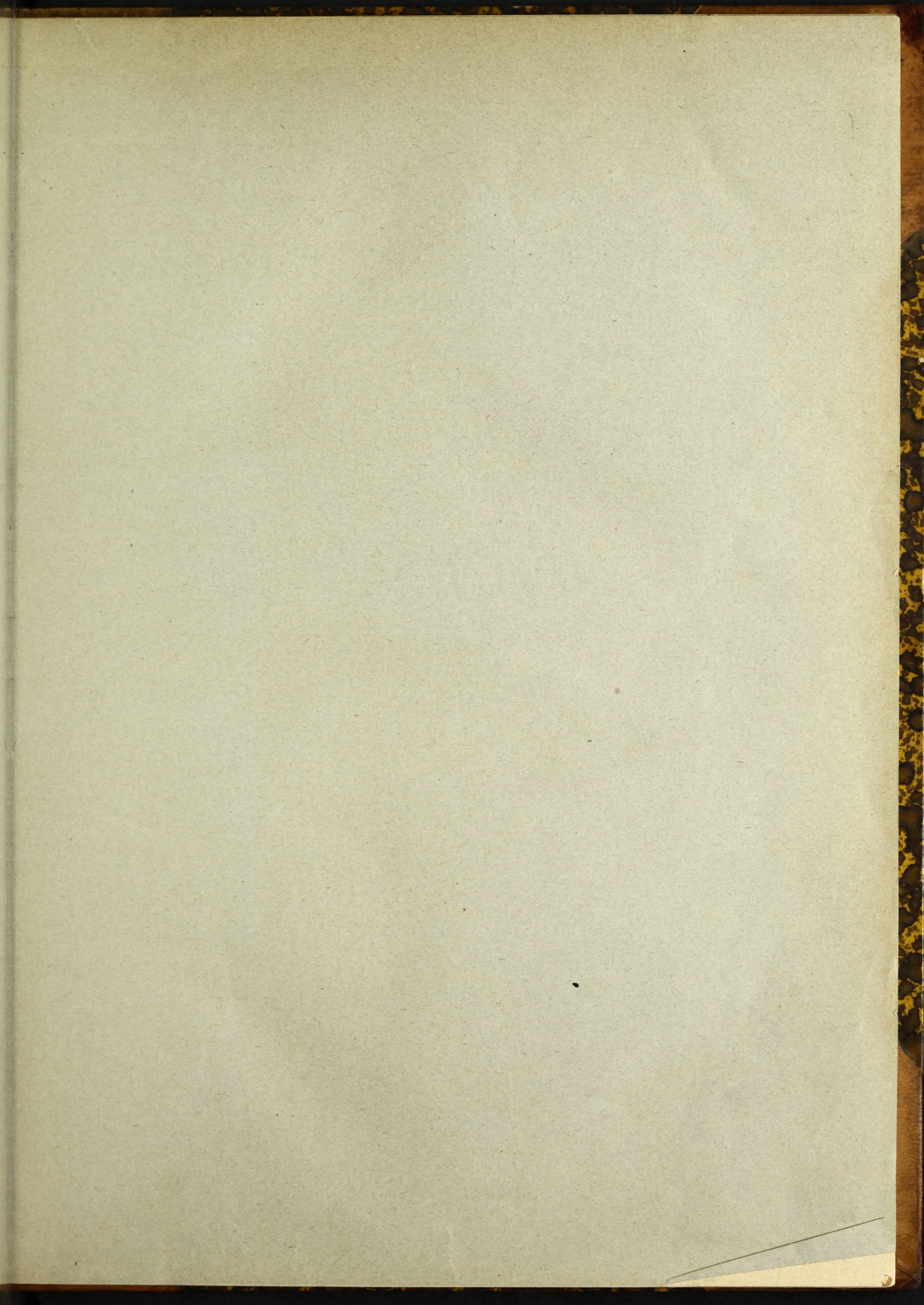
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 34 II 4°

1 1 34 2 4 00602 1

+ REX

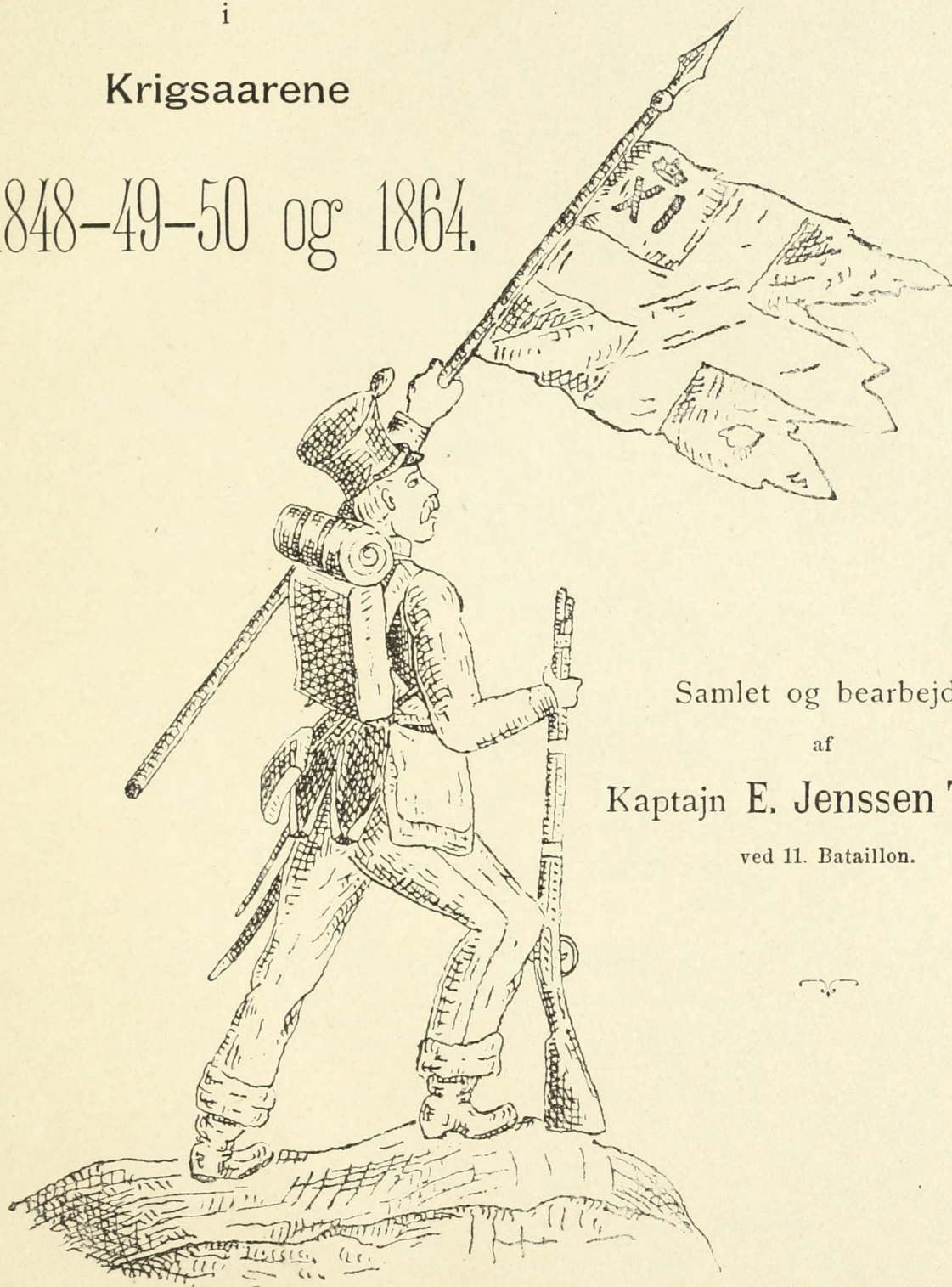

11. BATAILLON.

i

Krigsaarene

1848-49-50 og 1864.

Samlet og bearbejdet
af
Kaptajn E. Jenssen Tusch
ved 11. Bataillon.

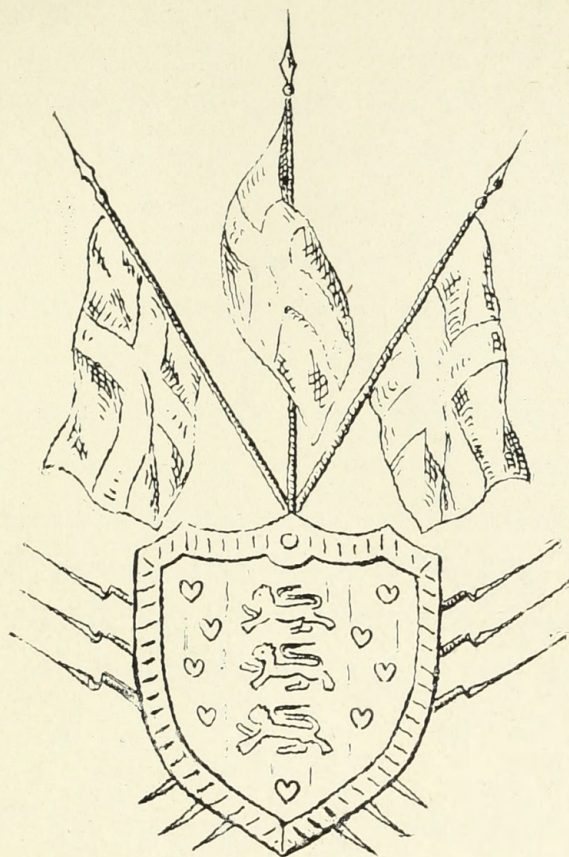
Aalborg.

Magnus A. Schultz's Forlag.

1897.

Aalborg Stiftsbogtrykkeri.

Jyden han æ stærk aa sej.

11te Bataillon er en gammel Afdeling, som den 15. Maj i Aar, 1897, har bestaaet i 150 Aar, idet Kong Frederik V paa denne Dag ved kongelig Resolution oprettede det Falsterske-Regiment, hvorfra Bataillonens stammer. Til Chef for Regimentet, som formeredes i to Batailloner og fik Garnison i København, udnævntes Generallojtnant K. V. Numsen.

I Tidernes Løb er Regimentet undergaaet mange Forandringer, inden det gik over til at blive 11. Bataillon; ikke mindre end 17 Formationsforandringer have fundet Sted, ligesom det flere Gange har skiftet Navn. Den 28. Januar 1785 fik det Navn af det Aalborgske-Regiment og den 8. Januar 1790 af det 3. jydsk-Infanteri-Regiment. Den 1. Juli 1842 ophævedes Regimentsinddelingen, og Regimentet reduceredes til Bataillon og kaldtes 11. Linie-Infanteri-Bataillon. Den 1. Decbr. 1863 dubleredes Bataillonens atter til Regiment, 11. Infanteri-Regiment, men Regimentsinddelingen ophørte igen den 11. Febr. 1865. Ved Hærloven af 1. Juli 1867 blev 11. Linie-Infanteri-Bataillon omdøbt til 11. Bataillon, og dette Navn beholdt Bataillonens, da den ifølge Hærloven af 25. Juli 1880 indlemmedes som anden Bataillon i 10. Regiment.

Den 3. Maj 1779 fik det Falsterske Regiment Garnison i Aalborg og holdt sit Indtog i Byen under Kommando af Generalløjtnant A. L. Moltke, og med Undtagelse af de Afbrydelser, der bleve frembragte ved de truende politiske Forhold i Slutningen af det forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede og Krigene for Sønderjylland, har Bataillonen hele Tiden havt Garnison samme Sted.

Skønt den danske Hær flere Gange i forrige Aarhundrede blev stillet paa Krigsfod, kom Bataillonen dog ikke til at deltage i nogen Kamp, og først den 2. April 1801 fik et Detachement af Bataillonen Ilddaaben i Slaget paa Rheden. Detachmentet fremhævedes paa Grund af hele sin Optræden; men Bataillonen som Helhed kom først til at vise, hvad den duede til, da Krigen for Sønderjylland kom til Udbrud.

*

*

*

Den unge Soldats moralske Opdragelse spiller nu en stor Rolle; det gælder om ved alle Midler at paavirke ham. Et væsentligt Middel hertil er at fortælle ham om Fædrenes Bedrifter og vise, hvorledes Aanden og Tonen har været i fordums Krige i den Afdeling, som han har den Ære at staa i. De gamle Soldaters glørværdige Eksempel skal opflamme hans Æresfølelse, hans Kærlighed og Troskab til Konge og Fædreland, saa at han, hvis Fædrelandet igen kalder til Kamp, gør sit bedste for at holde sin Afdelings Fane højt og vedligeholde dens gode Navn som en tapper og veldisciplineret Afdeling.

Af denne Grund bør der lægges Vægt paa, at Afdelingernes Krigshistorie bliver saa bekendt som muligt, saa at enhver Soldat véd, hvad hans Afdeling har udført, og Hensigten med denne lille Bog skulde derfor ogsaa være at udbrede Kendskab til den gamle jyske Bataillons, II. Bataillons, hele Færd i Krigens Tider.

1848.

en Nationalitetsfølelse og Frihedsbevægelse, som kom til Udbrud overalt i Europa i Aarene omkring 1848, og som fremkaldte Uroligheder og Kampe i mange Lande, kunde heller ikke lade vort Land være uberørt. Ved Kong Christian VIII's Død blev Bevægelsen navnlig kraftig her; Haabet og Troen paa Frihed blev stærkere og stærkere,

og da Kong Frederik VII allerede den 28. Januar, kun 8 Dage efter sin Forgængers Død, udstedte et Reskript om Indførelsen af en fri Forfatning, brød Taknemligheden og Kærligheden til Konge og Fædreland ud i lys Lue og fik sit Udslag paa mangfoldige Maader.

Frihedsbevægelsen skaffede os vor fri Forfatning, Grundloven, men Nationalitetsfølelsen fik desværre sit Udslag paa en Maade, der fik vort gamle Land til at knage i sin Grundvold. Tilskyndet af det augustenburgske Fyrstehus's Ærgerrighed udbrød der nemlig en stærk Agitation i Holsten og Sønderjylland for af disse to Provinser at faa dannet et Hertugdømme med Tilslutning til det tyske Forbund. Agitationen gik snart over til aabenbart Oprør, der fik kraftig Understøttelse fra Syd, ikke alene af Penge og frivillige, men ogsaa af Tropper, idet Preussen og det tyske Forbund grebe med ind og sendte en Hær op i Halvøen for at hjælpe Oprørerne, saa at det lille Danmark hurtig

indvikledes i Krig med det store Tyskland til Forsvar for sin Selvstændighed, sin Nationalitet og sin Frihed. Et Gode havde Krigen dog: det danske Folk fik Lejlighed til at lægge for Dagen, at der endnu var noget tilbage af de gamle Nordboeres Krigeraand, og dets Tapperhed og Fædrelandskærlighed, Udholdenhed og Offerberedvillighed viste sig fra den smukkeste Side i de tre lange Krigsaar, der bragte Tvedragt ind i saa mange Familier, og hvori den omskiftende Krigslykke snart bragte Sorg og snart Glæde til den fjerneste Krog i Landet.

Rygtet om Forholdene i Hertugdømmerne udbredte sig snart i hele Landet, og allerede i Midten af Marts Maaned talte man ikke om andet, end at der snart vilde udbryde Krig. Den 20. Marts var Situationen saa truende, at Regeringen gav Ordre til Mobilisering, men denne fik først Fart, da Efterretningen om Rendsborgs Overrumpling den 23. som en Løbeild foer gennem Landet, gjorde en Ende paa al Vaklen og overalt fik Harmen og Begejstringen til at flamme stærkt op, og samme Dag, som Underretningen naaede København, nemlig den 25., blev der givet Befaling til, at Hæren skulde koncentreres i to Grupper, det nørrejydske Armékorps omkring Kolding og Flankekorpsset paa Als.

I Aalborg taltes der naturligvis heller ikke om andet end Krigen, og med den for Øje traf 11. Linie-Bataillon alle sine Forberedelser, og Indkaldelseslisterne bleve udskrevne og holdte parate til Afsendelse ved Mobiliseringsordrens Modtagelse. Den 23. udbredte der sig det Rygte, at nu var der udbrudt Oprør i Holsten, men paalidelige Efterretninger herom naaede først Byen den 25. samtidig med, at Mobiliseringsordren kom. Nu fik man for Alvor travlt. Det indkaldte Mandskab mødte saa hurtig som muligt, og der herskede stor Begejstring overalt. I Byens Avis læstes følgende Opraab: »Danske Mænd! Fædrelandet er i Fare! Derfor — til Vaaben! Værer villige til at ofre Liv og Blod i Kamp for Fædreland og Konge!« Det var kun et Udslag af den almindelige Stemning, der ogsaa gav sig til Kende ved, at man paa Gader, i private Huse og i Theatret sang og spillede Fædrelandssange, hvoraf navnlig »Danmark, dejligst Vang og Vænge!« blev modtagen med tordnende Hurraraab.

Den 29. om Morgenen modtog Bataillonnen Ordre til at marchere mod Syd. Den tjenestegørende Styrke var kun 160 Mand, og den

Styrke, der blev indkaldt, altsaa over 600, da Krigsstyrken skulde være 800 Mand. Der blev arbejdet med Iver og Lyst, saa at Bataillonens samme Eftermiddag Kl. 5 kunde staa færdig til Afmarche med en Styrke af c. 650 Mand, hvoraf 200 vare mødte og iklædte samme Dag, hvilket vel maa kaldes en hurtig Mobilisering, naar der ses hen til, at Udskrivningskredsen omfattede hele Aalborg og Hjørring Amter samt Dele af Thisted og Viborg Amter, og naar Datidens Befordringsmidler og de uhensigtsmæssige Lokalteter i Garnisonen tages i Betragtning.

Efter at det indkaldte Mandskab paany var taget i Ed, forklarede Bataillonskommandøren, Oberstløjtnant STAGGEMEIER, i faa Ord Grunden til, at Mandskabet var kaldt bort fra den daglige Dont, og paalagde det at gøre Bataillonens og sig selv Ære, hvorpaa han tilsidst udbragte et Leve for Konge og Fædreland, som modtoges med rungende Hurraab af den forsamlede Mængde og Soldaterne, der vare i den frejdigste Stemning. Derpaa svingedes der ud, og Musikkens Toner blandede sig saaledes med Befolkningens Jubelraab og gode Ønsker, Sang og Graad, at Hjertet endnu bevæges ved Tanken om den prægtige Aand, som den Gang havde grebet hele Folket.

Da Bataillonens kom udenfor Byen, holdt der her en lang Række Vogne, hvis Ejere frivillig vare mødte for at befordre Afdelingen, og Landmændene bade ligefrem om at maatte faa Lov dertil, da de nødvendig vilde komme hjem uden at have kørt for Soldaterne. Under Latter og Spøg steg man til Vogns, og snart rullede Toget afsted, medens »Danmark, dejligst Vang og Vænge« gav Genlyd mellem Skovbakkens Træer. Paa Grund af den sene Afmarche naedes denne Dag kun til Gravlev og Omegn og den 30. til Randers, hvor der blev modtaget en Del gamle, ubrugelige Feltflasker og nogle Kobberkokekedler. Først her fik Riffelskytterne Tid til under Bøssemagerens Tilsyn at støbe Kugler til deres Rifler. Den 31. naedes til Aarhus, hvor Feltrekvisitterne yderligere bleve forøgede med gamle Ting, den 1. April til Horsens, hvor Sabler og Bajonetter bleve slebne, og den 2. marcheredes gennem Vejle til Viuf, 1½ Mil nord for Kolding; her indordnedes Bataillonens tilligemed 1. og 2. Linie-Bataillon under 1. Brigade, som til Chef fik Oberst F. R. H. BÜLOW.

Bataillonens kørtes næsten hele Vejen frivillig af Landboerne og modtoges overalt med stor Begejstring. Vinteren var pludselig hørt

op, og det var paa een Gang næsten bleven Sommer; den Mængde Sne, som laa paa Landevejene, smeltede saa hurtig, at Vandet løb som smaa Bække i Hjulsporene; Fuglene sang, og baade Træer og Buske begyndte at udfolde deres Blade og Blomster. I Byerne spillede Bataillonens Musik paa de offentlige Pladser, stadig omgiven af Folkemængder, der sang Fædrelandssangene til Musikkens Toner og raabte Leve for Fædrelandets tapre Sønner. Bataillonens kommanderedes, som allerede nævnt, af Oberstløjtnant E. F. STAGGEMEIER, der havde haft Kommandoen siden 1845, og som havde betydelig Fortjeneste af dens Uddannelse. Navnlig var Underofficerskorpset, af hvilket en ikke ringe Del i Løbet af de tre Krigsaar forfremmedes til Officerer, et af de bedste i Hæren. I det Hele taget var der et talrigt og dygtigt Befalingsmandspersonale, og Disciplinen og Aanden fortræffelig. Bevæbningen var derimod mindre god, idet kun 2 Underofficerer og 16 Mand pr. Kompagni havde Rifler, medens Resten var forsynet med glatløbende Bajonetgeværer. Desuden manglede der Feltkapper, hvilket blev meget føleligt i det kolde og regnfulde Vejr, Ambulance- og Pionerredskaber og det meste Train; dog medførtes der en seksspændig Patronvogn til 24,000 Patroner. Ved Afmarchen fra Aalborg manglede der desuden, som omtalt, c. 150 Mand, der først indtraf nogle Dage efter Kampen ved Bov tilligemed nogle frivillige. Kompagnicheferne vare Kaptajnerne C. F. A. LORENTZEN, C. F. KURTZHALS, C. F. SCHINDEL og J. B. SCHEPPELERN henholdsvis for 1., 2., 3. og 4. Kompagni.

Samtlige Afdelinger nærmede sig lidt efter lidt paa samme Maade til de betegnede Koncentrationssteder, saa at Hæren snart havde fuldendt sin strategiske Opmarche og stod parat til Fremrykning. Overkommandoen var bleven overdraget til Generalmajor H. C. G. F. HEDEMANN, der hidtil havde været Chef for 1. Jægerkorps og en af Hærens yngste Bataillonschefer, medens han til Stabschef fik Kaptajn W. H. F. A. LÆSSØE, en Mand, der trods sin unge Alder (37 Aar) var vel kendt i Hæren for sine fremragende Evner og store Arbejdskraft. Chef for Flankekorpsen var Oberst F. A. SCHLEPPGREGG, der i længere Tid havde staaet som Kaptajn i 3. jyske Infanteri-Regiment.

Saasnart det nørrejyske Korps var samlet, rykkede det, efter først at have fremsendt en Avantgarde, fremad i smaa Dagmarcher. 11. Bataillon marcherede den 3. April til Christiansfeldt og var den 4. indkvarteret her og i Hoptrup, den 5. og 6. i Løjt og Barsmark, den

7. i Aabenraa og den 8. i Perbøl, hvor der første Gang udleveredes Naturalforplejning og udstilledes Forposter. Den sidste Dag kom Korpset i Forbindelse med Flankecorpset, der imidlertid fra Als var marcheret over i Sundeved, saa at hele Hæren nu stod samlet foran Bov, der var besat af Insurgenterne.

Den danske Overkommando, der vidste, at den provisoriske Regering i Hertugdømmerne i Slutningen af Marts og i Begyndelsen af April havde sendt de ufuldtallige og slet organiserede slesvig-holstenske Tropper ind i Sønderjylland, troede, at disse stode ved Bov i en Styrke af 8—10,000 Mand, medens den virkelige Styrke kun var c. 6000, hvoraf endog kun c. 4000 vare samlede, medens Resten var detacheret ud i begge Flanker, navnlig i Retning af Holdnæs, den sydlige Pynt i Flensborg Fjord, hvor en mindre, dansk Styrke havde gjort Landgang.

Den Hovedstilling, som Insurgenterne havde besat, gaar over Bov, Smedeby, Krusaa Mølle til Fjorden og er c. 7500 Al. lang. Fra Stillingen er der næsten overalt udmærket Udsigt og frit Skud, idet hele Forterrænet paa en vid Strækning kan overses fra Bakkerne ved Bov og N. Smedeby; kun foran Stillingens højre Fløj hindrer Kollund Skov Oversigt og frit Skud. Der findes gode Støttepunkter, dels i Højderne, dels i Byen Bov med den solide Kirkegaard, men Klusris Skov hindrer Oversigten i selve Stillingen, højre Fløj er udsat for Beskydning fra Søen og venstre Fløj kan let omgaas. Stillingen ligger vinkelret paa Tilbagetogslinien, men Tilbagetoget er meget vanskeligt og Besætningen udsat for at blive trængt ned mod Fjorden. Desuden er Stillingen saa udstrakt, at der fordres en langt større Styrke til Besættelse end den, Insurgenterne raadede over.

Den danske Hær, som skulde angribe denne Stilling, var c. 11,000 Mand stærk. Den var sammensat af: I. Det nørrejydske Armékorps: Avantgarden (2 Batailloner, 2 Eskadroner og $\frac{1}{2}$ Batteri), Groset (2 Infanteribrigader, hvoraf 1. var sammensat af 1., 2. og 11. Linie-Bataillon, og 1 Kavaleribrigade) og Reserven (1 Bataillon, 1 Dragonregiment, $1\frac{1}{2}$ Batteri og $\frac{1}{2}$ Ingeniørkompagni) og II. Flankecorpset (5 Batailloner, $1\frac{1}{4}$ Eskadron, 1 Batteri og nogle Ingeniører). Samtlige højere Chefer samlede den 8. Kl. 6 om Eftermiddagen i Bommerlund for at faa Dispositionerne til Angrebet den næste Dag.

General HEDEMANN'S Plan var med en Del af Flankecorpset at rette et Skinangreb paa Krusaa Passet for om muligt at fastholde den der

posterede fjendtlige Styrke, medens Avantgarden, Reserven og den øvrige Del af Flankekorpsset bemægtigede sig Bov. Samtidig hermed skulde 1. Infanteribrigade fulgt af 2. rykke frem vest for Bov mod Ellund, derpaa svinge tilvenstre og med den fra Medelby over Valsbøl og Ondaften frembrydende Kavaleribrigade paa sin højre Fløj gaa løs paa Harreslev og derfra mod Flensborg. De to Brigader skulde kaste alt, hvad der stillede sig i Vejen for dem, over Ende og søge at afskære de fjendtlige Tropper fra Tilbagevejen gennem Flensborg og derved tilføje Insurgenterne et fuldstændigt Nederlag, medens de ved Oksøerne i Flensborg Fjord stationerede Krigsskibe tillige skulde beskyde Fjenden fra Søen og rense Skovene med Kardæsker.

I denne Plan blev der dog i Nattens Løb foretaget en ikke uvæsentlig Forandring; Kavaleribrigaden meldte nemlig, at Østerby og Valsbøl vare besatte af fjendtligt Fodfolk, hvorfor den fik Ordre til tidlig den næste Morgen at marchere mod Frøslev paa højre Fløj af 1. Brigade, hvorved altsaa dens omgaaende Bevægelse blev opgivet og den oven i Købet kom ind i temmelig ugunstigt Terræn.

Søndagen den 9. April blev en Mærkedag ikke alene for hele Hæren, men ogsaa specielt for 11. Bataillon, der kom til at spille en væsentlig Rolle i denne første betydningsfulde Kamp paa sønderjydske Jordbund. Medens Angrebet paa Krusaa og Bov fandt Sted, foretog 1. Brigade sin omgaaende Bevægelse. Bataillonerne marcherede tidlig om Morgenen fra deres Kvarterer til Brigadens Mødeopstilling ved Bommerlund, der naaedes omtrent Kl. 7, og hvor der holdtes Hvil før Fremrykningen. Der herskede den frejdigste Stemning blandt Tropperne; alle længtes efter at komme i Kast med Fjenden. Kl. 8 brød Brigaden op og marcherede ad Oksevejen til Lygtekroen, hvorfra den tog Vejen ind over Heden, idet den lod sine Afdelinger formere Bataillonskolonner. Marchen skulde foregaa saa hurtig som muligt, da det gjaldt om at komme overraskende ind paa Fjenden, saa at det just ikke var nogen videre heldig Formation at marchere i. Terrænet var meget besværligt; det var gennemskaaret af Grøfter, Jordvolde og Hegn, Lyngbakker, Mosedrag og Huller, og den Strækning, der skulde tilbagelægges paa denne Maade, var omtrent 1 Mil lang. Kun de forreste Rækker kunde se, hvor de satte Foden; i de bagved værende snublede Mandskabet hvert Øjeblik, saa at Folkene allerede vare temmelig trætte og medtagne, da Sammenstødet med Fjenden

fannt Sted. Brigaden marcherede 2000 Al. vest om Bov, detacherede 11. Bataillons 4. Kompagni til Volmerstoft og Haraldsdal, passerede tæt øst om Frøslev og svingede dernæst mod Sydøst, idet den vadede over Meden Aa, der omtrent var 1 Alen dyb og nogle Alen bred. Kl. 11^{1/2} naaedes Oksevejen vest for Harreslev, der var besat af Fjenden. Tilgangene til Byen vare barrikaderede med Møbler og Vogne, Huse og Havegærder saavidt muligt indrettede til Forsvar, og Besætningen, der forøvrigt kun bestod af nogle faa Kompagnier, anbragt med stor Skønsomhed. Oberst BÜLOW tog hurtig sine Dispositioner. 1. og 11. Bataillon sendtes frem mod den nordlige og vestlige Udkant af Byen, 2. Bataillon mod den sydlige. 11. Bataillon kastede straks Skytterne frem; Oberstløjtnant STAGGEMEIER syntes dog, at det ikke gik hurtig nok og raabte til Kaptajn SCHINDEL, at han skulde sørge for, at de kom ordentlig ud. Følgen heraf var, at Premierløjtnant C. F. P. STRICKER, der førte dem, fik en ordentlig Røffel af Kaptajnen. Irriteret herover sprang Løjtnanten frem foran Skytterne, der lige havde gjort Holdt, stillede sig op med Ryggen mod Fjenden og raabte: »I skal Fanden ta' mig holde ordentlig Retning og Afstand!« og han blev nu i nogen Tid ganske rolig staaende saaledes, medens Kuglerne peb ham om Ørene. Et Skud strejfede hans ene Støvle, men selv led han ingen Skade, hvorimod der af Folkene blev skudt 1 og saaret et Par Stykker.

Det mærkedes snart, at Ilden var virkningsløs mod den godt dækkede Fjende, og Tropperne adløde derfor med Glæde Ordren til at gaa paa med Bajonetten. Bataillon, der rykkede frem under den fjendtlige Ild som paa Eksercerpladsen med nøjagtig Retning og Afstand, stormede Barrikaden tværs over Vejen og de nærmest liggende Huse, og straks efter trængte 1. og 2. Bataillon ind i Byen fra Nord og Syd. Insurgenterne forsvarede sig haardnakket, men Overmagten mod dem var for stor. Fod for Fod bleve de trængte tilbage, indtil deres tapre Fører faldt; saa tabte de Modet og i vild Flugt gik det nu tilbage ad Vejen til Flensborg. Et Par Tusind Alen foran Byen bleve de dog atter bragte til at standse og indtog nu en Stilling bag en Jordvold med højre Fløj støttet til en Mose og venstre til et Teglværk, hvis murede Bygninger egnede sig til Forsvar.

Brigaden var hurtig fulgt efter Fjenden, der næppe havde indtaget sin nye Stilling, førend 2. og 11. Bataillon, der vare i 1. Træfning,

rykkede frem. Det første Angreb blev afslaaet. Under dette blev den unge Sekondløjtnant U. C. WEDEGE haardt saaret af en Kugle i Underlivet, ligesom han raabte: »Fremad, Karle!« Han var almindelig afholdt, og i Raseri over hans Fald greb — fortælles der — Spillemand C. THORSEN, der netop var ved Siden af Løjtnanten og som tilfældigvis havde set den fjendtlige Skytte — man var naaet ind paa ganske kort Afstand —, et Gevær og nedskød ham. Løjtnanten, der var en begavet og dygtig Officer, blev bragt hen til et Bondehus og derfra senere til en velhavende Borgers Hus i Flensborg, hvor han blev plejet paa det kærligste, indtil han døde den 12. April. Det var den første Officer, som Bataillon mistede, og betegnende for hans Karakter er det, at han, da han vaagnede op af sin Besvimelse nogen Tid efter, at han var bleven saaret, straks udbrød: »Sejre vi?«

Efter det afslaaede Angreb kastede de to Batailloner, der vare dygtig trætte, sig ned, og det blev nødvendigt at trække 1. Bataillon frem til Understøttelse. Da dette var sket, fik Angrebet ny Kraft; Hegnene og Teglværket stormedes, og Fjenden blev i vild Flugt dreven tilbage mod Flensborg og til den 800 Alen syd for Teglværket liggende Marieskov, fra hvis nordlige Udkant han fortsatte Modstanden. Oberst BüLOW beordrede nu 1. og 11. Bataillon til at tage Skoven og derefter rykke frem mod Flensborgs vestlige Udkant, medens han selv Kl. 1¹/₂ Em. førte 2. Bataillon mod Byens nordlige Del. Imidlertid viste det sig, at 11. Bataillon, der hele Tiden havde været i forreste Linie, var bleven udmattet, saa at der maatte tilstaas den nogen Hviletid. Chefen for 1. Bataillon, Oberstløjtnant RYE, satte sig derfor kun i Spidsen for 1. og 11. Bataillons Skytter og gik fulgt først af Resten af 1. Bataillon og noget senere ogsaa af Resten af 11. Bataillon frem mod Skoven. Modstanden her blev hurtig brudt, og uden at bryde sig om Hovedstyrkens Ankomst ilede nu Oberstløjtnanten, der saa, at Insurgenterne ogsaa vare i fuld Tilbagegang paa den øvrige Del af Kamppladsen, med Skytterne alene (c. 100 Mand) til Flensborg. De trængte dels gennem Mariegade og dels mere sydlig hen til Kirkegaarden ved den fra Nord til Syd gaaende Hovedgade for at spærre denne. Med 11. Bataillons Skytter fulgte foruden Føreren, Premierløjtnant STRICKER, Underofficererne F. J. DE LEMOS, J. H. J. SILKEBORG og J. CHRISTENSEN KAARUP, der alle lagde megen Dristighed for Dagen. Skytterne satte sig fast ved Kirkegaarden, og det lykkedes

denne lille Skare at fange flere Hundrede Insurgenter, der højlig overraskedes ved at støde paa Fjender her. Kort efter naaede Resten af de to Batailloner ogsaa Byen, forrest 1. Bataillon, der besatte den nordlige Bydel og dernæst 11., der dirigeredes mod Angelboporten. Da senere flere Batailloner trængte gennem Byen fra Nord, bleve de et Øjeblik af en Fejltagelse beskydte af vore Kanonbaade fra Fjorden. En lille Hornblæser, vistnok af 2. Bataillon, fik saaledes lige ved 11. Bataillons Skytter sin Hue reven af ved Lufttrykket fra en forbifarende Kanonkugle, men han sprang straks hen efter den og svingede den i Luften, idet han raabte: »Der kan I se, det var godt, at jeg ikke er længere!«

De slagne Insurgenter flygtede i 3 forskellige Retninger, til Mysunde, Slesvig og Husum. Det var ikke lykkedes at tilintetgøre dem, men der var dog tilføjet dem et alvorligt Tab, baade materielt og moralsk, idet de havde mistet 923 Fanger, 30 døde og 143 saarede, og Tilliden til Førerne og Overmodet var bleven betydelig svækket. Til Gengæld blev Stemningen i den danske Hær, der alt før Kampen havde været glad og frejdig, yderligere forhøjet ved denne første Sejr, og Jublen steg endnu mere ved den hjertelige Modtagelse, som den fik af den overvejende Del af Befolkningen i Flensborg, da Tropperne mellem Kl. 2 og 3 Em. samledes i Byen. Midt paa Torvet var der plantet et stort Dannebrogssflag, hvorom der samlede sig en Mængde Mennesker, og hvor Søfolk fra Havnen og Skibene sang en Velkomstsang; utallige Vimpler og Flag vajede fra Husene, og Vinduerne vare fulde af Folk, som smilende og jublende viftede til Soldaterne.

Vort Tab i Kampen var ialt 8 Officerer, 12 Underofficerer og 74 menige, hvoraf 11. Bataillon havde 3 døde og 9 saarede. Blandt disse sidste var Sergent S. J. RAABYE, som senere blev Officer, Overspillemand V. F. HARTMANN og Underkorporal O. F. OBEL TOLSTRUPSKOLE, der saarede baade her, ved Isted og ved Sankelmark i 1864; under Angrebet paa Teglværket blev Sergenten truffen af en Kugle i Brystet og segnede om; men hans Kompagnichef, Kaptajn SCHINDEL, sprang hurtig til, greb ham i Armen, knappede Frakken op og løste Halsbindet, idet han med megen Deltagelse spurgte: »Hvorledes har Du det, Julius!« Han kunde imidlertid ikke finde noget blødende Saar hos den bevidstløse, og straks efter viste det sig ogsaa, at Kuglen var gaaet gennem Munderingen ind i en under Overknappingen ind-

stukken Tobakspung og der slaaet flad mod en i Pungen liggende Jern-Kugletrækker. Brystet havde imidlertid ved Anslaget faaet en stærk Kontusion, saa at Sergenten maatte køres paa Hospitalet, hvorfra han dog vendte tilbage til sit Kompagni den 22. April for i Slaget ved Slesvig atter at blive mærket gentagne Gange og dog slippe helskindet derfra paa en lige saa heldig Maade. — Den samme Interesse, som Kaptajn Schindel ved denne Lejlighed viste en af sine egne Underofficerer, viste han ethvert af de unge Mennesker, som han havde opdraget til Befalingsmænd, og som han stadig tiltalte med Fornavn og »Du«.

Om Eftermiddagen indkvarteredes Tropperne i Flensborg, II. Bataillon paa Konsul CHRISTIANSENS Kornlofter og lignende Steder. Efter den fornødne Hvile spredte Soldaterne sig i Byen for om Aftenen forfriskede og med fyldte Madposer at ty tilbage til Sovestedet, hvor Dagens Begivenheder drøftedes. De menige fortalte hverandre, hvad de havde oplevet, og syntes ikke, det var saa slemt at være i Krig. »I Førstningen blev jeg kold,« sagde en af dem, men saa blev jeg varm, og da Trommen lød og Kuglerne peb, saa var det en Lyst at være med, og det Hele var jo ingen Ting; de fleste Kugler gik jo oven over.« En anden bemærkede, at det var meget rigtigt, men at det dog ikke var videre rart i Begyndelsen, og at han egentlig havde været svært bange. Den foregaaende Nat havde han kun sovet meget lidt og drømt, at han vilde blive truffen af en Kugle midt i Panden og falde om paa Landevejen. Som Følge heraf havde han trykket sig svært, og det var kun med bange Anelser, at han, der hørte til Skytterne, havde været forrest, da Marieskov skulde renses. Ved Skoven var Frygten imidlertid pludselig forsvunden, fordi han lige ved Indtrædelsen i denne havde set en Insurgent, der netop var truffen af en Kugle i Panden, ligge udstrakt paa Vejen aldeles saaledes, som det var set i Drømmen, og han derfor straks havde tænkt, at nu var denne gaaet i Opfyldelse. — Blandt andet blev der ogsaa talt om, hvor tapper og uforsagt Menig ULSTED havde været, altid forrest blandt Skytterne, men det var lige godt Synd, mente man, at han inde i Marieskov havde stukket Bajonetten gennem en paa Jorden liggende saaret Insurgentjæger — der paa hans Spørgsmaal: »Er Du en Tysker?« havde svaret: »Ja!« — med den Ytring: »Saa ska' Du Dævlen splitte mæ et heller komme til aa tal' Tysk mier!« Ulsted,

der ellers var et forfaldent Subjekt med sort Kokarde, blev, som senere skal berettes, ogsaa straffet for sin Gerning.

Følgende karakteristiske Episode fra denne Dag fortjener ogsaa at nævnes. Bataillonens ældste Underofficer, Kommandersergent og Dannebrogsmænd L. LORENTZEN, der var over 60 Aar gammel, ytrede under den forcerede Fremrykning fra Bommerlund til en af sine Kamerater, at han i mange Aar havde næret det stille Ønske at deltage i et Felttog; »men uagtet Hjertet endnu slaar lige saa varmt, som da jeg var ung, mærker jeg desto værre først nu, at de fysiske Kræfter ikke lade sig kommandere af Villien; jeg kan ikke mere!« Alligevel vægrede han sig bestemt ved at aflægge Tornystren, idet han oven i Købet sagde til sin Kaptajn, der vilde lade sin Oppasser bære den: »Hr. Kaptajnen kan ikke fritage mig for den Pligt, som Krigsartikler og Reglementer bestemme, nemlig at enhver Kombattant selv skal bære sin Oppakning!« Smilende lod Kaptajnen den egen-sindige have sin Villie, og efter et Øjeblik Hvil indtog Kommandersergenten atter sin Plads. Lorentzen var iøvrigt et enestaaende Eksempel i Hærens Underofficersklasse. Født af velhavende Forældre i Altona maatte han i Begyndelsen af Aarhundredet paa Grund af Krigen og de dermed følgende slette økonomiske Tilstande afbryde sine theologiske Studier og tog den 10. April 1804 Tjeneste som Underofficer i 3. jydsk Regiment, hvor han ved Hjælp af sine gode Kundskaber og store Pligtopfyldelse snart blev den første blandt sine Kamerater. I 1814 blev der tilbudt ham Løjtnants Patent, men han afslog det med den Bemærkning, at han af Interesse for den militære Stand havde taget Plads blandt Underofficererne og haabede at have gjort Nytte her ved sit Eksempel, hvorfor han ønskede at blive i den Stilling, som han nu havde faaet kær. Da der ogsaa efter Kampen ved Bov blev sagt til ham, at han vilde blive indstillet til Officer, erklærede han, at han var alt for gammel, var tilfreds med sin Stilling og kun vilde bede om at maatte blive staaende blandt sine gamle Kamerater, saa længe hans Kræfter sloge til. Den 24. Maj 1849 forfremmedes han til Overkommandersergent og afskedigedes den 30. Juni 1852 efter at have tjent i Bataillon i 48 Aar. Han levede stedse ugift og i meget tarvelige Kaar; thi, hvad han kunde spare af sin Lønning og sin private Fortjeneste som dygtig Kontormand, anvendte han til Uddeling til gamle Pensionister og Enker, som vare

fattigere end han selv. Han døde 85 Aar gammel i Aalborg, hvor hans sidste Hvilested er prydet med en smuk Mindestøtte, som er rejst ved Bidrag fra hans tidligere foresatte og Kamerater.

Blandt dem ved 11. Bataillon, der udmærkede sig i Kampen ved Bov, fremhævede Overgeneralen i sine Rapporter særlig Premierløjtnant C. F. P. STRICKER, hvis koldblodige med Dristighed parrede Optræden vakte Beundring, og Underlæge P. LUND, som med megen personlig Fare udviste overordentlig Virksomhed ved Forbinding af saarede.

Den næste Dag, altsaa den 10. April, stod hele Hæren færdig til Afmarche i Byens Hovedgade Kl. 9 Morgen for at marchere sydpaa. 11. Bataillon marcherede ind i Angel for den Dag at indkvarteres i Store Solt og Omegn. Paa Vejen hertil drejede Bataillonen efter et Par Timers Marche pludselig ind paa en Mark og formerede Bataillonskarré. Oberst STAGGEMEIER sendte derpaa en Underofficer ind i en nærliggende lille Skov med Ordre til at skære nogle gode tykke Hasselkæppe af. Efter Underofficerens Tilbagekomst blev den oven omtalte menige ULSTED kaldt frem og rost meget for sin Tapperhed den foregaaende Dag, »men,« tilføjede Chefen, »Du har tillige i Gaar udøvet en Skændselsgerning mod en saaret Fjende ved at nedstøde ham værgeløs; en saa skammelig Handling fortjener Døden, men jeg vil for denne Gang lade Naade gaa for Ret. For dit Mod i Gaar giver jeg Dig Kokarden tilbage, men forinden skal Du straffes for din Nederdrægtighed og derfor Lædertøjet af. Derpaa gave to Underofficerer ham med rigtig god Villie 50 Stokkeslag paa Ryggen, hvorefter Chakoten fik den sorte Kokarde ombyttet med Nationalkokarden, og Bataillonen fortsatte atter sin Marche.

Den 11. rykkede Hæren ind i Byen Slesvig, og 11. Bataillon var den første, der betraadte dens Grund; men den Modtagelse, som Tropperne her fik, var rigtignok ganske anderledes end i Flensborg. Indbyggerne vare tavse og alvorlige, Gardinerne vare trukne for Vinduerne, mange Damer gik endog sortklædte, og man mærkede straks, at man her var i et af Agitationens og Insurrektionens Arnesteder. Bataillonen indkvarteredes i den nordøstlige Del, Altstadt, og Jyderne bleve snart gode Venner med Befolkningen her. 2. Kompagni var efterladt som Besætning i Flensborg. Byen gæstedes den 13. af Kong Frederik VII, men Modtagelsen var kun kølig fra Befolkningens Side,

og efter at have holdt Revu over Hæren vendte han samme Dag tilbage til Flensborg.

Efter Indrykningen i Slesvig ophævedes Flankekorpsset som særligt Korps, og Hæren, der var bleven forstærket med Garden til Fods, fik en ny Inddeling, idet alt gik ind under Armékorpsset, der efterhaanden kompletterede sin Styrke. 11. Bataillon fik saaledes den 16. sit 2. Kompagni tilbage, og Resten af det indkaldte Mandskab mødte ogsaa; men Bataillonens maatte den 20. igen afgive Kaptajn SCHEPELERN, 4 Underofficerer og 40 menige til et blandet Detachement i Flensborg, hvorfor Premierløjtnant L. N. FÆRCH overtog Kommandoen over 4. Kompagni. Forposttjenesten besørgetes skiftevis af Bataillonerne; 11. Bataillon var saaledes paa Forpost fra den 15. til den 16. og havde den Dag 1. Kompagni ved Jagel. Paa Udmarchen fik Kompagniet for første Gang »Den tapre Landsoldat« at høre. Ligesom det var naaet udenfor Slesvig, kom der nemlig en Stabstrompeter løbende, kun iført blaa Trøje og Tøfler og med nogle Papirer i Haanden. Han bad ivrig Kaptajnen, om han maatte faa Lov til at synge en Sang for Kompagniet. Han fik Tilladelsen og begyndte derpaa, efter at Kompagniets Sangere vare kaldte frem og Sangen, som han havde i Haanden, uddelt til disse, med høj og kraftig Stemme at synge den nu saa bekendte Sang; denne vakte stor Begejstring, og navnlig da Verset: »Om Dannebrog jeg véd« blev sunget, hvorved Stabshornblæseren pegede paa Gottorp Slot, paa hvis Tinde Flaget vajede, gave alle lydelig deres Bifald tilkende. Sangen gik snart fortrinlig, og Læremesteren gik glad bort igen. Da Afløsningstiden kom, ventede Kompagniet forgæves paa Afløsningen, og den ene Time gik efter den anden; Vognene vare sendte efter Naturalforplejning med Ordre til at køre til Kvartererne, saa at Mandskabet intet fik at spise. Kompagnichefen sendte derfor henad Eftermiddagen en flink Underkorporal ind til Slesvig med mundtlig Melding til Forpostkommandøren, Major HOLM, om at Kompagniet ikke var blevet afløst sammen med de andre Forposter og med Forlangende om et nyt Feltraab, hvis Kompagniet skulde blive staaende. Underkorporalen vendte først tilbage efter Midnat, og hans udførlige Melding lød paa, at han, da han var kommen til Slesvig, blev henvist til Hovedkvarteret paa Gottorp; men her kunde han foreløbig ikke faa Forpostkommandøren i Tale, da denne ikke maatte forstyrres. Først henimod Kl. 11 fik Under-

korporalen Adgang til ham og overbragte sin Melding. Svaret lød saaledes: »Sig min gamle Ven, Kaptajn Lorentzen, at det er en Forglemmelse, at Kompagniet ikke er blevet afløst i rette Tid; han skal straks marchere hjem med Kompagniet, og der vil herfra blive kommanderet en anden Styrke til at indtage hans Plads!« Kompagniet marcherede derfor til Kvarteret, og der har saaledes rimeligvis i nogen Tid været en større Aabning i Forpostlinien. Ogsaa den 20. var Bataillonens paa Forpost.

Imidlertid maatte der nu ifølge Omstændighedernes Magt indtræde en Vending i den danske Krigsførelse. Hidtil havde Fjenderne kun bestaaet af Insurgenter, hvorfor Hæren kunde gaa angrebsvis frem, men nu kom der Hjælp fra Tyskland, idet en preussisk Division paa 12,000 Mand og en Forbundsdivision paa 10,000 stødte til Insurgenterne, hvis Styrke var c. 9000 Mand. Det danske Armékorps var kun c. 12,000 Mand stærkt, og dets Optræden maatte derfor absolut blive defensiv.

Det Terræn, som Armékorpsset skulde besætte, ligger mellem Slien og Trenen og egner sig godt for et sejgt og haardnakket Forsvar mod et Frontalangreb af en selv temmelig overlegen Fjende; men med en saa lille Styrke, som Korpsset havde, var dette udsat for at blive omgaaet i begge Flanker, baade over Slien og fra Klein Reide vest om Hysby og Skovby. I Tilfælde af Angreb havde Overkommandoen bestemt, at Avantgarden først skulde optage Kampen ved Dannevirke paa Højdepartiet syd for Bustrup mellem Hadeby Nor og Bustrup Teich, hvornæst Hovedkampen skulde føres i den saakaldte Gottorp-Hysby Stilling, d. v. s. det Højdeparti, der fra Lollfus, Byens nordligste Del, strækker sig mod Vest nord om det Mose- og Engdrag, der danner en Fortsættelse af Sliens Indskæring, og hvor der findes meget gode Artilleristillinger baade ved Thiergarten, syd for Ziegelei, paa Schurberg og øst for Hysby. Venstre Fløj af Stillingen dannes af Gottorp Slots-Ø, hvorfra Dæmningerne fra Friederichsberg let beherskes. Som naturlige Forværker findes forskellige i Engstrækningen liggende Bakkeøer, navnlig den, hvorpaa Annettenhöhe og Pulvermühle ligge. — Dersom Fjenden ikke angreb samme Dag, som han rykkede frem mod Slesvig, skulde Hæren gaa tilbage til Stillingen ved Taterkro eller det Bakkeparti, der strækker sig langs Slesvig-Sylvestedvejen nord for Hühnerhäuser til Nykro, da Fjenden i saa

Tilfælde i Løbet af Natten let vilde kunne omgaa højre Fløj af den nævnte Hovedstilling, hvorfor det maatte foretrækkes straks at indtage den mere sammentrængte Taterkro-Stilling, hvorfra der var god Oversigt over Terrænet, og hvorfra det var let at iværksætte et Tilbagetog til en Stilling mellem Arnholt Sø og Langsø.

I de Dage, der gik forud for Fjendtlighedernes Genoptagelse, øvedes Hæren flittig, og Stillingen forstærkedes fortifikatorisk for saa godt som muligt at modtage Angrebet af den overlegne Fjende, der samlede sin Styrke mellem Witten Sø og Ejderen og omkring Rendsborg. Den 22. overtog den preussiske General WRANGEL Kommandoen over de fjendtlige Tropper.

Da Dagen gryede Paaskemorgen den 23. April, var Himlen bedækket af Skyer, Luften var fugtig og kold, og af og til faldt en fin Regn. Allerede længe, inden Dagen brød frem, begyndte det at blive levende i de tyske Kantonementet; thi General Wrangel havde bestemt den Dag at lade sin Styrke opmarchere ved Kurgraven og i Højde hermed for at bemægtige sig vort Forpostterræn og den næste Dag binde den danske Hær i Fronten og omgaa begge dens Flanker. Men Kommandoen slap ham ud af Hænderne, og Forpostkampen den 23. udviklede sig paa Grund af Underførernes Kampiver til Slaget ved Slesvig.

Fremrykningen skete i 2 Kolonner; den ene rykkede fra Stentemühle over Brekendorf og Selk og den anden ad Chausseen fra Rendsborg til Slesvig, medens samtidig en mindre Styrke, navnlig Friskarer, demonstrerede ved Slien for om muligt at tiltvinge sig en Overgang her. Ialt rykkede 17,000 Mand mod Byen, idet Forbundsdivisionen ikke marcherede frem den Dag.

Højre Fløjkolonne, der paa Grund af Regn og Taage ikke havde holdt Forbindelse med den anden Kolonne, kom ikke saa lidt forud for denne og stødte c. Kl. 8^{1/2} Morgen paa vore yderste Forposter ved Lottorp; disse bleve trængte tilbage, og Kolonnen rykkede derpaa saa hurtig frem, at der snart opstod en hidsig Kamp foran Bustrup.

Vore Tropper havde ikke været saa tidlig paa Benene som Modstanderne. Det var jo Helligdag, og mange vare i Kirke, da pludselig Dragonordonnanser paa skummende Heste sprængte ind i Byen og meldte, at stærke fjendtlige Kolonner rykkede frem. Overkommandoen

vilde først ikke tro det; men da den ene Ordonnans kom farende efter den anden, blev der endelig blæst Alarm Kl. 9^{1/2}. I Kirken sang man netop: »Hvo véd, hvor nær mig er min Ende«, da Alarmtrommen gik, og alle styrtede nu ud og hjem til Kvartererne for at faa fat i Udrustningen. 11. Bataillons Officerer vare lige mødte hos Bataillonschefen for at modtage Befalingen; hurtig bleve de nødvendige Ordre udgivne, og Bataillonen var derfor ogsaa den første af Brigadens Afdelinger, der mødte paa Alarmpladsen ved Gottorp Slot.

Imidlertid var Fjenden allerede trængt langt frem. De svage Forposter bleve, som alt nævnt, hurtig trængte tilbage, og Angrebet kom i det Hele saa overraskende, at vor Avantgarde først naaede Bustrup Partiet, efter at Fjenden var naaet indenfor Dannevirke, og saaledes maatte søge at tilkæmpe sig en Del af det Terræn, som den skulde have besat ved Kampens Begyndelse. Kl. 11^{1/2} trængte Preusserne ind i Bustrup og kastede vore Tropper tilbage til Risbjerg og Galgebjerg.

Da Overkommandoen nu saa, hvor isoleret Fjendens højre Fløjkolonne var, besluttede den at angribe denne i Flanken, inden der kunde komme Hjælp, og gav derfor 1. Brigade Ordre at foretage Flankeangrebet over Bustrup Slugten samtidig med, at Avantgarden atter gik frem til Angreb mod den fremskudte fjendtlige Stillings Front. Brigaden, der stod ved Erdbeerenberg med 1. og 11. Bataillon og en Del af 2., idet denne Bataillon, som havde været paa Forpost, endnu ikke var samlet, modtog lidt over Kl. 12 Ordren til Angreb.

Saa snart Ordren var modtagen, satte Oberst Bülow sig straks i Bevægelse med 1. og 11. Bataillon. En let Østenvind havde nu forjaget de graa Regnskyer, saa at Paaskesolen skinnede klart udover det smukke Landskab ved Sliens Bredder. 1. Bataillon i Kompagnikolonner med Skytter foran dannede 1. Træfning, 11. fulgte efter i 2. i Bataillonskolonne. Med Oberst Bülow og Oberstløjtnant O. RYE i Spidsen overskred 1. Bataillon rask Slugten; Engen i denne, som danner Fortsættelsen mod Syd af Bustrup Teich, er c. 250 Alen bred og i høj Grad sumpet, den gennemskæres af flere Vandgrøfter og omtrent i Midten af et Vandløb. Paa begge Sider af Engen er der stejle Bakkeskraaninger. 1. Bataillon udviklede nu tre Kompagnier mod Bakkerne syd for Dannevirke, medens et angreb selve Volden; Højderne bleve hurtig tagne og Fremrykningen fortsat under levende Ild.

Angrebet kom Fjenden fuldstændig overraskende og kunde maaske have havt en varig Virkning, hvis det var blevet understøttet ved, at andre Batailloner havde dækket de angribende i højre Flanke. Nu blev Virkningen kun momentan. Fjenden blev hurtig trængt tilbage og kom i en temmelig ubehagelig Situation, da 11. Bataillon ogsaa greb ind i Kampen til venstre for 1. Formeret i Bataillonskolonne paa Midten tog den Retning mod Højderne nord for Dannevirke og kom derved til at passere Slugten nærmest ved Bustrup Teich. Overgangen her var endnu besværligere end længere mod Syd paa Grund af Engens større Blødhed og Vandløbets Brede, saa at mange Folk sank i til Bæltstedet. Efter at Slugten var passeret, fremsendtes samtlige Skytter, der snart indvikledes i hæftig Kamp. Begge Batailloner trængte nu frem i Højde med hinanden, medens 1. Bataillons Fanebærer gik paa Volden som Retningspunkt og lod Dannebrog vaje højt og kækt midt i Kugleregnet. 10 preussiske Kanoner, der hidtil havde generet vor Avantgarde meget, slap med Nød og næppe bort ved 11. Bataillons Angreb. De brave Jyder vare allerede komne tæt ind paa Kanonerne, knap 50 Skridt, og glædede sig allerede til deres Erobring, da preussisk Fodfolk sprang til og hjalp Artilleristerne med at protse paa, hvorved det lykkedes dem at slippe bort i det sidste Øjeblik.

Det overraskende i Angrebet, den raske og djærve Udførelse og Vanskeligheden for Fjenden i at bedømme dets Betydning, fremkaldte betydelig Forvirring blandt de preussiske Tropper. General WRANGEL ansaa endog Øjeblikket for kritisk og sendte den ene Ordonnans efter den anden afsted for at hente Hjælp. Efterhaanden samledes 10 Kompagnier mod vore 8, som derved bragtes til at standse. 11. Bataillon, der paa denne Tid havde udviklet de 3 Kompagnier i en tæt Kæde mod de langs Dannevirke fremtrængende Fjender, maatte, da Fjenden fra Margretevold enfilerede Bataillon, foretage en Svingning til højre, hvorved den fik Stilling bag en lav Jordvold, omtrent en Alen høj; Skydningen blev nu meget hæftig, og blandt andre faldt Premierløjtnant F. H. B. HØIER her lige ved Siden af Bataillonschefen. Fronten var omtrent mod Sydøst, og Bataillon havde efterhaanden faaet en temmelig udstrakt Stilling, hvorfor Brigaden gav den Ordre til at slutte tættere sammen til 1. Bataillon, hvilket maatte udføres ved at gøre højre om for i Rodeløb at foretage Bevægelsen langs med

den lave Jordvold under hæftig Beskydning paa nært Hold. Angrebet i Fronten af de 10 Kompagnier kæmpede Bataillonerne saa tappert og udholdende, at Fjenden ikke kunde faa dem til at vige, før Overmagten var bleven langt større ved, at 2 fjendtlige Batailloner rykkede frem mod 1. Bataillons højre Flanke. Derved forandredes Situationen helt, og Brigaden kunde ikke længere staa imod. 1. Bataillon, der angrebes baade i Front og Flanke, begyndte at vige, først langsomt, senere hurtigere ned mod Slugten, hvorpaa den i rask Løb passerede Skraaningerne og den sumpede Eng for at søge Dækning bag de paa den modsatte Side liggende Hegn, hvor den atter ordnede sig til fornyet Modstand. Denne hurtige Tilbagegang blottede højre Flanke af 11. Bataillon, der allerede trængtes haardt baade i Front og venstre Flanke, saa at der ikke var andet for den at gøre end hurtig at følge den anden Bataillons Bevægelse.

Oberst STAGGEMEIER havde imidlertid forvredet sit ene Ben ved at springe ned fra et højt Dige, saa at han maatte bæres bort af Kommandersergent A. C. RAABYE og en Underkorporal, og mange Befalingsmænd vare faldne eller saarede. En Del af Sammenholdet gik derved tabt, og alle søgte hurtigst mulig at komme over Slugten, der tildels passeredes over den blødeste Del af Engen lige ved Søen. De i Forvejen store Tab forøgedes naturligvis herved. Fjenden trængte hurtig frem til Dalranden og beskød de flygtende Danske, der hoppede fra Tue til Tue. Mange bleve saarede og enkelte forsvandt helt i de dybe Huller, som Engen var fuld af her.

Efter at Slugten var passeret, overtog Kaptajn LORENTZEN midlertidig Kommandoen over Bataillonen og søgte saavidt muligt atter at bringe Orden tilveje. Da dette nogenlunde var sket, trak de to Batailloner sig Kl. 1¹/₂ Em. langsomt tilbage over Erdbeerenberg og Engene vest herfor til Pulverholz og den foran samme liggende Højde, hvor Fægtningen igen blev staaende omtrent Kl. 2³/₄. Bataillonerne, der forfulgtes af de to fjendtlige Batailloner, der havde angrebet dem i højre Flanke, brugte saaledes over en Time om at tilbagelægge denne Strækning, som kun er ¹/₄ Mil lang, og ydede altsaa stadig god Modstand. 1. Bataillon besatte derpaa den sydlige Skovrand, medens 11. Bataillons 2. og 4. Kompagni stilledes som Reserve i selve Skoven og 1. og 3. sendtes tilbage gennem Thiergarten til Hühnerhäuser som Repli. De to førstnævnte Kompagnier kom derved til at

deltage i den Kamp om Annettenhöhe, som nu udviklede sig. Fjenden bemægtigede sig nemlig kort efter en foran Annettenhöhe liggende Højde tilligemed Pulvermühle og aabnede en levende Ild. Annettenhöhe er en grundmuret enetages Bygning, der har Vinduer ud til Vejen, medens dens eneste Indgang vender ud til den nord for Huset liggende Gaardsplads. Huset var i en Fart indrettet til Forsvar, saaledes at der baade kunde skydes dækket ud af Vinduerne og gennem Huller i Taget. Til Trods for den hæftige Ild, der modtog de preussiske Skytter herfra, samlede de sig foran Huset, ja, de opnaaede endog at sprænge Gitterporten og bryde gennem Hegnet og derpaa trænge ind paa Gaardspladsen, hvorfra de banede sig Vej ind i selve Huset og kastede vore Tropper ud. Men Bladet vendte sig dog igen. Vore fik Hjælp, og der opstod snart en forbitret Kamp inde i Bygningen. Preusserne styrtede ud af Vinduerne for at slippe bort, men de fleste bleve dræbte.

Der var nu bleven samlet 16—17 Kompagnier af vore Tropper i Skoven ved Annettenhöhe; de vedligeholdte en hæftig Skydefægtning med de paa Højden syd for liggende Preussere, men bleve tilsidst dog nødte til at gaa tilbage over Mosen til Thiergarten, hvis sydlige Udkant blev besat. Herfra rettedes der nu igen en kraftig Ild mod Fjenden, indtil denne pludselig brød frem mod Skovens sydvestlige Hjørne. Højre Fløj af vore Tropper her var nemlig bleven blottet ved, at de længere mod Vest staaende Afdelinger vare gaaede tilbage. For nu at skaffe Luft kastede Oberst BÜLOW sig med en Del af I. og II. Bataillon mod den fremtrængende Fjende, som ogsaa blev standset, saa at Tilbagetoget kunde fortsættes i Ro og Orden til Stillingen ved Taterkro, hvor hele Hæren samledes. Imidlertid var Solen gaaet ned, og efter at de sidste Kanonskud havde drønet i Aftendæmringen, og Mørket helt var faldet paa, trak Hæren sig tilbage til den forberedte Stilling mellem Arnholt Sø og Langsø, hvor II. Bataillon sammen med I. Brigades øvrige Afdelinger gik i Bivuak i den sydvestlige Del af Isted Skov.

Trods Regnen flammede der snart talrige Bivuakblus op, og Soldaterne samledes om Ilden i maleriske Grupper. Dagens Kamp var Genstand for alles Samtale. Slaget var rigtignok tabt, men Soldaterne vare ved frejdigt Mod; de vidste, de havde gjort deres Pligt. Der var kæmpet med Tapperhed og Disciplin, og den ydede Mod-

stand havde været saa god, at Fjenden ventede, at vi vilde modtage Kampen igen næste Morgen.

Det lange, haardnakkede Slag havde tyndet svært ud i Rækkerne, og Tabet var ialt 39 Officerer, 124 Underofficerer og 689 menige eller 852 Mennesker, d. v. s. c. 7 0/0. Det var gaaet mest ud over I. og II. Bataillon, sidstnævnte havde saaledes mistet 5 Officerer, 25 Underofficerer og 95 menige, ialt 125 af en Styrke paa 14 Officerer, 30 Underofficerer og 672 menige eller 716, altsaa 17.5 0/0 af hele Styrken, 36 0/0 af Officererne og ikke mindre end 83 0/0 af Underofficererne. De faldne Officerer vare Kaptajn C. F. KURTZHALS, Premierløjtnanterne F. F. RØMLING, C. F. P. STRICKER og F. H. B. HØIER; Sekondløjtnant E. HANSEN var saaret og fangen, Underlæge P. LUND saaret; Vaabenmester C. NIELSEN AARUPHUS, Furer J. ANDERSEN-SKOU og Tambur P. C. JACOBSEN faldne og Kommandersergent J. F. W. SCHRAMM, Korporalerne J. F. HEIDE og J. A. V. SCHOBIUS, Overspillemandene MEHDER og C. F. C. KOPS samt Tambur J. A. G. SCHOBIUS saarede, medens Kommandersergent A. C. RAABYE havde faaet to Kugler gennem Chakoten og et Strejfskud i højre Arm, og hans Broder, Sergent S. J. RAABYE, der var bleven saaret ved Bov og først havde meldt sig til Tjeneste Paaskelørdag, var bleven ramt af 3 Kugler og dog kun ubetydelig saaret.

Slaget havde været rigt paa Episoder, der fordrede Tapperhed og Snildhed baade hos Førere og Mandskab, og mange ved II. Bataillon havde i høj Grad lagt disse Egenskaber for Dagen. Overgeneralen fremhævede i sin Rapport navnlig Sergent C. A. KLIM, der midt under Kampen var bleven afskaaren sammen med en Del menige, men havde banet sig Vej igennem Fjendens Skarer og tilsidst slaaet sig igennem med 22 Mand. Foruden ham nævnte Bataillonens især Kompagnicheferne, der havde ført deres Mandskab med Omsigt, de faldne og saarede Officerer og Underofficerer og adskillige andre, som Premierløjtnanterne L. N. FÆRCH og C. W. JENSEN, der havde overtaget 2. Kompagni efter Kaptajnens Fald, Kommandersergenterne L. LORENTZEN, W. C. SILKEBORG og H. V. F. HARTMANN samt Sergenterne J. P. RAABYE, J. H. J. SILKEBORG, F. J. DE LEMOS og S. D. ANDREASEN, Kyøskovhus Holm.

Efter at have tilbragt en kold og fugtig Nat i Isted Skove med mangelfuld Forplejning — der blev dog udleveret Brændevin, Biskuit og Flæsk — brød Hæren op den næste Morgen Kl. 3 for at marchere mod Nord og indtage en Stilling ved Bov—Krusaa-Partiet. Undervejs

fik Hæren Ordre fra Krigsministeriet til at gaa i Kantonnement i Flensborg og Omegn, da der var Udsigt til fredeligere Forhold, og kun dække sig ved en svag Forpostlinie for at søge den Hvile og Forplejning, som den i saa høj Grad trængte til. Kl. 7 naaedes Oversø, hvor der standsedes i øsende Regnvejr til Kl. 10; derefter marcheredes der til Flensborg, idet der kun efterlodes en svag Arrièregarde. Byen naaedes ved Middagstid; men hvor forskelligt var dette Indtog ikke fra det efter Sejren ved Bov! I Plaskregn maatte Afdelingerne vente, til Klokken var over 2, inden de bleve indkvarterede; og da dette endelig skete, bleve Folkene fordelt uden Orden, Batailloner og Kompagnier mellem hverandre.

Det var ogsaa kun en stakket Hvile, som Hæren fik. Arrièregarden ved Oversø blev nemlig pludselig overfalden af Forbundstropper, og to Kompagnier af 2. Jægerkorps maatte efter haardnakket og tapper Modstand strække Gevær. Samtidig hermed blev en Del af vore Dragoner overfalden ved Bilskov og Munkvolstrup af mecklenborgske Dragoner, og kort efter opstod der en forfærdelig Panik i Flensborg. Her havde man, glad over endelig at faa Ro, trygt hengivet sig til Søvn. Da sprængte pludselig, omtrent Kl. 5, nogle fra Munkvolstrup undslupne Dragoner ind i Byen; Rygtet om Overfaldet foer om som en Løbeild, og snart raabte man overalt: »Preusserne ere i Byen!« Borgerne skyndte sig at vække de søvndrukne Soldater; i Huj og Hast kom de igen i de vaade Klæder og styrtede ud paa Gaden; mange glemte i Skyndingen Vaaben og Udrustning, og Værterne kastede da Sagerne ud til dem. Trænsoldater og Dragoner joge i fuldt Firspring gennem Gaderne til Parkpladserne og Samlingsstederne, og Forvirringen var saa stor, at det var umuligt at bringe Orden til Veje, da mange Afdelinger havde glemt at opgive Alarmplads, saa at de fleste ikke vidste, hvor de skulde hen, men fulgte Strømmen, der bølgede mod Nord. Heldigvis havde Oberst Bülow faaet sine Batailloner indkvarterede nogenlunde samlede i den sydlige Del af Byen; det lykkedes derfor ham, hvis Mod og Fatning aldrig svigtede, i kort Tid at samle dem begge. 11. Bataillon var den første Afdeling, der var færdig til Udrykning, og tog derpaa Opstilling i Terrænet syd for Byen, medens 1. Bataillon dækkede den vestlige Udkant. Kl. 7 fik Bataillonnen Ordre til at gaa tilbage vest om Byen og besætte dens nordlige Udkant; her blev den staaende til Kl. 9.

Imidlertid trak den øvrige Del af Hæren sig, just ikke i den smukkeste Orden, tilbage til Krusaa, som 11. Bataillon ogsaa naaede ved Midnat, hvorpaa den indtog et koncentreret Kantonnement i Nørre Smedeby.

Paniken i Flensborg, den deraf opstaaede Forvirring og Uro og Bivuakeringen af største Delen af Armékorpsets Afdelinger i den kolde og fugtige Foraarsnat bragte Overkommandoen til at opgive den Tanke, som først var fattet, om yderligere Modstand ved Bov og til at give Ordre til, at Hovedstyrken skulde gaa gennem Sundeved til Als, medens kun et mindre Korps skulde tage Stilling ved Bommerlund og derpaa trække sig mod Nord. Under Marchen til Als dannede 1. Brigade og altsaa 11. Bataillon Arrièregarden. Bataillonens brød op fra Nørre Smedeby Kl. 6 $\frac{1}{2}$ Morgen og marcherede over Ringenæs, Graasten og gennem de Tropper, som imedens vare blevne opstillede ved Dybbøl, til Alssund. Da Broen herover paa Grund af de alarmerende Rygter desværre var bleven afbrudt, maatte Afdelingen færges over, hvorpaa den marcherede til sit Kantonnement i Asseballe. Den tilbagelagde 6 Mil den Dag.

Bataillonens blev nu en Maaned paa Als og reorganiseredes efterhaanden. Hele Brigaden blev den 7. Maj forlagt til Nordborg, Oxbøl, Hagenbjerg og Svenstrup for at bevogte den nordlige Del af Øen, og fra den 9. fordeltes denne Bevogtning saaledes, at 11. Bataillon skulde sikre Strækningen fra den nordlige Kyst af Stegsvig til den nordlige Kyst af Sandvig. Det var en behagelig Tid, Bataillonens tilbragte mellem de elskværdige Alsinger, der gjorde alt muligt for at gøre Livet rigtig behageligt for Soldaterne. Disse søgte ogsaa at være nyttige til Gengæld, og det var morsomt at se, hvorledes de helt levede sig ind i Forholdene og bleve Beboernes bedste Kamerater. Officererne havde det udmærket, og mange tænke vist endnu med Glæde tilbage paa den Tid, naar de i deres Alderdoms stille Timer gennemgaa Ungdommens Oplevelser.

Smaa Forandringer indtraadte ogsaa i denne Periode; Officererne bleve fri for at bære Epauletter og Skærf, og der indførtes Skulderdistinktioner og gaves Befaling til, at den røde, kortskødede Soldatertrøje skulde ombyttes med den blaa Vaabenfrakke, en Foranstaltning, der dog maatte tage en Del Tid. Ogsaa Bataillonens Træn blev forøget; den blev saaledes bl. a. normeret med 2 Marketendervogne.

Den 17. overtog Oberstløjtnant STAGGEMEIER atter Kommandoen over Bataillonen, som under hans Sygdom var bleven ført af Major L. FEDERSPIEL, og den 19. blev Bataillonen forlagt til Sønderborg sammen med Brigadens øvrige Afdelinger; den overtog derefter Kystbevogtningen nord for Byen.

Snart modnedes dog den Tanke hos Overkommandoen at forsøge paa at slaa de i Sundeved under General HALKETT staaende Forbundstropper og derved trække de preussiske Tropper, der havde udskrevet en Brandskat paa 4 Millioner Rigsdaler i Jylland, ud af denne Landsdel. Med denne Plan for Øje var der derfor blevet anlagt et Brohoved i Sundeved og bygget en Baadebro over Alssund. Det var Meningen at samle 14,000 Mand paa Øen og pludselig bryde frem mod Fjenden.

Skønt Ministeriet ønskede, at Hærens Hovedstyrke skulde overføres til Jylland, fastholdt Overkommandoen dog sin Plan. I al Stillehed forlode derfor Afdelingerne deres Kvarterer; Marcherne gaves Udseende af at være rettede mod de nordlige Havne i Fyen, for at Overskibning til Jylland kunde finde Sted herfra. Men i Virkeligheden overførtes kun en Liniebataillon til Aarhus, Rytteriet og en nyoprettet Reservebrigade til Fredericia.

Den øvrige Hær, 4 Infanteribrigader, Flankekorpsset, 3 Batailloner, 3 Batterier og 1 Eskadron samt 2 frivillige Jægerafdelinger samledes Natten mellem den 27. og 28. Maj saa stille som muligt paa Als, og om Morgenen stode de 14,000 Mand parate til at rykke over i Sundeved. Soldaterne glædede sig til atter at komme i Kast med Fjenden og til igen at betræde slesvigsk Jordbund, hvorpaa Tyskerne nu i saa lang Tid havde huseret uantastet. Da kom der desværre i den sidste Time en Udsending fra Krigsministeriet, og hele Formiddagen gik nu med Forhandlinger med ham. Først ved Middagstid gaves Ordre til Fremrykning, men hele Frembrudet, hvoraf man havde lovet sig saa meget, fik nu kun det indskrænkede Formaal at besætte Dybbøl Bjerg og det nødvendige Terræn foran til en Forpoststilling, skøndt Angrebsplanen tildels blev fastholdt. Den bestod i, at Flankekorpsset under General SCHLEPPEGRELL skulde rykke frem ad Landevejen til Nybøl til samme Tid som Kommandanten paa Als, General C. F. HANSEN, rykkede frem over Dybbøl Kirke og Stenderup med Hovedstyrken

mod Nybøl Kirke, medens en Brigade fulgte efter som Reserve over Ragebøl mod Sottrup.

Sundeved er et svagt bakket Landskab, gennemskåret af en Mængde svære, levende Hegn, en Del Skovpartier og mange Bygninger med omliggende Haver, saa at Overskueligheden kun er ringe. En Undtagelse herfra danner Dybbøl-Højderne, hvis højeste Punkt er Dybbøl Bjerg. Fra disse falde Skraaningerne jævnt ned til Vandet, hvor de ende i en Skrænt, og noget stejlere mod Vest ned til en Lavning, der strækker sig mellem Øster Dybbøl og Dybbøl. Længere mod Vest findes der to Stillinger; den ene er paa det Bakkeparti, hvorpaa Nybøl Mølle og Vester Sottrup ligge, og den anden paa de Bakker, der strække sig mellem Adsbøl og Ullerup og paa en Maade begrænse Sundeved mod Vest.

Ved Middagstid begyndte altsaa de danske Tropper at defilere over Skibsbroen for at rykke frem mod de mecklenborgske Forpostkompagnier, som stode paa Dybbøl-Højderne, og som ikke havde bemærket, at Als' Besætning koncentreredes om Formiddagen. Angrebet kom derfor meget overraskende. Forrest gik General BÜLows Brigade frem med 1. og 2. Bataillon i 1. og 11. i 2. Træfning og nærmede sig rask ad Skraaningen mod Dybbøl Mølle. Da Fjenden ydede kraftig Modstand, sendtes 11. Bataillons 1. Kompagni, som nu førtes af Premierløjtnant L. N. FÆRCH, idet Kaptajn Lorentzen var bleven forsat, ogsaa frem mod Møllen. Her havde Fjenden en stærk Stilling, og da han fra denne kunde tilføje os betydelige Tab, uden at vi vare i Stand til at gøre Gengæld og fordrive ham ved Skydning, maatte den tages med Storm. Adjutanten, Premierløjtnant N. S. KÜHLE, satte sig straks i Spidsen for en sluttet Afdeling, stormede uforsagt Møllen og kastede Fjenden, der vedligeholdte en hæftig Ild, med Raskhed tilbage. »Overhovedet var det,« som General HEDEMANN ogsaa senere bemærkede i en Skrivelse til Krigsministeren, »glædeligt at lægge Mærke til, hvorledes Lysten til at gaa paa med Bajonetten under Felttoget syntes at blive mere og mere almindelig hos vore Soldater.« Efter at Møllen var tagen, afsøgte Løjtnant KÜHLE den personlig, og først derefter lykkedes det at fordrive Fjenden ganske fra de levende Hegn, hvortil han havde trukket sig tilbage. Under dette Angreb udmærkede ogsaa Premierløjtnant C. W. ARNHOLTZ sig ved Mod og Konduite. I sit Angreb paa Møllen blev 1. Kompagni understøttet af de tre andre

Kompagnier og to Kompagnier af 2. Bataillon, og Fjenden trak sig nu tilbage til Bakkerne ved selve Dybbøl By, hvorfra han kort efter forsøgte et Modangreb, der dog hurtig blev afvist, saa at Mecklenborgerne bleve tvungne til ilsomt Tilbagetog til Nybøl Mølle til Trods for, at de fik Forstærkning. Imidlertid havde 3. Brigade udviklet sig til højre og Flankekorpsset til venstre for 1. Brigade.

Inden Fjenden forlod Dybbøl Bjerg, var den derværende Bavne bleven antændt til Tegn paa de Danskes Angreb, og alle Forbundstropperne, hvoraf der iøvrigt paa den Tid kun var 6 Batailloner, 16 Kanoner og noget Rytteri i Sundeved, samledes nu i Stillingen ved Nybøl Mølle, der forud var indrettet til Forsvar mod et overlegent Angreb.

Efter at Fjenden havde trukket sig bort, trængte 11. Bataillon ind i Dybbøl By; her laa der mange døde, baade Mecklenborgere og Hannoveranere; midt i Landsbyen laa der saaledes paa en Trillebør med Ansigtet lige i Vejret en udmærket smuk, kæmpestor, sortskægget mecklenborgsk Grenader med en Kugle i Brystet; hans Kamerater havde vel villet køre ham bort, men vare blevne nødte til at efterlade ham der. Kvæg, Faar, Svin, Gæs og Høns løb omkring i Gaderne, de helt eller halvt afbrændte Bøndergaarde sendte Røgskyer til Vejrs, medens Møbler, Sengklæder og Køkkenredskaber, Geværer, Sabler, Tornystre, Chakot'er, Pikkelhuer og andre Udrustningsgenstande laa spredte om paa Gaden og Markerne eller inde i Gaardsrummene, hvor enkelte Patronkarrer og Bagagevogne vare blevne staaende.

I Byen var der en kort Standsning, hvorefter der atter rykkedes frem. 11. Bataillon var under denne Fremmarche i Midten af Brigaden og rykkede saa hurtig afsted, at Fløjbataillonerne ikke kunde følge med, saa at den foreløbig maatte gøre Holdt ved Dybbøl Kirke, indtil de øvrige Afdelinger, der vare blevne stærkt blandede i det kupe-rede Terræn, vare naaede op i Højde med Bataillonen og ordnede igen, hvorpaa det atter gik fremad, 3. Brigade mod Ragebøl, 1. mod Stenderup og Flankekorpsset mod Nybøl. Det blev saaledes BÜLOW, RYE og STAGGEMEIER, der igen kom til at gaa mod Fronten af Fjendens Stilling. Saa snart Kolonnerne kom frem vest for Stenderup, aabnede det fjendtlige Artilleri ved Nybøl Mølle en saa levende Ild, at de bleve nødte til at standse, indtil vort Artilleri kom frem og bekæmpede Fjendens.

Under Brigadens Fremrykning var 11. Bataillon rykket frem syd om Stenderup, hvor den ligesom de øvrige Afdelinger i nogen Tid kom til at staa i en stærk Artilleriild, uden at den gode Holdning blev rokket; men da Angrebet mod Fjendens Front viste sig uigen-nemførligt, besluttede Brigadechefen, at Bataillonens skulde søge at komme frem i højre Flanke af det fjendtlige Artilleri og angribe det her. Bataillonens gik derfor frem i Rodemarche langs et Hegn; 2 Kanoner, der vilde tage Stilling bag samme Hegn, kom derved til at køre ind i den og frembragte nogen Uorden, men afsted gik det alligevel, da der pludselig hørtes Kanontorden fra Nybøl. Det var Flankekorpsset under General SCHLEPPEGRELL, der nu brød frem i Fjen-dens anden Flanke. Bataillonens Flankeangreb blev derfor kontra-manderet. Fjenden gik kort efter hurtig tilbage og forfulgtes, til Mørket faldt paa, hvorpaa der udstilledes Forposter i Højde med Nybøl Mølle—Vester Sottrup. Tre Brigader, hvor imellem 1., bleve i Sundeved; Resten af Tropperne gik tilbage til Als. 11. Bataillon fik Kantonnement i Dybbøl og fordelte her Indholdet af en Marketender-vogn, som den havde taget under Fægtningen, til Mandskabet; det var en Fornøjelse at se, med hvilken Glæde Folkene hengave sig til Nydelsen af disse Varer, der just ikke alle vare af bedste Kvalitet, og med hvilken komisk Værdighed de røg de tagne Cigarer, som om de vare de fineste Havanesere.

Tabet i Kampen var 8 Officerer, 21 Underofficerer og 122 menige eller ialt 154, hvoraf 11. Bataillon mærkværdigvis kun havde 1 Under-officer og 3 menige saarede, skønt den hele Tiden havde været i Ilden.

De danske Soldater jublede højt over denne Kamp, og for første Gang lød »Den tapre Landsoldat« frejdig blandt de danske Sønder-tyder. Soldaterne havde ogsaa Grund til at være glade over det ud-førte Dagværk; thi de havde kæmpet tappert og godt, og denne Dag gav dem Tillid til sig selv og Haab om Udsigt til en heldig Ende paa Krigen.

Dagen efter foretog Fjenden en Rekognoscering, som vore For-poster trak sig tilbage for; 11. Bataillon forskansede sig i Dybbøl til Forsvar af Byen, men Angrebet paa denne udeblev, da Fjenden igen trak sig tilbage. Den 30. s. M. foretog 1. Brigade sammen med 3. en Fremrykning, men da Modstanderne ikke viste Tegn til at ville ind-lade sig i Kamp, standsedes der ved Adsbøl, hvorpaa der udstilledes

Forposter fra Nybøl Nor over Korsmose Mølle til Alssund. 1. Bataillon udsatte Feltvagter og Piketter fra Noret og til Møllen, medens 2 Kompagnier af 11. stode bagved som Reserve, og Resten af Brigaden gik i Kantonnement i Stenderup. Næste Dag skete der en kortvarig Alarmering, hvorefter 2. Bataillon overtog Forposterne med de 2 andre Kompagnier af 11. som Reserve. Paa denne Maade besørge des Forposttjenesten til den 2. Juni, da Brigaden afløstes, hvorefter den gik tilbage til Als.

Her fik Bataillon en Meddelelse om, at der var kommen en Del frivillige Gaver til den, hvorfor den afsendte en Officer med en tom Vogn for at hente dem. Men hvor forbavset og taknemlig blev man ikke, da han kom tilbage med 3 fuldpakkede Vogne. Det var Skjorter, Strømper og desl., der vare forærede af Kvinder i Aalborg og Hjørring Amter og samlede af en Komite i Aalborg. Bataillon blev fuldstændig forsynet, og Jensenne gik stolte omkring i »frivillige« Strømper og »frivillige« Skjorter, røg »frivillig« Tobak, drak »frivillige« Snapse og spiste »frivillige« Pølser. Der var saa mange Ting, at der kunde gives en Del bort til 1. og 2. Bataillon og desuagtet sendes et stort Kvantum til en Købmand i Kolding med Anmodning om at opbevare det til senere Tider. I 1849, da Bataillon kom der paa Egnen, fik den god Brug for sine Sager.

Efter Begivenhederne den 28. Maj trak General WRANGEL sig mod Syd, efterfulgt af den i Jylland værende danske Styrke, der rykkede frem til Haderslev. Ganske naturlig fremkaldte det af den svagere Modstander saa hurtig og overraskende udførte Angreb hos Generalen Ønsket om en alvorlig Gengæld og foranledigede derved en ny Fægtning i Sundeved, der for vor Hær paa en smuk Maade knyttede sig til den forrige. For at skjule Angrebet bleve de ved Haanden værende Tropper stævnedes til en stor Parade ved Holbøl paa Kongen af Hannover's Fødselsdag den 5. Juni, og her bleve Dispositionerne til Afstraffelsen givne. En preussisk Brigade skulde Kl. 10 rykke frem i Sundeved over Ullerup og Sottrup, medens Forbundsdivisionen sendte en Del af sin Styrke, c. 5000 Mand, fra Graasten frem til Angreb over Adsbøl og Nybøl og lod Resten blive staaende som Reserve ved Holbøl. Hele den angribende Del var kun 11,500 Mand og altsaa ikke saa stærk som den Styrke, den kunde vente at støde paa. Tillige var der

den uheldige Omstændighed, at Tiderne ikke vare afpassede, saa at de to Kolonner kom til at gribe ind paa meget forskellige Tider.

Det var en stille, varm Sommerdag, der snarere indbød til Hvile end til Anstrængelse. De store levende Hegn, der gik langs med alle Sundeveds Veje, prangede med deres fulde, tætte Sommerløv og ligesom gemte paa Varmen; Solen stod højt paa Himlen — det var ved Middagstid — og sendte sine brændende Straaler ned, saa at der herskede en lummer Hede, som fik Sveden til at perle frem ved den mindste Bevægelse. Forpostbataillonerne stode netop og ventede paa Afløsning, da der pludselig viste sig en fjendtlig Trop Husarer foran vore Vedetter ved Nybøl By. Bag Husarerne rykkede en tæt Skyttekæde frem, og kort efter faldt der Kanonskud fra Nybøl Mølle. Det var noget andet end at blive afløst; men Varmen og Trætheden efter den gennemvaagede Nat bleve hurtig glemte, da Kuglerne begyndte at pibe om Ørene. Snart var Kampen levende, men de svage Forposter kunde ikke modstaa det overlegne Angreb, skønt der gjordes saa kraftig Modstand som muligt, for at de bagved værende Tropper kunde komme i Stilling, og der kunde komme Hjælp fra Als. Lidt efter lidt bleve de trængte ud baade af Nybøl og Stenderup og vege langsomt tilbage til Dybbøl By, hvor de satte sig fast igen.

Forbundstropperne, der hidtil havde været ene om Kampen, standse nu en Tid for at give Preusserne, som vare langt tilbage, Lejlighed til at komme frem. Derved fik vore Folk Tid til at puste ud; men snart gik det løs igen, og baade fra Vest og Nord brød Fjenden frem mod Dybbøl. Kirkegaarden og Byen maatte rømmes, og vore Tropper trak sig nu tilbage til Hovedstillingen paa Dybbøl Banker. Det led allerede hen paa Eftermiddagen; da kom Hjælpen fra Als.

Saa saare det havde viist sig, at det var Alvor med Fjendens Angreb, var der nemlig hurtig sendt Ordre til Als til General HANSENS Tropper om at rykke frem. Kl. 2 blev der blæst Alarm i Sønderborg, og 1. Brigade, der netop var til Eksercits paa Marken ved Sønderborg Ladegaard, rykkede straks over Broen, fulgt af de øvrige Tropper, og naaede Dybbøl Mølle Kl. 3^{1/2}, hvor den fik Befaling til at tage Stilling til Dækning af den nordlige Skraaning ned mod Als Sund. 1. og 2. Bataillon stilledes derpaa i 1. Træfning og II. i 2. Bataillon blev dog kun en kort Tid her, da den ved den preussiske Brigades

Fremrykning mod Ragebøl blev beordret frem mod denne By til Understøttelse for de derværende Tropper. Forinden den naaede derhen, var Byen imidlertid bleven besat af Fjenden, og Bataillon en indtog derfor en Optagelsesstilling med 3 Kompagnier i 1. Linie og 1 i Reserve; efter at den havde optaget de tilbagegaaende Afdelinger, trak den sig igen tilbage til Dybbøl-Højderne og tog tilsidst Stilling mellem 1. Bataillon og Artilleriet, der førte en livlig Kamp med det fjendtlige Artilleri og beskød dette saa kraftigt, at General WRANGEL indsaa Umuligheden af at forcere Højderne og derfor c. Kl. 6¹/₄ gav Ordre til Tilbagetog mod Nybøl og Sottrup.

Fra Kæmpehøjen paa Toppen af Dybbelbjerg havde General HEDEMANN og Oberstløjtnant LÆSSØE hele Tiden holdt Øje med Slagets Gang og saa nu, hvorledes det fjendtlige Angrebs Kraft brødes mod vor faste Stilling. Øjeblikket til at gribe Offensiven var kommet, og da det viste sig, at det fjendtlige Artilleri gik tilbage, og Fodfolket var i Uorden, medens vore Tropper havde ordnet sig i Stillingen, og de sidste Afdelinger fra Als vare opmarcherede i Reserve ved Møllen, blev der c. Kl. 6¹/₂ givet Ordre til at gaa frem til Angreb paa hele Linien.

Som Følge heraf gik 1. Brigade, der imidlertid forinden var bleven forstærket med 3 Kompagnier af 10. Bataillon og 2. Reservebataillon, frem mod Stenderup og Ragebøl. 11. Bataillon, der i Begyndelsen var paa venstre Fløj af 2. Træfning i Kompagnikolonner, blev snart indviklet i Kampen. Lokket af den stærke Skydning til venstre kom 1. og 2. Kompagni til at deltage i Kampen om Dybbøl Kirkegaard og Terrænet nord herfor, men bleve hentede tilbage af Bataillonsadjutanten og stillede i Reserve. Under denne Kamp saaredes Premierløjtnant C. W. ARNHOLTZ, idet en Kugle kvæstede en Tommelfinger, hvorfor Adjutanten, Premierløjtnant N. S. KÜHLE, overtog Kommandoen over 1. Kompagni, der midlertidig var blevet ført af Arnholtz; 4. Kompagni blev en Tid lang sendt ud i højre Flanke for at iagttage Terrænet henimod Sandbjerg, men blev i Højde med Ragebøl igen trukket ind til Bataillon en, medens 3. Kompagni deltog i Kampen om sidstnævnte By paa Brigadens venstre Fløj. I Ragebøl blev der givet Ordre til Angreb paa Sottrup, og efter et kort Ophold, under hvilket de forskellige Afdelinger, der vare blevne blandede mellem hverandre,

igen bleve ordnede, gik Brigaden atter frem, idet 11. Bataillon rykkede frem til venstre for Aabenraa-Vejen med 3. og 4. Kompagni i 1. Linie og de 2 andre i Reserve, medens en Del af 1. og 2. Bataillon gik frem til højre for Vejen i Højde med 11. Da Byen imidlertid var stærkt besat, og Mørket nu ogsaa faldt paa, opgaves Angrebet, og Brigaden gik tilbage til Ragebøl, hvor 11. Bataillons 2 Reservekompagnier, 1. og 2., forøvrigt vare blevne staaende under den sidste Fremrykning.

Efter at Kampen saaledes var endt, udstilledes der Forposter vest om Stenderup og nord om Ragebøl; de øvrige Tropper gik tilbage til Dybbøl og Als. 11. Bataillon havde 2 Kompagnier paa Forpost ved Ragebøl og 2 i Bivuak paa Dybbøl Bjerg. Næste Morgen Kl. 3 indtoges der en mere koncentreret Stilling om Dybbøl Bjerg med Forposter fra Vemming Bund over Dybbøl Kirke til Surløkke. 1. Brigade stod som Reserve ved Dybbøl Mølle.

Tabet i Fægtingen var 13 Officerer, 41 Underofficerer og 194 menige eller 248, d. v. s. 2 0/0; heraf havde 11. Bataillon kun 1 Officer, Premierløjtnant C. W. ARNHOLTZ, 1 Underofficer og 7 menige saarede. Det ringe Tab maa rimeligvis tilskrives det af dækkende Jordvolde gennemskaarne Terræn.

Bataillonens var i alle de skildrede Kampe optraadt med megen Bravour, og i Rapporterne ere foruden de allerede tidligere nævnte følgende fremhævede for hele deres Færd, nemlig: ved Bov den 9. April Overlæge J. STAAL; ved Slesvig den 23. April Premierløjtnant N. S. KÜHLE, Sekondløjtnanterne C. W. ARNHOLTZ, H. C. E. STOCKFLETH og P. E. POVELSEN, Overlæge J. STAAL, Sergent C. ZINCK KJÆRSGAARD og frivillig C. SØRENSEN; den 28. Maj Kommandersergent F. J. DE LEMOS og frivillig Sergent C. SØRENSEN samt den 5. Juni Oberstløjtnant E. F. STAGGEMEIER, Kaptajnerne J. B. SCHEPELERN og L. N. FÆRCH, Premierløjtnanterne N. S. KÜHLE og C. W. ARNHOLTZ, Sekondløjtnanterne H. C. E. STOCKFLETH, P. E. POVELSEN, S. W. W. PFAFF, C. HANSEN og H. C. WEYEN, Kommandersergenterne W. C. SILKEBORG og F. J. DE LEMOS, Sergent J. F. F. LAUTHERBORN og frivillig Sergent C. SØRENSEN.

I hele Hæren herskede der levende Glæde over Udfaldet af det sidste Slag. Den Stilling, som saa hæderlig var tilkæmpet den 28. Maj, var kækt og kraftig bleven hævdet, og Fjenden var viist saa eftertrykkelig tilbage, at han, trods de tyske Blades brovtende Ytringer og usande

Paastande, ikke vovede at gentage sit Forsøg mod Dybbøl Banke, som nu havde erhvervet sig et historisk Navn. Efterretningen bredte sig snart i hele Landet og vakte Jubel overalt, og i en Proklamation takkede Kong Frederik VII sin Hær for dens Udholdenhed og Tap- perhed.

Efter disse Begivenheder besluttede Overkommandoen igen at optage Frontalforsvaret i Jylland, idet man antog, at Fjenden atter vilde vende sig mod Nord. Den nærmeste Anledning hertil var, at Avantgarden for vore i Jylland værende Tropper Natten mellem den 6. og 7. var bleven overfalden ved Hoptrup af en Friskareafdeling under Oberst v. D. TANN, den senere bekendte tyske General, hvilket fik Oberst JUEL, der havde Kommandoen i Jylland, til at gaa helt tilbage til Kolding. General BÜLOW fik derfor Ordre til at afgaa med 1. Brigade og 3. Jægerkorps fra Als til Jylland og overtage Komman- doen her.

Den 9. Juni landede Brigaden i Snoghøj og marcherede straks til et Kantonnement i Nørre Bjært. Dagen efter rykkede alle Tropperne i Jylland, højre Flankekorps, som det kaldtes, ind i Sønderjylland. 11. Bataillon marcherede over Ødis, Bramdrup og Steppinge til Som- mersted. Samme Aften blev der givet Ordre til, at Haderslev skulde angribes den 11., idet Avantgarden skulde rykke frem fra Nord, medens Hovedstyrken, hvortil 11. Bataillon hørte, skulde foretage en Bevægelse vest om Styding og Stevning Dam for at afskære den i Byen værende Styrke. Som Følge heraf brød Hovedstyrken op Kl. 3 Morgen og marcherede frem til Hammelev, $\frac{3}{4}$ Mil fra Haderslev. Da Fjenden imidlertid trak sig tilbage, kom det ikke til Kamp, og Bataillo- nerne indtog igen den foregaaende Dags Kantonnementer.

Den 12. fik Flankekorpsset yderligere Forstærkning og derfor en ny Inddeling. General BÜLOW tog selv Kommandoen over Hovedstyrken, medens Oberst MEYER fik 1. Brigade, der lagdes som Reserve i Kan- tonnement om Magstrup. Men allerede den 13. kom General HEDE- MANN selv til Jylland med 5 Batailloner, og da han derpaa overtog Kommandoen over samtlige Tropper, vendte General BÜLOW den 15. tilbage til sin Brigade, der forstærkedes med 3. Reservejægerkorps, 2 Eskadroner, 4 Kanoner og det frivillige, beredne Jægerkorps fra Jylland og detacheredes til Gram og Kastrup for at iagttage Passene over

Gjels Aa ved Arnum og Aabøl. Tjenesten var her temmelig anstrængende paa Grund af den store Strækning, som skulde overspændes, hvorfor Brigaden ogsaa allerede den 17. om Morgenen trak sig længere mod Øst til et Kantonnement om Oxevad og Sommersted med Forposter i vestlig Retning for atter næste Dag at gaa endnu længere mod Øst til Steppinge—Frørup med 11. Bataillon i sidstnævnte By, da hele Korpset gik tilbage til i Højde med Christiansfeldt. I Frørup modtog Bataillon en Forstærkning af 150 frivillige fra Aarhus, Holstebro, Lemvig og Ringkøbing; de kom til at danne et 5. Kompagni under Sekondløjtnant N. U. TERSLØV, der tidligere havde været Underofficer, og nu frivillig havde meldt sig til Tjeneste. Kompagniet havde en særlig Uniform. Brigaden forstærkedes tillige d. 28. med 5. Reservebataillon, der ogsaa bestod af Jyder fra samme Udskrivningskreds som 11. Bataillon.

Den 29. alarmeredes Korpset ved, at Fjenden rykkede frem i Fronten, og da der samtidig kom Melding om, at en større fjendtlig Styrke længere mod Vest marcherede i nordlig Retning, besluttede Overkommandoen i Løbet af Natten at gaa tilbage bag Kolding Aa, da man troede, at General WRANGEL nu vilde gribe Offensiven. 1. Brigade, der havde koncentreret sig ved Højrup, fik Kl. 12 Aften Ordre til at trække sine Forposter ind og marchere vest om Bramdrup til Øster Vamdrup og derfra over Vamdrup Kirke, Vester Vamdrup, Nagbølle og Dollerup til Hasselvad Bro og tage Stilling i Omegnen af Lejrskov. Trænet dirigeredes over Vester Nebel. Efter Ankomsten til Lejrskov udstilledes der Forposter langs Aakjær Aa fra Hasselvad Bro til Egholt Bro, hvortil der anvendtes 1½ Bataillon. Den 9. Juli forandredes Opstillingen noget, idet blandt andet 11. Bataillon blev forlagt fra Lejrskov til Vraa og Ferup.

I den halve Maaned, hvori Korpset derefter blev staaende ved Kolding Aa, forefaldt der kun ganske ubetydelige Sammenstød med Fjenden. Forposttjenesten gik sin regelmæssige Gang, og Bataillon deltog naturligvis heri ligesom de andre Afdelinger i Brigaden. Beboerne vare overordentlig elskværdige og flinke og vidste ikke alt det gode, de vilde gøre for deres Indkvartering. Paa Grund af en afsluttet Vaabenhvile gik Korpset den 17. Juli tilbage til Vejlestillingen, idet der dog blev efterladt svage Observationsposter ved Kolding og Lejr-

skov. I. Brigade kom i Kantonnement om Balle, Jennum og Kærbølling med II. Bataillon sidstnævnte Sted og bevogtede Vejle Aa fra Vingsted Mølle til Haraldskær, hvilken Strækning Brigaden skulde forsvare i Tilfælde af Angreb. Den 22. afholdt General HEDEMANN en Revu over Tropperne ved Store Grundet, og iøvrigt benyttedes Tiden flittig til Øvelser. Samtidig med Tilbagemarchen til Vejle ansattes Kaptajnerne A. C. J. MYHRE og H. B. PRUNST som Chefer for 3. og 2. Kompagni. Befolkningen var om muligt endnu mere gæstfri her end de andre Steder, hvor Bataillonnen havde været indkvarteret, og Officerer og Mandskab tilbragte en overordentlig behagelig Tid i denne smukke Egn.

Imidlertid var der foregaaet den Forandring i Overkommandoen, at Generalmajor HEDEMANN var bleven afløst af Generalmajor G. C. KROGH. Denne mente, at det var heldigst igen at skyde en Del af Hæren længere frem mod Syd for at være i nærmere Berøring med Fjenden.

Om Eftermiddagen den 5. August fik derfor ogsaa I. Brigade Ordre til næste Dag at afmarchere til et Kantonnement mellem Jordrup og Lejrskov for derfra i Forbindelse med Kavaleribrigaden at sende større Rekognosceringskommandoer ind i Sønderjylland for at hindre Fjenden i at inddrive Kontributioner, ved mindre Fægtninger at tilføje ham det størst mulige Tab og indhente nøje Oplysning om hans Foretagender.

Den 6. August Kl. 9 Form. brød altsaa Brigaden op og naaede Lejrskov om Eftermiddagen efter en ubehagelig Marche paa opblødte Veje og i øsende Regnvejr; der udstilledes straks 5 Kompagnier paa Forpost fra Egholt over Hasselvad til Nebel Aas Udløb i Kolding Aa, men paa Grund af de sidste Dages slette Vejr besluttede General BüLOW ikke at sende noget Rekognosceringskommando ud før den 8. Imidlertid fik Generalen Dagen efter gennem Beboerne Underretning om, at Steppinge kun var besat af 1 Eskadron preussiske Kyrasserer og 1 à 2 Kompagnier Infanteri. Han bestemte derfor, at Rekognosceringen næste Dag skulde forbindes med et Overfald paa nævnte By. Den 8. Kl. 3 Morgen marcherede derfor Ritmester MARCHER med et blandet Detachment fra Hasselvad Bro gennem Bastrup Skov til Skoven vest for Højrup for herfra pludselig at bryde frem mod Steppinge fra Syd og Nord. 2. og II. Bataillon samt 5. Reservebataillon

fulgte efter under Generalen selv og tog Stilling ved Drenderup, 1 Mil nordligere, for at dække Foretagendet. Efter at Overfaldet til Dels var lykkedes, idet Ritmesteren fik omringet en Udflyttergaard og vendte tilbage med 34 fangne Kyrasserer og 31 Heste, marcheredes der igen tilbage til Kantonnementet.

Overfaldet vakte megen Opsigt, saa at der endog kom en Note fra Sverrig med Opfordring om ikke paa denne Maade at irritere Fjenden. 3 Dage efter blev Brigaden igen beordret til Vejle, hvor den indtog sin tidligere Stilling, da det antoges, at Fjenden vilde foretage en Fremrykning, hvorfor hele Korpset koncentreredes her.

Endelig afsluttedes der efter langvarige Forhandlinger en Vaabenstilstand i Malmø den 26. Hermed var det første Felttog for Sønderjylland sluttet, et Felttog, som den danske Soldat og hele det danske Folk kunde se tilbage paa med Stolthed og Glæde. Navnene Bov, Slesvig og Dybbøl vare med lysende Skrift blevne indskrevne i Danmarks Historie.

Trods 11. Bataillons Tab i de 4 Kampe var den ved Felttogets Slutning dog i enhver Henseende bedre end ved dets Begyndelse. De flittige Øvelser, der vare blevne afholdte, hver Gang Lejlighed gaves, Marcherne og ikke mindst selve Kampene havde givet Sammenhold, Selvtillid og Krigserfaring; Tilliden til Førerne var bleven betydelig fæstnet hos Mandskabet, som havde set den Dygtighed, der var bleven udviklet, og den Omhu, der var bleven viist af Befalingsmændene, der til Gengæld nu vidste, hvad de kunde byde deres Folk. Bataillonens havde erhvervet sig et Navn i Hæren, et Navn, som den har forstaaet at hævde i de andre Krige for Sønderjylland, og hvis gode Klang forhaabentlig ikke vil formindskes, naar den en Gang igen skulde blive kaldt til Vaaben for Konge og Fædreland. Aanden i den var ypperlig, og eksempelvis kan anføres, at alle, baade Befalingsmænd og menige, lode indeholde et Beløb i deres Lønning til Fordel for de faldne Kameraters efterladte.

Den 4. September blev der givet Ordre til Hærens Dislocering under Vaabenhvilen. Herved bestemtes det, at Bataillonens skulde tilbage til Aalborg, hvorfra 1 Kompagni skulde detacheres til Hjørring. Da de politiske Forhold imidlertid til Trods for Vaabenhvilen stadig vare truende, forandredes Ordren dog straks, og Afdelingerne bleve i deres Kantonnementer til den 20. September.

Nogle Dage forinden deltog Bataillon en i den uforglemmelige Revu paa Lerbæk Mark ved Vejle, der afholdtes i det prægtigste Vejr. Kongen kom ridende i Spidsen for sin Stab, hvori ogsaa daværende Prins CHRISTIAN, vor nuværende Konge, var med, og modtoges med jublende Hurraraab baade af Soldaterne og den forsamlede Mængde. Under Revuen blev der uddelt en Mængde Dekorationer til Folk, som havde udmærket sig; blandt disse fik af dem, der stode eller havde staaet ved 11. Bataillon, Kaptajnerne C. F. A. LORENTZEN, J. B. SCHEPELERN og L. N. FÆRCH, Premierløjtnanterne N. S. KÜHLE, C. W. ARNHOLTZ og C. W. JENSEN, Overlæge J. STAAL og Underlæge P. LUND Ridderkorset og Kaptajn C. F. SCHINDEL, Kommandersergenterne W. C. SILKEBORG, J. H. J. SILKEBORG, F. J. DE LEMOS, Sergenterne J. F. F. LAUTHERBORN, S. D. ANDREASEN, Kyøskovhus Holm, C. A. KLIM, Overspillemand C. THORSEN, Underkorporalerne C. CHRISTENSEN, Sønder Vindslev, P. NIELSEN, Ajstrup, S. P. CHRISTENSEN, Krogensgaard, O. LARSEN, Gingsholm, og de menige C. J. P. PETERSEN, Sundby (1. Komp. Nr. 57), N. MADSEN, Sønder Harritslev (1-40), J. V. CHRISTENSEN, Farstrup (1-33), C. LARSEN, Sløvborg (2-135), C. SØRENSEN, Nørheden (3-22), P. C. HANSEN, Hauen (3-31), J. NIELSEN, Løgtvedsholt (3-99), S. CHRISTENSEN, Sejlflod (4-194), J. JENSEN, Kjelstrup eller Fristrup (4-170), C. ANDERSEN, Hvorvarp (4-166) og frivillig E. Voss af 2. Komp. Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

Af Underofficererne forfremmedes Kommandersergenterne H. V. F. HARTMANN, J. F. W. SCHRAMM og A. C. RAABYE den 24. Maj og Sergenterne J. P. RAABYE og C. SØRENSEN samt Korpøral H. G. KOFOED den 1. September til Sekondløjtnanter.

Den 20. September gik Bataillon en i spredt Kantonnement i Egnen mellem Vejle og Kolding, og samtidig begyndte Reduktion en ogsaa, idet det frivillige 5. Kompagni og det ældre Mandskab hjemsendtes. Da de politiske Forhold endelig bleve mere rolige, tiltraadtes Hjemmarchen i Slutningen af Oktober Maaned, og man blev overalt under Vejs modtagen med stor Begejstring. Den 2. November passeredes Randers, hvis Indbyggere beredte Bataillon en store Ovationer. I en Korrespondance fra den Tid beskrives dette saaledes:

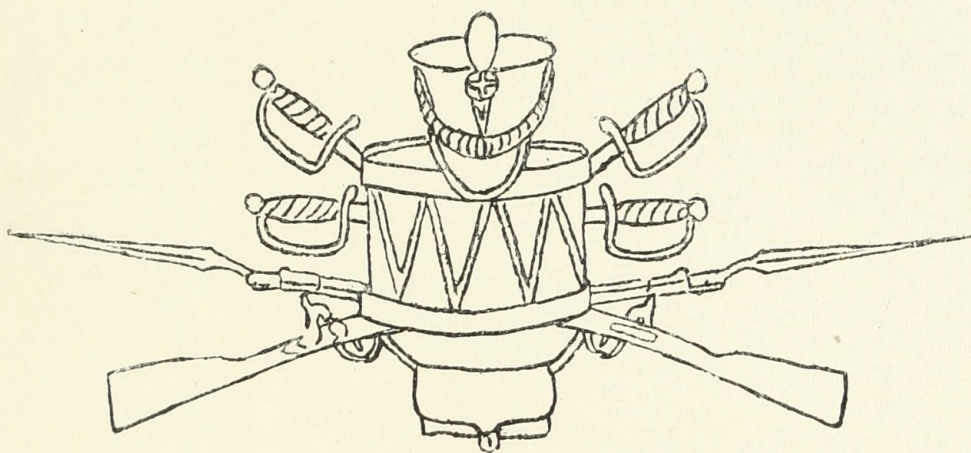
»Da idag den uforsagte, udholdende 11. Bataillon paa Gjennemmarschen til sit Vinterkantonnement drog herigjennem Byen, gave Indvaanerne den et Beviis paa den Høiagtelse, hvormed Alle beun-

drende have fulgt denne Bataillons djærve Krigere, ved paa det Festligste og med den største Jubel at modtage dem i Byen. I alle Gader vaiede fra Tage og Vinduer Dannebrogflag i hundredevis, tordnende Hurraraab fra den store Menneskemasse paa Gaderne og fra Vinduerne ledsagede Bataillonens, der med Musik i Spidsen marcherede op paa Torvet, og da denne derpaa her havde gjort Holdt, kappedes Alle om at tage de raske Soldater med sig hjem for at beværte dem paa det Bedste. Under Opholdet, som varede 3—4 Timer, vare Bataillonens Officerer saavel som ogsaa hele Officeerscorpset af det her cantonnerende Dragonregiment og 8. Bataillons tvende Compagnier forsamlede til en Dinée i Klubben. Den mest utvungne Munterhed og Livlighed herskede ved Bordet, hvor Bægrene tømtes for Hs. Majestæt Kongen, for de Faldnes Minde, for de hjemvendte Krigere o. s. v. Under begejstrede Hurraraab gik man atter hen paa Torvet, hvor Mandskabet atter var opstillet, derefter marscheredes ud af Byen under Musik ledsaget af Haandværkerne med deres Flag og en Mængde andre Foreninger o. s. v. Udenfor Byen holdt 200 Vogne, som Bataillonens fordeeltes paa.«

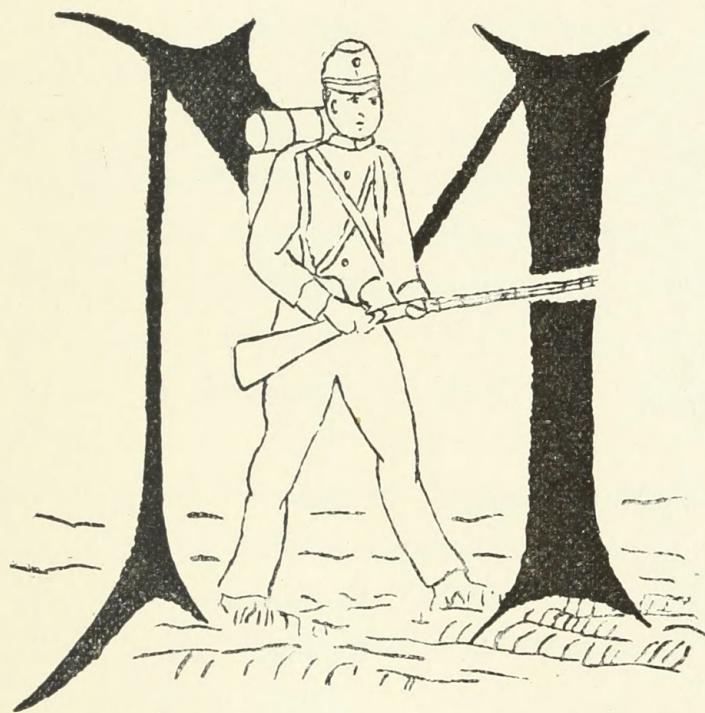
Den 6. November naaede endelig Bataillonens tilbage til sin gamle Garnison, hvor den modtoges ved Indgangen med jublende Hurraraab af en utallig Menneskemasse, der havde samlet sig om to oprejste Dannebrogfaner. Byen var smykket med Flag. Paa Torvet talte Oberstløjtnant STAGGEMEIER smukt og hjertelig til Bataillonens og takkede den for dens Mod, Udholdenhed og Disciplin og Byens Indbyggere for den Deltagelse, som de havde vist de efterladte Familier, hvorpaa han sluttede med et Hurra for Konge og Fædreland. Derefter udhragte Byens Indbyggere et tordnende Hurra for den tapre 11. Bataillon. Om Aftenen samledes Soldater og Borgere i Theaterlokalet og Latinskolens store Sal, hvor der herskede den mest begejstrede Stemning, den ene Skaal afløste den anden, og de smukke Fædrelandssange istemtes med kraftig Røst til Musikkens brusende Toner. Først ved Midnat skiltes man ad, idet man endnu en Gang raabte et dundrende Hurra for Konge og Fædreland.

Den næste Dag hjemsendtes den største Del af Mandskabet, hvorefter 2. Kompagni afmarcherede til Hjørring.

Det var dog kun en kort Tid, at Tropperne fik Lov til at være i Ro, da de politiske Forhold igen bleve truende, og Rygterne om Krigens snarlige Udbrud stadig bleve stærkere og stærkere, og den 17. December maatte 11. Bataillon afmarchere til Viborg, hvor den blev Resten af Vinteren.

1849.

aaden, hvorpaa der under Vaabenhvilen, som var afsluttet fra den 26. August 1848 til den 26. Marts 1849, blev huseret i Sønderjylland, vakte en saadan Forbitrelse baade i de af Fjenden besatte, dansksindede Egne og i hele det øvrige Danmark, at Regeringen fandt sig for-

anlediget til at opsigte den, dog med den Forpligtelse ikke at begynde Fjendtlighederne før den 3. April, for at de Fredsforslag, der vare fremkomne i London, først kunde tages under Overvejelse. Disse Forslag forkastedes imidlertid, og Krigen udbrød derfor paany, idet de danske Krydsere denne Dag igen begyndte at opbringe tyske Skibe.

Allerede den 3. November 1848 var det blevet paalagt de tre Generalkommandoer i Nørrejylland, Fyn og Sjælland at drage Om-sorg for en hurtig Genindkaldelse af det hjemsendte Mandskab, og under hele Vaabenhvilen blev der truffet alle mulige Forholdsregler for at gøre Hæren saa kampberedt som muligt. 11. Bataillon afholdt saaledes i Vinterens Løb ikke mindre end 4 Rekrutskoler, hver paa 6—7 Uger, efter hinanden i Aalborg.

Da Sandsynligheden for Krigens Genudbrud blev større og større, blev der den 1. Marts givet Ordre til, at Hæren ligesom i 1848 skulde

deles i to Dele, det nørrejydske Korps og Flankekorpsset, og at Mandskabet skulde indkaldes. Hæren fik nu, takket være de trufne Foranstaltninger, en Styrke af c. 41,000 Mand, 64 Kanoner og 6000 Heste, der koncentreredes dels i det sydlige Jylland og dels paa Als, medens der samtidig foretoges fortifikatoriske Arbejder for at sætte Fredericia i kampdygtig Stand og sikre Als. Kommandoen over Hæren overdroges Generalmajor G. C. KROGH, der til Stabschef fik Oberstløjtnant V. H. F. A. LÆSSØE.

11. Bataillon havde indkaldt sit Mandskab til Viborg den 7. Marts; den 10. stillede den om Morgenen paa Torvet og afmarcherede, efter at der var udbragt et af kraftige Hurraraab besvaret Leve for Konge og Fædreland, ledsaget et godt Stykke Vej af en talrig Mængde, til Frisholt (Ormstrup) og i Slutningen af Maaneden til Fredericia, hvorfra den overførtes til Assens for den 2. April at sejle med Dampskibet »Hekla« til Augustenborg Fjord. Ved Landstigningen i den mørke Nat var der nær sket en stor Ulykke, idet en Baad med mange af Bataillonens Officerer, hvoriblandt dens Chef, blev paasejlet af Dampskibet »Skirner«.

Bataillon, hvis Styrke var c. 1000 Mand, kommanderedes stadig af sin gamle Chef, der var avanceret til Oberst den 5. Februar, og var tildelt 4. Brigade under Generalmajor C. F. MOLTKE, 3. jydske Infanteri-Regiments tidligere Chef og Søn af Generalløjtnant A. L. MOLTKE, der i mange Aar har været knyttet til Regimentet og Aalborg. De øvrige Batailloner i Brigaden vare 8. og 9. Linie-Bataillon og 5. og 6. Reserve-Bataillon. Kompagnicheferne vare Kaptajnerne L. N. FÆRCH, H. B. PRUNST, A. C. J. MYHRE og C. A. J. OLUFSEN, der den 1. Marts fik 4. Kompagni; af de 4 Kaptajner, der kommanderede Kompagnierne ved Begyndelsen af det forrige Felttog, var KURTZHALS falden ved Slesvig og de tre andre forfremmede til Bataillonschefer.

Straks ved Felttogets Begyndelse fik Kaptajn OLUFSEN en sørgelig Kommandotur med sit Kompagni. Natten mellem den 3. og 4. April beordredes Bataillon, nemlig til at afgive et Kompagni til en Ekspedition mod Ekernførde. 4. Kompagni blev derfor indskibet paa tre Jagter, som bugseredes af Dampskibet »Gejser« til Ekernførdefjord. Da Vindforholdene gjorde en Landsætning umulig, fik Jagterne Ordre til at gaa til Ankers midt i Fjorden, og fra denne Plads var Kompagniet nu Vidne til den ulykkelige Kamp, som endte med, at

Linieskibet »Christian VIII« sprang i Luften og Fregatten »Gefion« maatte stryge sit Flag.

Uoverensstemmelserne mellem Generalmajor G. C. KROGH og Krigsministeren, der stadig havde været store, kulminerede efter dette uheldige Tog, og Kongen gav nu sit Minde til, at Overkommandoen overdroges til Generalmajor F. R. H. BÜLOW, der til Stabschef fik Oberstløjtnant C. J. FLENSBORG.

Efter Krigsministeriets Bestemmelse deltes Hæren midt i April i 3 Dele, saaledes at 1 Brigade og Kavaleriet, General RYES Korps, stod i det sydlige Jylland, 3 Brigader paa Als og 2, hvoraf 4. Brigade var den ene, paa Fyn. 4. Brigade, der havde været paa Als siden den 2. April, overførtes til Fyn den 16. og kom derefter i 6 Dage til at ligge i Kantonnement i den nordlige Del af Øen. Paa Efterretningen om, at Insurgenterne under General BONIN havde overskredet den jydsk Grænse og besat Kolding, overførte General BÜLOW imidlertid straks de 2 Brigader fra Fyn til Jylland, og den 21. indkvarteredes 4. Brigade i Stovstrup og Erisø mellem Fredericia og Elbodalen. Den følgende Dag stod Brigaden Kl. 12 Middag færdig til Fremrykning ved Havreballe-Passet, men der marcheredes denne Dag kun frem til Terrænet vest for Vilstrup Kirke, og 11. Bataillon indkvarteredes i Herslev.

Det var General BÜLows Mening at kaste sig over Fjenden med hele den Styrke, der nu stod til hans Raadighed i Jylland, og trænge Insurgenterne tilbage over Grænsen, dels for kraftig at protestere mod dennes Overskridelse og dels for at hæve Hærens moralske Mod. Generalen troede, at det endnu kun var den fjendtlige Avantgarde, som stod ved Kolding; men Insurgenterne, som havde opdaget Troppe-transporterne fra Fyn, samlede hurtig deres Styrke, saa at Modstanden blev betydelig større end først ventet.

Til Trods for, at Overkommandoen Natten før Angrebet fik Underretning om, at Insurgenterne traf Forberedelser til Forsvar af Kolding-Stillingen og koncentrerede deres Styrke, fastholdtes dog Angrebsplanen. Denne gik ud paa med 3. og 4. Brigade at foretage et overraskende Angreb paa Kolding By, medens General RYES Korps skulde dække mod Vest og sende en Styrke, navnlig Kavaleri, over Egstrup og Sest mod Fjendens Tilbagetogsline. 3. Brigade skulde angribe langs Fredericia-Chausseen og 4. langs Vejle-Chausseen.

Kolding ligger i en Dal og gennemstrømmes af Kolding Aa, som deler Byen i en større, nordlig, og en mindre, sydlig Del. Aaen har brede og sumpede Enge langs Bredderne; paa dens østlige Løb var der intet andet Overgangssted end Sønderbro i Kolding mellem de to Bydele, og længere mod Vest, hvor der ellers findes flere Vadesteder, var Vandet saa opsvulmet, at Passagen var vanskelig. Nord for Byen mellem Chausseerne fra Fredericia og Vejle ligger Slots-Søen og nordøst for dennes sydøstlige Del en Bakke, Skinderlykke-Bakken, som er omgivet af et bredt og blødt, af mange Grøfter gennemskåret Engdrag, der strækker sig fra Byens nordlige Del og Søen til Fjorden. Fra Søen gaar der ogsaa en Engstrækning mod Vest nord for Byen. Disse to Engdrag overskæres af de nævnte Chausseer. Byen er uregelmæssig bygget med krumme Gader og Torvet i Midten; tæt øst for dette ligger Ruinen af Slottet og Staldgaarden paa en høj Bakke, ved hvis Fod Slotsmøllen ligger ved Søens sydlige Spids. Fra Aa-dalen stiger Terrænet til begge Sider, mod Nord til Højderne ved Dyrehave Gaard, Munkeborg og langs Chausseen til Hvilested Kro og mod Syd til Højderne ved Bellevue, Sest og Vranerup. Bakkerne nord for Aaen ere de højeste.

Ifølge Dispositionen skulde 4. Brigade den 23. April marchere fra Kantonnementet over Lilleballe og samles Kl. 6 Morgen ved Vejle-Chausseen, hvor Vejen gaar af til Bramdrup. Allerede lidt over Kl. 2 var 11. Bataillon paa Benene og stillede ved Herslev i Bælgmørke. De øvrige Batailloner satte sig i Marche paa samme Tid, men de slette Veje i Forening med en Misforstaaelse fra en Vejvisers Side bevirkede, at Brigaden først blev samlet en Time senere, end det var bestemt. Saa saare den sidste Bataillon havde indfundet sig, blev Brigaden formeret i to Træfninger paa begge Sider af Chausseen med 5. og 6. Reserve-Bataillon i 1. og 8., 9. og 11. Linie-Bataillon, der var paa venstre Fløj, i 2. Træfning, hvorpaa den straks satte sig i Marche mod Syd. Kort efter indløb der mundtlig Ordre fra Overkommandoen om, at Brigaden skulde forsøge at slaa Bro over Aaen vest for Byen, altsaa ikke angribe selve Kolding, og først begynde Fremrykningen Kl. 7^{1/2}, da General RYES Korps ogsaa var bleven forsinket.

Efter en kort Standsning begyndte Fremrykningen igen til den angivne Tid. De forreste Batailloner rykkede dristig frem, efterfulgte af 2. Træfning, hvorfra 11. Bataillons 3. og 4. Kompagni bleve sendte

ud til venstre for at holde Forbindelse med 3. Brigade. Det viste sig hurtig, at Overgangen over Aaen ikke kunde udføres, hvorfor Brigaden fulgte den første Ordre og rettede et hæftigt Frontalangreb paa Byen samtidig med, at 3. Brigade angreb fra Nordøst. Udkanten af Byen var indrettet til Forsvar og Tilgangene barrikaderede, og der opstod nu en hæftig Kamp, som længe var uafgørende. Først blev 9. Bataillon sendt frem til Hjælp for 1. Træfning, og da dette ikke hjalp, satte omtrent Kl. 10¹/₂ General MOLTKE sig selv i Spidsen for flere Kompagnier, hvoriblandt 11. Bataillons 1. og 2. Kompagni, og trængte frem langs Chausseen under hæftig Beskydning, navnlig af det fjendtlige Artilleri. Kompagnierne trykkede sig et Øjeblik i den hæftige Ild, men ved Kaptajn L. N. FÆRCHS kække Optræden og opmuntrende Ord rykkede de dristig fremad, og det lykkedes derpaa at trænge ind i Byen samtidig paa flere Punkter; Kl. 11 var Fjenden fordreven fra hele den nordre Del. Men nu overdængede Insurgenterne, som allerede tidligere havde tændt Ild i Slotsmøllen, Byen saaledes med Granater fra Bellevue, at den paa flere Steder kom i Brand. Forgæves forsøgte det at slukke Ilden. Soldater og Indbyggere hjalp hinanden trolig, men man kunde ikke faa Bugt med Branden, da Fjenden naturligvis fortrinsvis rettede sin Ild mod de Bygninger, der brændte, og en halv Snes Gaarde gik derved op i Luer. Under Beskydningen holdt Oberst STAGGEMEIER paa sin sorte Hest, som de gamle Soldater vist endnu kunne erindre, midt i en Gade, da en Granat slog an mod et Hus nogle Skridt derfra. Af Skræk gjorde Hesten et voldsomt Spring og fløj ind i en aabenstaaende Port, hvorved den sandsynligvis reddede baade sin Rytters og sit eget Liv; thi et Sekund efter sprang Granaten.

For ikke at udsætte Tropperne mere end nødvendigt, gav General BÜLOW kort efter Befaling til, at alle Batailloner med Undtagelse af een skulde trækkes ud af Byen. 11. Bataillon blev derfor opstillet dækket i det Vissenske Anlæg tæt vest for Byen bag en derværende Bakke.

Imidlertid var den Bevægelse, som General RYES Korps skulde have udført, gaaet i Staa, og Generalen var bleven tvungen til at gaa tilbage. Meldingen herom, i hvilken han ogsaa udbad sig Forstærkning, var affattet i saa vage Udtryk, at General BÜLOW saa sig foranlediget til ogsaa at trække de to andre Brigader tilbage og altsaa opgive Byen, og sende 2 Batailloner af 4. Brigade til Hjælp. Heraf

var 11. Bataillon den ene; den dirigeredes først til Overgangsstedet ved Paaby for at forsvare dette; men da den var naaet hertil, havde en anden Afdeling allerede besat dette Pas, hvorfor Bataillonnen marcherede til Egstrup, hvor den stilledes i Reserve nord for Chausseen.

Da Kampen derpaa nogen Tid efter blev afbrudt, marcherede Bataillonnen over Harte Kirke til Eltang, hvor den atter stødte til Brigaden, der havde faaet Ordre til at gaa tilbage hinsides Elbodalen, besætte Passene ved Havreballe og Bredstrup og indtage en Stilling omtrent ved Taarup og Torp, indtil 3. Brigade havde udstillet Forposter. Dette udførtes efter Ordren, hvorefter Tilbagetoget den næste Dag fortsattes til Fredericia. 3. og 4. Kompagni bleve dog detacherede, idet de fik Ordre til under Kaptajn MYHRES Kommando at eskortere et Halvbatteri til General RYES Korps, der var gaaet til Vejle. Efter endt Hverv turde man ikke lade de to Kompagnier marchere direkte til Fredericia; de sendtes over Horsens til Aarhus og derfra ad Søvejen og stødte igen den 28. til Bataillonnen.

Slaget ved Kolding var altsaa ikke heldigt for vore Vaaben. Tabet var 29 Officerer, 27 Underofficerer og 600 menige. 11. Bataillon havde kun 2 saarede. Af de faldne ved andre Afdelinger bør her nævnes Major C. F. SCHINDEL, der var Chef for 5. Linie-Bataillon, men i mange Aar, ogsaa i 1848, havde staaet som Kaptajn ved 11. Bataillon, og som under sit lange Ophold i Aalborg havde erhvervet sig alles Agtelse og knyttet Venskabsbaand med mange; i Krigen havde han viist, at han var en dygtig og tapper Officer.

Den 26. afsendte Krigsministeriet en Skrivelse til General BÜLOW, hvori det opfordrede ham til, saafremt den Styrke, der havde overskredet Grænsen, kun bestod af Insurgenter, i Forening med General RYES Korps at indtage en Stilling mellem Kolding og Fredericia. Han lod derfor foretage en Rekognoscering den 29., under hvilken 4. Brigade og altsaa ogsaa 11. Bataillon tog Stilling foran Stovstrup, og bestemte derpaa den 3. Maj at foretage en almindelig Fremrykning, idet General RYES Korps skulde rykke frem til Almindalen, og 4. Brigade, som midlertidig var bleven forstærket med 1. Reserve-Jægerkorps, tage Opstilling fra Gudsø til Mosvraa og udstille Forposter fra Kolding Fjord til Vejen, som fører fra Lilleballe til Almind. 3. Brigade skulde danne Reserven.

Den nævnte Dag rykkede 4. Brigade derfor frem i 2 Kolonner; højre Kolonne, som bestod af 8. og 11. Linie-Bataillon og 5. Reserve-Bataillon samt 4 Kanoner, skulde under Kommando af Oberst STAGGEMEIER marchere over Havreballegaard, Højrup og Sønder-Vilstrup og være ved Vilstrup Kirke Kl. 10 $\frac{1}{2}$ Form., medens venstre Kolonne Kl. 8 $\frac{1}{2}$ Form. skulde staa i en Mødeopstilling ved Sammenstødet af Vejene fra Snoghøj og Fredericia til Kolding for derfra at rykke mod Gudsø-Passet.

Da højre Kolonne havde passeret Havreballe-Passet, gjordes Holdt paa Grund af stærk Skydning i Terrænet mod Syd, hvor venstre Kolonne var stødt paa Insurgenterne, som netop den Dag foretog en Rekognoscering over Gudsø. 3. Brigade naaede imidlertid kort efter frem til Passet, og højre Kolonne rykkede derfor igen frem og naaede Vilstrup Kirke omtrent Kl. 1, hvorpaa Forposterne udstilledes. 11. Bataillon gik i Kantonnement.

Paa fjendtlig Side bestemtes det den 7. Maj at rykke ind i Jylland. Den Styrke, som den danske Hær i dette Felttog skulde kæmpe imod, bestod foruden af Insurgenterne, c. 14,000 Mand, af tyske Rigs-tropper, der vare delte i 3 Divisioner, 1 Reserve-Brigade og 1 Reserve-Division og udgjorde 46,700 Mand, 112 Kanoner og 8750 Heste. Ialt var Fjenden altsaa c. 61,000 Mand stærk. Kommandoen var overdraget den preussiske Generalløjtnant PRITZWITZ. Insurgenterne og 2 Divisioner Rigstropper eller c. 33,000 Mand, vare bestemte til Indrykning i Jylland, hvor vor Styrke omtrent var 20,000 Mand. De 2 Divisioner rykkede over Grænsen den 7. Maj for at marchere mod Nord, medens Insurgenterne vendte sig mod Gudsø og angreb vore Forposter foran Passet om Morgenens Kl. 7.

General BÜLOW havde besluttet at modtage Kampen og saa længe som muligt vedligeholde Forbindelsen med General RYES Korps. Hans Stilling strakte sig fra Gudsø-Passet over Skibdræt Mølle, langs Slugten mellem Nørre-Stenderup og Sønder-Vilstrup til henimod Møsvraa; den var i de sidste Dage bleven forstærket ved Kanonindskæringer og Dækninger for Infanteri, men var altfor udstrakt.

Hovedforsvaret skulde føres af 4. Brigade, der havde faaet 5. Linie-Bataillon og 1. Forstærknings-Bataillon til Hjælp. General MOLTKE førte selv Kommandoen over højre Fløj; 8. Bataillon var den Dag paa Forpost, medens 11. Bataillon tilligemed 5. Reserve-Bataillon og 2 Kompag-

nier af 5. Linie-Bataillon stode bagved, øst for den omtalte Slugt i Nærheden af Vilstrup Kirke. Forposterne bleve snart trængte tilbage overalt, saa at Fjenden c. Kl. 9¹/₂ var Herre over Højderne vest for Slugten. Paa venstre Fløj, hvor Resten af Brigaden stod, ved Gudsø, var Kampen meget haardnakket. Ekkøet af Geværilden og Drønet af Skudene fra vore Batterier, der stode ved Fredericia-Chausseen, og fra vore Kanonbaade, der fra Gudsø Vig grebe ind i Fægtningen, hørtes tydelig paa højre Fløj og fortalte, hvor forbitret Kampen om Passet blev ført. Det gjaldt jo ogsaa om at holde igen her, for at de Tropper, der stode nordligere, ikke skulde faa for ubehageligt et Tilbagetog. Da Insurgenterne ingen Vegne kunde komme ved Gudsø, besluttede General BONIN at tvinge os tilbage ved at rette et Stød over Eltang mod Passet i Hulskoven, vest for Vilstrup Kirke, hvor Kampen hidtil havde været ført henholdende, og sendte derfor først 1. Bataillon og dernæst 1. Brigade mod Skoven.

Imidlertid havde Forbundstroppernes Fremrykning tvunget General RYE til at trække sig tilbage mod Nord; derved blev Forbindelsen med hans Korps afbrudt og General MOLTKE'S højre Fløj blottet, saa at Generalen, da han saa de fjendtlige Kolonner rykke mod Hulskoven, frygtede for at blive omgaaet, og derfor lod foretage en tilbagegaaende Bevægelse i Retning af Højrup. Kort efter fik han Ordre til at trække sig tilbage til øst for Elbodalen. 11. Bataillon dækkede Tilbagetoget, og i over en Time maatte den holde Fjenden, der nu trængte stærkt paa, fra Livet og kunde først ved Middagstid passere Mosen i Dalen syd for Tavlov Sø. Tilbagegangen skete gennem et stærkt gennemskaaret Terræn, over Mosen og op ad de stejle Skraaninger ved Tavlov Kirke og var meget trættende. Bataillonens indtog derefter en Stilling nord for Kirken og afviste Fjendens Forsøg paa at trænge over Mosen. Da Gudsø imidlertid blev tagen af Fjenden, fortsattes Tilbagetoget over Stovstrup til Fredericia, som naaedes omtrent Kl. 5 Eftm.

Tabet i denne Fægtning var 6 Officerer, 8 Underofficerer og 149 menige, hvoraf 11. Bataillon kun havde 1 død, 4 saarede og 1 fangen. Bataillonens fremhævede i sin Rapport særlig Kaptajnerne L. N. FÆRCH, H. B. PRUNST, A. C. J. MYHRE og C. A. J. OLUFSEN for den Orden og Sindighed, hvormed de havde ført deres Kompagnier, Premierløjtnant H. F. Baron ROSENKRANTZ for sin Aktivitet og Iver og Overlæge P. LUND for sin Omsorg for de saarede.

Bataillonen kom nu til at høre til Fredericias Garnison, og Tjenesten her stillede ikke ringe Fordringer; Forposttjeneste, Bivuaak og Arbejde skiftede stadig, men efter Tur fik hver Afdeling sine 4—6 Hviledage paa Fyn, hvor alle fandt et venligt Hjem. De gæstfri Fynboere viste sig fra den elskværdigste Side og gjorde alt for at gøre Opholdet hos dem saa hyggeligt og behageligt, som det vel var muligt. II. Bataillon havde Stabskvarter i Gjelsted Præstegaard. Under Opholdet her var der megen Frihed, og hvilken Forskel var der ikke paa Livet ovre i den af Fjenden beskyudte Fæstning, hvor alle stadig vare udsatte og aldrig rigtig havde Ro, og det Slaraffenliv, som Officererne førte hos de prægtige Mennesker i det nordvestlige Fyns dejligste Egne. Modsætningen traadte aldrig skarpere frem, end naar man den varme Sommeraften i Selskab med vakre Damer spadserede i Haverne eller i de smukke Skove, medens en mild vestlig Luftning bragte Drønene af de affyrede Skud og springende Bomber og Granater til at lyde, som om de vare tæt ved ens Øren, med Paamindelse om, at der hist ovre færdedes Kamerater, som man snart skulde afløse.

Hæren var nu atter delt i 3 Dele. General PRITZWITZ selv trængte General RYES Korps mod Nord og oversvømmede Jylland; Insurgentene indesluttede Fredericia og Tropperne paa Als holdtes i Skak af den fjendtlige Styrke i Sundeved. Stemningen var derfor ogsaa nedtrykt i Landet, og Sangen lød kun vemodig og tungsindig, men heldigvis skulde der komme en Gengældelsesdag, der bragte Frejdigheden fra 1848 tilbage.

Dagen efter Kampen ved Gudsø observeredes de fjendtlige Forposter allerede foran Fredericia, og endnu samme Dag begyndte Insurgentene at opkaste Forskansninger. Arbejderne fortsattes ivrig de efterfølgende Dage, og General BÜLOW besluttede derfor at foretage en større Rekognoscering for at komme til Vished om Fjendens Styrke og Stilling og ødelægge nogle af hans Værker.

Terrænafsnittet ved Fredericia begrænses mod Nord af Vejlefjordens Munding og i Øst og Syd af Middelfart Sund, Lillebelt og Koldingfjord. Den vestlige Begrænsning dannes af Randsfjord, som har sit Udløb i Vejlefjord ved Halsminde, af Gudsøvig, som er en Gren af Koldingfjord, og den smalle og sumpede Dal, Elbodalen, der forbinder disse to Vande, og hvorigennem de to ikke meget betydelige Aaer, Nebelaa og Spangaa, flyde henholdsvis mod Syd og Nord.

Afsnittet er i det hele taget stærkt bebygget og gennemskåret af levende Hegn, Smaabække og Skovpartier, og kun Fæstningens nærmeste Omegn indtil i en Afstand af 4—6000 Alen fra Voldene er aaben og til Dels overskuelig. Tre Hovedveje føre ud derfra og danne Hoveddefileerne ved den vestlige Begrænsning, nemlig ved Bredstrup paa Landevejen fra Fredericia til Vejle, ved Havreballegaard paa Vejen til Viuf og ved Gudsø paa Chausseen fra Snoghøj til Kolding. Desuden findes der et Overgangssted ved Kongsted og c. 1500 Alen fra Mundingen af Randsfjord et Vadested med fast Grund; men udenfor disse er det vanskeligt at passere den sumpede Dal selv for smaa Infanteri-afdelinger.

Den aabne Egn ved Fæstningen gennemskæres vest for denne af en lille Dal, hvori der flyder en lille Bæk; ved at opstemme denne var der frembragt en Oversvømmelse af 2—500 Alens Brede og c. 3000 Alens Længde fra Snoghøj-Chausseen ved Kolding Fjord indtil c. 1300 Alen nord for Vejen fra Fredericia til Chausseen ved et Punkt, hvor Dalen deler sig i to Slugter, hvoraf den ene gaar mod Vest og den anden mod Nordøst.

Rekognosceringen, som udførtes Søndagen den 13. Maj, lededes af Fæstningens Kommandant, Oberst N. C. LUNDING, og blev foretagen i 3 Kolonner. Hovedkolonnen drog ud af Kongens Port Kl. 1 $\frac{1}{2}$ Morgen og bestod af 3 Batailloner, $\frac{1}{2}$ Eskadron, 4 Kanoner og 1. Kompagni af II. Bataillon, Kaptajn FÆRCH, der havde Têten. Straks efter at Fæstningens Glacis var passeret, detacheredes Kompagniet med nogle Dragoner i nordlig Retning mod Kristinebjerg Skov for at sende Patrouiller frem mod Trælle, Egeskov og Vejlbj. Den øvrige Del af Kolonnen slog ind i vestlig Retning mod Egum og kom her i en let Fægtning, der atter afbrødes Kl. 5, hvorefter Kolonnen gik tilbage og trak Kompagniet af II. Bataillon, der ikke havde været i Kamp, til sig langs Strandbredden.

Den 2. Kolonne bestod af 2 $\frac{1}{2}$ Kompagni af II. Bataillon, 4 Kanoner, 8 Espingoler og nogle Arbejdstropper under Kommando af Oberst STAGGEMEIER; den afmarcherede gennem Prinsensport Kl. 2 Morgen ad Koldingvejen. Kanonerne toge Stilling øst for den herværende Oversvømmelse. Med den øvrige Styrke gik Obersten, saa snart han af Geværskudene kunde skønne, at Hovedkolonnen var under Fremrykning, omtrent Kl. 2 $\frac{3}{4}$ frem over Vej-Dæmningen for at udvikle sig

navnlig syd for Kolding-Vejen og søge at trænge frem mod de fjendtlige Skanser. Infanteristyrken formerede sig med 1½ Kompagni i 1. Linie og 1 i 2., og de fremsendte Skytter kastede efterhaanden de fjendtlige Forposter tilbage til Skanserne, idet navnlig venstre Fløj trængte frem henimod Fuglsang-Vejen, saa at den naaede til i Højde med den sydligste Skanse. Espingolerne protsede af i en dyb Slugt vest for Oversvømmelsen og tæt syd for Kolding-Vejen; her bleve Forstillingerne staaende tilligemed det i Reserve værende 2. Kompagni, medens Piecerne bragtes op ad den foranliggende Bakkeskraaning bag Kædens højre Fløj, saaledes at de ved en Snes Skridts yderligere Fremrykning vilde kunne faa frit Skud mod Syd og Vest. I denne Stilling blev Kolonnen staaende under en livlig Skydefægtning med Fjenden, der holdt Skanserne besat, indtil Kl. 4½ Morgen, paa hvilken Tid Hovedkolonnen saas i Tilbagegang, og en fjendtlig Bataillon, der rykkede frem ad Fuglsang-Vejen, angreb Kædens venstre Fløj. Kolonnen trak sig derpaa tilbage med Orden og Ro, idet forreste Linie gik igennem 2. Kompagni, der tilligemed Espingolerne først havde taget Stilling tæt vest for Oversvømmelsen, hvornæst efterhaanden hele Kommandoet gik tilbage til Fæstningen, Artilleriet ad Prinsensport, den øvrige Styrke ad Strandporten.

3. Kolonne, 2½ Kompagni, 4 Espingoler og Arbejdsmandskab, rykkede ud gennem Strandporten Kl. 2½ Morgen og indlod sig i et let Engagement med Fjenden indtil Kl. 4½, da den maatte gaa tilbage, hvorpaa den efter Ordre atter gik ind i Fæstningen.

Resultatet af Udfaldet var kun ringe dels paa Grund af Mørket, og dels fordi Hovedkolonnen var for passiv.

Soldaterne vænnede sig nu efterhaanden til Livet i den belejrede Fæstning og fandt dette ret behageligt, og selv Byens Borgere syntes, at en Belejring dog ikke var saa slem. Men den 16. Maj om Morgenen Kl. 3 bleve baade Soldater og Borgere vækkede af et vældigt Brag; det var en 168 Pd.s Bombe, som sprang. Fjenden begyndte nemlig at bombardere Byen og sendte det ene Projektil efter det andet ind i Fæstningen. Til henimod Kl. 8 Fdg. vedbleve Bomber og Granater at regne ned. Borgerne fik travlt med at redde deres Familier og Indbo og søge ned til Stranden, hvorfra de paa Kommandantskabets Foranstaltning overførtes til Fyn, hvor Beboerne modtog dem med aabne Arme. Soldaterne forlode deres Kvarterer i de mest udsatte

Dele af Byen og bivuakerede paa Markerne eller søgte Dækning under Volden. Bombardementet varede i 4 Dage; i Begyndelsen var Skaden kun ringe, men snart blev en betydelig Del af den tættest og bedst bebyggede nordvestlige Del af Byen skudt i Brand. Brandfolk og Soldater arbejdede ufortrødent paa at slukke, men dette var tilsidst umuligt, saa at man maatte indskrænke sig til at begrænse Ilden.

Under disse Forhold kneb det naturligtvis svært med at skaffe Mandskabet Tag over Hovedet, og man greb derfor til at indlogere det i Trinitatis Kirke. Det var jo et uvant, men ganske malerisk Syn at se Soldaterne færdes der; hist og her laa om Dagen Grupper af Jenser, der talte om Begivenhederne, spillede Kort eller fortalte Historier, medens andre strakte sig magelig i Halmen; om Aftenen, naar de sparsomt anbragte Lys kastede deres matte Straaler ud i det store Rum, blev Præget mere højtideligt, og man saa mangt et alvorligt Ansigt, der stirrede op i Hvælvingerne, grebet af Andagt over at være i Guds Hus.

En Dag søgte et Par Underofficerer ved 11. Bataillon, der efter Tur var indkvarteret i Kirken, efter et Sted, hvor de i Ro og Mag kunde besørge deres skriftlige Forretninger. Efter nogen Tids Søgen opdagede de, at den gamle Skriftestol var ubenyttet; der var kun en gammel Altertavle opstillet mod den ene Væg, ellers intet. Et Bord, et Par Bænke og frisk Halm skaffedes derpaa tilveje, og efter at Forretningerne vare udførte, gik Underofficererne ud for at spise til Aften. Under Maaltidet talte de om det gode Nattelogi, de havde faaet, og glædede sig rigtig til en god Søvn i den friske Halm. De skyndte sig derfor igen hen til Kirken, og snart sov begge sødelig. Hen paa Natten vaagnede den ene imidlertid med et forfærdeligt Hyl og raabte og skreg, at Djæveln var faret i Kroppen paa ham; det hjalp ikke, at den anden tyssede paa ham, han fløj med et Brøl ud af Døren. Et Øjeblik efter maatte den anden samme Vej; det kildrede og sved i hele Legemet, saa at det ikke var til at holde ud. Ved nærmere Undersøgelse viste det sig nu, at Masser af sorte Myrer kravlede omkring paa dem, saa at de begge maatte afklædes til Skindet og skruppes, børstes og renses; Resten af Natten vandrede de rundt paa Kirkegaarden lige forpinte, og hen ad Morgenstunden, da de søgte Lindring i et Bad ved Stranden, opdagedes det, at hele Kroppen var fuld af Blærer. Senere undersøgte de Skriftestolen for at se,

hvorfra deres Plageaander vare komne, og saa nu, at der bag den gamle Altertavle var en omtrent 2 Alen høj Pyramide, hvori det vimlede af de afskyelige Dyr. — En af Underofficererne lever endnu, det er en gammel Mand paa over 80 Aar, som for længe siden er traadt over i en civil Stilling; men han tænker stadig med ungdommelig Varme paa den Tids Begivenheder, og ofte dvæle hans Tanker ved den gamle Altertavle og Myretuen, der har gjort ham til en Hader af al Indkvartering i Kirker.

Skønt det egentlige Bombardement ophørte allerede den 20., fandt der dog naturligvis Beskydning Sted, ligesom der hist og her skete smaa Udfald og Sammenstød ved Forposterne, men Bataillonnen havde dog under hele Belejringen kun et Tab af 3 døde og 16 saarede, som i Hovedsagen hidrørte fra Udfaldet den 13. Maj. Blandt de første vare Korporalerne K. S. D. BRUUN og J. F. M. SPROGØE og blandt de sidste Sergent A. HANSEN, Bunken.

Imidlertid nærmede Befrielsens Time sig med stærke Skridt. General BÜLOW havde nemlig fattet den Beslutning at samle saa mange Tropper som muligt i Fæstningen og forsøge paa ved et Udfald at knuse Insurgenterne. Der var stor Udsigt til et heldigt Resultat, da man fra Midten af Juni nøje kendte Fjendens Stilling og Riggstroppernes Fremrykning til Egnen om Aarhus uden at efterlade større Troppstyrker sydligere særlig maatte indbyde til at rette et Slag imod den isolerede slesvigholstenske Hærafdeling, der heller ikke kunde vente Understøttelse fra Syd. Ved en Konference i Hovedkvarteret den 4. Juli blev det tilsidst enstemmig vedtaget, at Hæren samlet skulde bryde ud af Fæstningen den 6. Kl. i Morgen.

Den danske Styrke, som skulde foretage det store Udfald, var inddelt i Avantgarden (6. Brigade), General DE MEZA, 3. Brigade, General SCHLEPPEGRELL, 4. Brigade (8. og 11. Linie-Bataillon, 5. og 6. Reserve-Bataillon), General MOLTKE, og 5. Brigade, General RYE, der var bleven overført fra Helgenæs — hver Brigade var der tildelt 1 Batteri —, samt Kavaleriet og Reserve-Artilleriet (2 Batterier). Det var ialt 19,000 Mand og 48 Kanoner, medens 4000 Mand efterlodes i Fæstningen.

Fjenden, som havde opkastet stærke Belejringsværker, raadede over 14,000 Mand og 48 Kanoner. Hans 1. Brigade skulde forsvare venstre Fløj ved Trælle—Fredericia-Vejen, 2. Brigade Afsnittet fra Vejlbjby-Vejen til Kolding-Vejen og Avantgarde-Brigaden Strækningen

herfra til Stranden og tillige sikre mod danske Troppers Overgang ved Snoghøj. Kavaleriet havde Alarmplads ved Bredstrup.

Af Udfaldsstyrken skulde Avantgarden og 5. Brigade rykke tidligst ud, den første mod Egum og Stallerup, den anden mod Trælle og Egeskov, medens 3. og 4. Brigade skulde følge efter som Reserve og foreløbig tage Opstilling bag Slugten, som fra Oversvømmelsen vest for Fæstningen strakte sig mod Nordøst. Hvis Fjendens Hovedstyrke var koncentreret mod Nord, skulde Avantgarden og 5. Brigade angribe ham med Kraft; hvis han derimod vilde forsvare en Stilling fra Oversvømmelsen til Egum, skulde Avantgarden og 3. Brigade angribe ham her, medens 4. og 5. skulde danne Reserven.

Det var altsaa bestemt, at 4. Brigade skulde være i Reserve, og det faldt derfor heller ikke i Bataillonens lykkelige Lod at komme til at kæmpe i 1. Linie i dette mindeværdige Slag; først henimod Slutningen kom den lidt i Aktivitet.

Endelig kom da den længe ventede Dag, der igen skulde bringe Glæde over Danmark. Den 6. Juli Kl. 1 Morgen stode samtlige Afdelinger som befalet kampfærdige paa deres Alarmpladser. Brigadecheferne henvendte nogle opmuntrende Ord til Tropperne og fremhævede, at Raskhed og Livlighed vare de væsentligste Betingelser for et heldigt Udfald og anbefalede Brugen af Bajonetten fremfor en tidspildende Skydefægtning. Troppernes Stemning var fortrinlig; de brændte af Begærlighed efter at knuse Insurgenterne. Vejret, der i længere Tid havde været ualmindelig stormfuldt og uroligt, havde pludselig skiftet Karakter. Det var en smuk og stille Sommernat; Fuldmaanen stod klart paa den skyfri Himmel og oplyste alle fremtrædende Genstande, medens en fin Taage var udbredt over Engene og de lavere Marker.

Paa Slaget 1 begyndte Avantgarden, fulgt af Kavaleriet, at rykke ud af Kongens Port, medens 5. Brigade deboucherede ved Stranden. Snart tørnede de udstrakte Linier mod Belejrerne Forskansninger, om hvilke der opstod en forbitret Kamp. Kl. 1½ var allerede Forbindelsen mellem Fjendens 1. og 2. Brigade afbrudt, og det varede ikke længe, inden alle Værkerne nordvest for Fæstningen vare tagne, medens Skanserne mod Nord modstode noget længere; men da ogsaa 3. Brigade, som Kl. 1¾ rykkede ud af Kongens Port, greb ind i Fægtningen, kastedes Fjenden overalt.

4. Brigade var imidlertid fulgt efter 5. og var Kl. 2^{1/2} endnu i Marchekolonne med 8. Bataillon i Têten, derefter 11. Bataillon og 5. og 6. Reserve-Bataillon, da den fik Ordre til at paaskynde sin Marche saa meget som muligt. Det var blevet næsten helt lyst, Maanen blegnede for Solens frembrydende Straaler, og den østlige Himmel glødede i Purpurskær. Fra den lange Marchekolonne kunde man af og til mod Nord og Vest se de kæmpende Linier, hvorfra Geværernes Knitren, ofte afbrudt af Kanonerne dumpe Drøn, tydelig hørtes, medens Skudene glimtede gennem Krudtrøgen. Folkene vare glade ved at skulle fremad og skridtede godt ud for at komme deres kæmpende Kamerater til Hjælp og ogsaa faa deres Del af Dagens Hæder. Kl. 3^{1/2} opgav Fjenden dog Kampen og trak sig tilbage paa alle Punkter. Brigaden, som Kl. 4^{1/2} naaede frem til i Højde med Kristinebjerg, fik her Ordre til at følge 3. Brigade, der rykkede mod Havreballe-Passet og besatte dette, hvorpaa Besættelsen af Gudsø-Passet overdroges til 4., der imidlertid havde fortsat sin Fremrykning til Hejse Kro. 11. Bataillon fik nu Têten, og Marchen fortsattes uden Ophold. Undervejs beordredes dens 1. Kompagni til at gaa frem i højre Flanke mod Tavlov Kirke for at afsøge Terrænet og angribe Fjenden, ifald mindre Afdelinger endnu opholdt sig her; da det senere af Egnens Beboere meldtes, at Tavlov By skulde være besat, detacheredes endnu 2 Kompagnier af Bataillonens i samme Øjemed. Fjenden var dog allerede flygtet, og der gjordes kun 7 Fanger. Efter at Gudsø var naaet, blev Passet besat. 11. Bataillon stilledes i Reserve øst for Defileet og blev staaende her til Kl. 6 Eftermiddag; derpaa gik den tilbage til Erisø, hvor den gik i Bivuak, udstillede Forposter mod Syd og Sydvest og detacherede 2. Kompagni til Snoghøj, idet Brigaden havde faaet Ordre til at bestride Forposttjenesten med 1 Bataillon i Erisø, 1 i Stovstrup og 1 i Slugten nordøst for Oversvømmelsen.

Da Forposterne vare udstillede og de forskellige Kompagnier installerede saa godt, som det lod sig gøre, gjaldt det først og fremmest om at faa noget at leve af. Dagen havde været saa spændende, at næsten ingen havde tænkt paa Mad, og da Sulten hen ad Eftermiddagen indfandt sig, var det ikke muligt at faa fat i noget spiseligt. Erisø var snart afsøgt, og skønt de Bønder, der endnu vare i Landsbyen, beredvillig gave, hvad de havde, saa var det langt fra tilstrækkeligt til alle de sultne Munde. Premierløjtnant P. E. POVELSEN, der var

bekendt for sine gode Indfald, fandt imidlertid paa Raad og skaffede virkelig saa megen Mad, at adskillige Officerer og Underofficerer bleve mætte. Han bad nemlig sin Kompagnichef, Kaptajn L. N. FÆRCH om han ikke maatte sende sin Oppasser over til Viuf Kro, der var et godt Madsted. Kaptajnen troede, at det var Spøg, da Insurgenterne vare i Viuf, og sagde »Ja«, men blev meget urolig, da han erfarede, at Premierløjtnanten virkelig havde gjort det.

Aftenen gik, og der kom ingen Oppasser. Flere vare allerede gaaede til Ro i den Tro, at han aldrig kom tilbage, da de omtrent Kl. 11 bleve vækkede af Kaptajnen selv, der gik omkring og kaldte paa alle de Befalingsmænd, han kunde faa fat i, med det Udraab: »Han er min Salighed kommen tilbage!« Alle styrtede derpaa glade hen til Kaptajnens saakaldte »Villa« og traf der Premierløjtnant POVELSEN ivrig beskæftiget med at ordne de bragte Sager paa en snehvid Dug, der var bredt ud paa Græsset. Der var alt, hvad Hjertet kunde begære: Brød, Ost, Kød, Pølse, Vin, Akvavit, Øl, Cigarer og m. m. Som sultne Ulve kastede man sig over de lækre Sager, og da den værste Sult var bleven tilfredsstillet, blev Helten kaldt frem; det var en Typus paa en ægte Jyde, sine 70" høj, med et Par Arme, der naaede ham til Knæene, ellers velskabt med et godmodigt, men alvorligt Ansigt.

Efter at han først havde faaet en Snaps og en Bid Brød, maatte den flinke Jens begynde paa Forklaringen af den mærkelige Tur, og fortalte nu, at han var gaaet den lige Vej til Kroen uden at blive standset; det vrimlede vel af »de smaa Slesvig-Holstenere«, som han sagde, og der var enkelte, som gloede paa hans danske Kokarde, men de sagde forresten intet. Kom der nogen i Vejen, »ja, saa ravede a dem te Side,« fortalte han, idet han bevægede sine lange Arme, som om han svømmede. Paa denne Maade naaedes Kroen lykkelig og vel, og efter at være bleven godt beværtet selv, havde han saa faaet den store Kurv med det dejlige Indhold. — Takken for den gjorte Tjeneste var naturligvis varm, og efter at have drukket en stiv Toddy og røget en Cigar gik alle glade og mætte til Ro og sov snart sødt ovenpaa Dagens Anstrængelser.

Medens hele Tabet i Slaget var 75 Officerer og 1781 Underofficerer og menige, havde 11. Bataillon kun 2 saarede og 1 død. Denne blev ramt af et vildt Skud, da Bataillonnen gik langt bagved i Reserve.

Den samme Mand havde mærkelig nok kort forinden ved et Streifskud faaet sit Sabelgehæng skudt i Stykker og tabte derved Sabelen, som han lod ligge med det Udbrud, at han i Dag sagtens kunde faa en anden; men næppe havde han ytret dette, før han blev truffen af en Kugle lige i Panden. Fjendens Tab var 49 Officerer og 1284 Underofficerer og menige foruden 1954 Fanger, 31 Kanoner og c. 2000 Geværer.

Glæden over Sejren var naturligvis stor, og Budskabet om den fløj i en Fart Landet rundt. Overalt blev der afholdt Fester, hvorved man baade i Tale og i Sang fejrede de tapre Landsoldater og de Befalingsmænd, som havde forstaaet at føre dem til Sejr.

*De tyske stod bag Voldes
Og Palisaders Hegn;
De danske gik med aabent Bryst
Mod Fjendens Kugleregn.*

*Tak være dem, som førte
Vor Hær til Fjendens Lejr!
Og Tak hver Mand, som fulgte dem
I Liv og Død til Sejr!*

Da en Vaabenstilstand kort efter, den 17. Juli, sluttedes, og de Sammenstød, som fandt Sted forinden, kun vare ubetydelige, dannede Fredericia-Slaget den egentlige Afslutning af dette Aars Felttog. Under Vaabenstilstanden blev den bestaaende Inddeling i Armékorps og Brigader opløst og Tropperne underlagte de forskellige Generalkommandoer.

II. Bataillon kom efter Slaget en kort Tid til at ligge paa Fyn med Stabskvarter i Nørre-Aaby og flyttedes derpaa tilbage til Jylland til Vejlbj ved Randsfjord.

Den 9. September blev der tildelt Kaptajnerne A. C. J. MYHRE og C. A. J. OLUFSEN Ridderkorset, Sergenterne H. C. CHRISTENSEN, Endelen, og N. C. NIELSEN, Spaanhedenhus, Korporal C. A. EGERSTRØM (svensk frivillig) samt Underkorporalerne C. LARSEN, Løgstør (I. Komp. Nr. 22), J. C. MORTENSEN, Kjølby (3-18), J. PEDERSEN, Østerhassing (4-19), og de menige N. NIELSEN, Snæbum (2-149), J. T. NIELSEN, Vrensted (4-119), og H. CHRISTENSEN, Horneterp (3-63), Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

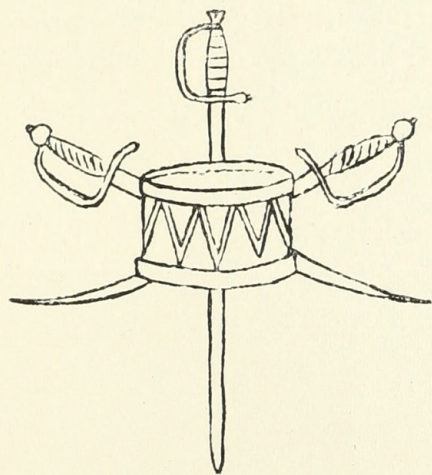
Følgende Underofficerer, som ogsaa havde deltaget i forrige Aars Felttog, udnævntes i Aarets Løb til Sekondløjtnanter, nemlig: Kommandersergent H. J. J. SILKEBORG og Korporal E. VOSS den 10. Marts, Korporal S. H. T. PRINTZEN den 16. Marts, Korporal C. A. EGERSTRØM den 19. September samt Sergent C. E. PENICK og Korporal J. B. LINNEMANN den 26. Oktober.

I Begyndelsen af September tiltraadte Bataillonen Hjemmarchen til Aalborg og blev alle Steder undervejs modtagen paa den hjerteligste og smukkeste Maade. Den 10. passeredes Hobro, hvor man ved Æreporte, Forfriskninger og desl. havde beredet de hjemvendende Krigere en festlig Modtagelse, og den 12. skete Indrykningen i Garnisonen; den findes beskrevet saaledes:

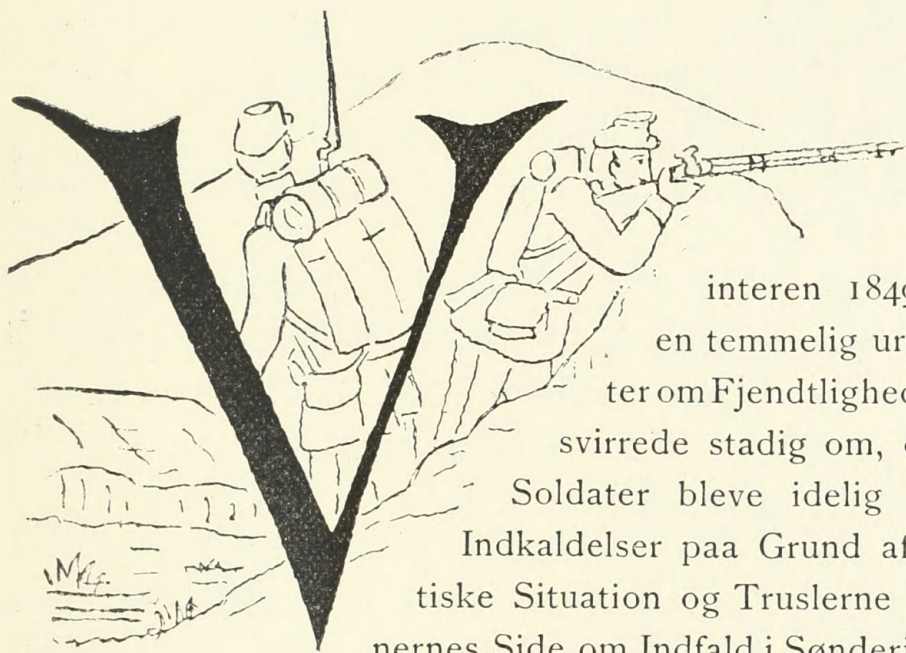
»Gaarsdagen var ved 11. Bataillons Indtog bleven til en Glædesfest for Alle. Henimod Kl. 12 nærmede Bataillonen sig under Folkets Hurraraab og modtoges ved den paa Bygrændsen værende Æresport af Communalbestyrelsen og den constituerede Stiftamtmand, som i en Tale tolkede Byens og Egnens Glæde ved Gjensynet med de tappe Medbrødre, hvilken Hilsen hjertelig besvaredes af Oberstlieutenant STAGGEMEIER og mødtes i de fra den store Folkemængde istemte Hurraraab. Derpaa satte Festtoget sig i Bevægelse med Communalbestyrelsen, Festcommitteen og Sangforeningen i Spidsen, fulgt af Søkrigerne med Dannebrog og Laugene med deres Faner o. s. v. Under Afsyngning af en dertil forfattet Festsang og andre fædrelandske Sange drog Toget ombølget af glade Skarer igjennem de med Faner, Krandsse, Guirlander og Inscriptioner decorerede Gader, hvor Leveraab, Hilsener og Blomsterbouquetter fra de tættopfyldte Vinduer vare Glædens Forkyndere. Samlede paa Torvet udbragtes Hurraraab for Konge og Fædreland, for Bataillonen og dens brave Fører. Bataillonens Mandskab indbødes derpaa til Bespiisning rundt om i Byens Familier, hvor man havde kappet om at modtage de kjære Gjæster. Derefter var paa Compagnihuset et stort Festmaal, hvor alle Officerer og Underofficerer samt Repræsentanter af de menige og af Søkrigerne vare indbudte. En høitidsfuld Glæde var Festens Præg. Med rungende nifoldigt Hurraraab udbragtes den første Skaal for Kongen. Derpaa fulgte Skaaler for Fædrelandet, efter at en Sang var afsungen, for Armeen og dens tilstedeværende Repræsentant den 11. Bataillon« og saa fremdeles.

Uheldigvis formindskede det indtraadte Regnvejr de paa Eksercerpladsen anordnede Forlystelser, saa at Fyrværkeriet maatte opsættes; men Dansen gik godt i Teltene. Ogsaa i Theatret var der Fest. Den næste Dag fortsattes Festen paa den store Eksercerplads og var særdeles vellykket. Flere Tusinde Mennesker vare tilstede. Der var et helt lille Tivoli med Telte, Guirlander, kulørte Lamper og Danseestrader, og i nogen Afstand fra den lille Teltby var der, belyst af Begfaklers Blus og smukt prydet med Flag og Lamper, rejst et mægtigt Slukningsredskab, en Kæmpe-Punschebolle, hvis »Skaal, Soldater« vinkede enhver liflig til sig og heller ikke manglede venlig Besvarelse. Et smukt Fyrværkeri afsluttede Festen, under hvilken der herskede den gladeste Stemning.

Mandskabet hjemsendtes derpaa i Løbet af de første Dage med Undtagelse af 100 Mand, men fik Paalæg om stadig at holde sig parat til igen at møde under Fanen.

1850.

interen 1849—50 forløb paa en temmelig urolig Maade. Rygter om Fjendtlighedernes Genudbrud svirrede stadig om, og de hjemsendte Soldater bleve idelig foruroligede ved Indkaldelser paa Grund af den usikre politiske Situation og Truslerne fra Slesvigholsternes Side om Indfald i Sønderjylland, der under

Vaabenhvilen havde faaet sin egen Regering, og hvis nordlige Del allerede i September 49 var bleven besat af svenske og norske Tropper, medens den sydlige Del havde faaet preussisk Besætning. Den 2. Juli lykkedes det endelig at faa sluttet Fred med det tyske Forbund, men Oprørshæren, som imidlertid i Ro og Mag havde organiseret sig i Holsten, var endnu tilbage; den skulde bekæmpes, og Krigen var altsaa uundgaaelig.

I Løbet af Vinteren drog Krigsministeriet Omsorg for, at Hæren kunde møde saa talrig og kampberedt som vel muligt, saa saare Krigen brød ud. Allerede 1. Januar sattes de paa Als værende Tropper paa Feltfod, og Hæren mobiliseredes nu lidt efter lidt og samledes efterhaanden i 3 Grupper, paa Fyn, i det sydlige Jylland og som nævnt paa Als. I Marts toges der Bestemmelse om Overkommandoen, og General G. C. KROGH blev udset til kommanderende General med Oberst C. J. FLENSBORG som Stabschef.

Ligesom flere andre Afdelinger indkaldte 11. Bataillon en Del af sit Mandskab i Slutningen af Marts, men medens alle de Batailloner, der endnu ikke vare paa Krigsfod, først den 7. April fik Ordre til at indkalde alle de hjempermitterede Folk, modtog den alt den 2. s. M. Befaling til at afmarchere til et Kantonnement i Hobro og Mariager saa snart som muligt, og den 10. begyndte derfor Bataillonens sin Marche mod Syd. Opholdet i den smukke Egn ved Mariagerfjord, hvor Bataillonens blev indkvarteret med 1 Kompagni i Mariager, 1 i Hobro og 2 i nogle Landsbyer syd herfor, og hvor den næsten blev forkælet, varede til den 3. Juni, da Marchen fortsattes for at naa Vejles Omegn, hvor Stabskvarteret skulde være i Store Grundet. Ved Afmarchen fra Aalborg var Bataillonens Styrke omtrent 1200 Mand, hvoraf 200 vare bevæbnede med Taprifler, medens Resten havde glatløbende Geværer.

Hæren var imidlertid for det kommende Felttog bleven inddelt i 2 Divisioner. 1. Division kommanderedes af General C. F. MOLTKE, 4. Brigades tidligere Chef, og bestod af 3., 4. og 6. Brigade, 1 Gardehusardivision og 3 Batterier, medens 2. Division førtes af General F. A. SCHLEPPGREGG, der, som tidligere nævnt, jo ogsaa har staaet ved 3. jydsk, og bestod af 1., 2. og 5. Brigade, 4. Dragonregiment og 3 Batterier; desuden var der Reserve-Kavaleriet og Reserve-Artilleriet. Styrken var ialt 41,000 Kombattanter, 96 Kanoner og 8200 Heste. 11. Bataillon hørte vedblivende til 4. Brigade, der nu var sammensat af 9. og 11. Linie-Bataillon, 5. og 6. Reserve-Bataillon og 2. Jægerkorps; dens Chef var Oberst H. N. THESTRUP.

Insurgenterne, som omtrent paa samme Tid koncentreredes syd for Ejderen, inddeltes efterhaanden i 4 Brigader, Reserve-Kavaleriet og Reserve-Artilleriet og fik en Styrke af henimod 27,000 Kombattanter og 86 Kanoner.

Den danske Hær var altsaa Fjendens betydelig overlegen; dertil kommer endnu, at den var hærdet og krigsvant og kommanderedes af Officerer, som Mandskabet saa op til med fuld Tillid, og som de to foregaaende Krigsaar havde givet stor Erfaring. Aanden i den var fortrinlig, og det er vistnok den bedste Hær, som Landet nogensinde har ejet. Insurgenterne vare vel tapre, men mange af Officererne vare fremmede, og Organisationen var ny og ændredes oven i Købet i sidste Øjeblik af den ny Overgeneral, den preussiske General WILLISEN.

Den danske Overkommando havde bestemt, at Hæren den 16. Juli skulde begynde at rykke ind i Sønderjylland, Dagen før de svenske, norske og preussiske Tropper skulde marchere bort. Denne Beslutning fæstnedes yderligere, da der den 14. kom Underretning om, at Insurgenterne allerede vare i Marche mod Nord, idet de den 13. havde overskredet Ejderen, forinden Vaabenhvilen var udløben. Det befaledes derfor at paaskynde Indrykningen for saa hurtig som muligt at knække Oprørernes Magt.

Den 15. Juli brød Bataillonen derfor op fra sine Kantonnementer ved Vejle for at marchere til Harthe, Raadvad og omliggende Byer. Allerede i de nærmest foregaaende Dage havde Luften været meget varm, og Heden var med hver Dag bleven mere trykkende. Der var ogsaa næppe tilbagelagt en Mil, før en stor Del af Folkene var saa medtagen, at det blev nødvendigt at lette Byrden. Bataillonen rekvi- rerede derfor Vogne, hvorpaa Tornystrene bleve lagte. Det hjalp betydelig; den Dag efterlodes der kun et Par Mand pr. Kompagni, og de fleste af disse naaede at melde sig om Aftenen i Kvarteret. Udenfor Viuf Kro blev der holdt et længere Hvil, hvor der samledes gode Kræfter til Marchen. De nye Kvarterer naaedes Kl. 7 Aften. Hvert Kompagni indkvarteredes i et Par smaa Bøndergaarde, hvor der naturligvis ikke var Tale om Senge; enhver arrangerede sig, som han bedst kunde, under Tag eller i fri Luft. For første Gang i Aar modtoges der nu Naturalforplejning, og Kokkene maatte straks efter at være komne i Kvarter tage fat paa Kogningen. Maden blev dog først færdig henimod Midnat, saa at der maatte purres ud til Spisning, da alle hurtigst mulig havde søgt Hvile.

For at komme tidlig i de nye Kvarterer og derved undgaa den pinagtige Marche i Eftermiddagsheden, samledes Bataillonen allerede Kl. 6 Morgen paa Bakken lige nord for Kolding. I den tidlige Morgenstund var Luften af en behagelig Kølighed, men den klare Himmel og de endnu stærkt dampende Enge varslede om, at Heden sikkert ikke vilde blive ringere end den foregaaende Dag. Der marcheredes straks igennem Kolding, og uagtet det var tidligt, vare Beboerne alt paa Benene og tilvinkede Soldaterne et venligt Farvel. Uden at der blev gjort Holdt, gik derpaa Marchen til Sønderjylland, hvis Grænse passeredes under Hurraraab. I Begyndelsen gik det ret flinkt; Solen var endnu ikke videre højt paa Himlen, men dens Straaler begyndte

allerede at brænde paa vore Hoveder. Den tunge, sandede Vej med høje Plantninger paa begge Sider besværede desuden Marchen, der kun gik langsomt, da den første Mils Vej var tilbagelagt, skønt Tornystrene bleve kørte. Bataillonen fulgte Vejen over Taps til Christiansfeldt, der naaedes ved Middagstid. Det var nu næsten blikstille og Støvet blev hængende ubevægelig over Vejen, uagtet der marcheredes med store Mellemrum mellem Delingerne. I Christiansfeldt blev der holdt Hvil et Par Timer. Bataillonen opstilledes langs den udvendige Side af Kirkegaardsdiget, men da der ikke var tilstrækkelig Skygge her, krøb de fleste af Folkene gennem Tjørnehæget og lagde sig i Gangene mellem Gravene for i et kort Blund at samle nye Kræfter. Kl. 2¹/₂ fortsattes Marchen igen. Sønnen i Middagsheden havde ikke styrket synderlig, og mange vare i den Grad forbrændte af Solen, at Ansigtet var helt ophovnet deraf. En stor Del af Folkene fik voldsomt Næseblod, hvorved de dog ofte følte sig lettede, men nogle tumlede pludselig om og blev liggende uden Bevidsthed, og ofte varede det længe, inden denne kom tilbage. Mellem Kl. 6 og 7 naaedes nord for Haderslev Bjerning, Rovstrup, Moltrup og omliggende Landsbyer, som vare Maalet for den Dags Marche. Kompagnierne indkvarteredes igen i nogle faa Gaarde, hvoraf de fleste dog vare store og rummelige, saa at Natten blev langt behageligere end den forrige.

Den 17. fortsatte Bataillonen Vejen ad Aabenraa til. Kl. 2 om Natten brøde Kompagnierne allerede op, og uagtet Fødderne hos mange af Folkene vare ilde medtagne fra de foregaaende Dage, gik Marchen dog let i Morgenstunden. Alt sov endnu i Haderslev, da Bataillonen rykkede gennem Byen; Solen var lige staaet op, og med ængstelige Blikke fulgte man dens Bane opad; man havde lært at frygte dens Straaler. Denne Dags Marche var absolut den strængeste, baade hvad Varmen, den sandede Vej og Vejlængden angik; der var omtrent 5 Mil til de næste Kvarterer. Men paa den anden Side var man begyndt at blive hærdet ved disse Strabadser, og de, der om Eftermiddagen Kl. 5 naaede Aabenraa i god Behold, vare sikre paa for Fremtiden at kunne holde ud, hvad det skulde være, nu da de i Støv og Hede havde tilbragt 15 Timer paa Landevejen. Indkvarteringen i Aabenraa gik kun langsomt for sig, da Folkene bleve fordelt rundt om i Byen. Det var det sidste Kvarter med Seng, som

Bataillonnen i lange Tider fik, og med Velvære strakte enhver sig paa det bløde Leje.

En Del Officerer fik anvist Kvarter i Amtmandsboligen, det saakaldte Slot, hvor de modtoges med stor Venlighed og straks indbødes til Middag; men da Bagagen endnu ikke var kommen, blev der anmodet om at faa serveret paa Værelserne, hvilket naturligvis blev tilstaaet. En hel Række Værelser med skinnende Senge bleve derpaa stillede til Raadighed, og med Henrykkelse hengave Officererne sig nu til en sand Renselsesfest og strakte sig af Hjertens Lyst paa de indbydende Senge. Imidlertid blev der serveret i et Værelse ved Siden af; men desværre var der en ung Jomfru, som skulde gøre Honnør. Officerernes Toilette var i den Grad mangelfuldt, at de umulig kunde lade dem se af hende, og trække i de støvede Klæder igen kunde ikke falde nogen ind. En ung Løjtnant blev derfor indhyllet i en stor Kappe og placeret ved Bordet, hvor han ubevægelig blev siddende for at avertere de øvrige Herrer, der vare for letfærdig paaklædte, om, naar Jomfruen mellem hver Rets Servering havde fjernet sig. Saa snart hun lod sig høre paa Trappen, forsvandt de igen hurtig til deres Værelser. Hvilen blev dog ikke saa god som ventet, thi allerede Kl. 1 om Natten blev der purret ud, fordi Bataillonnen skulde afmarchere Kl. 2.

Skønt Bataillonnen ikke fik Lov til at følge Chausseen, men maatte slaa ind paa den sandede Oksevej, gik Marchen den 18. dog langt bedre end de foregaaende Dage. Om Formiddagen naaedes Bommerlund, hvor 4. Brigade første Gang formeredes. Kl. 4 om Eftermiddagen fortsattes Marchen igen, efter at hver Bataillon havde defileret forbi Brigadechefen, Oberst THESTRUP. Der var endnu omtrent 2 Mil tilbage til Kvartererne. Marchen gik over Bau, Førsløv, Ellund til Valsbøl-Hanved, sydvest for Flensborg; her indkvarteredes Bataillonnen i en Egn, hvor der næsten udelukkende taltes Tysk, og kun nogle af de ældste Beboere forstode endnu Dansk. Straks efter Ankomsten afgaves der et Kompagni til Forpost for at sikre højre Flanke, iøvrigt udstilledes der kun Sikringsdele af Rytterier.

Efter en urolig, tung Søvn vaagnede de fleste om Morgenen den 19. med en stærk Hovedpine, og den første Tanke var: »Gud ske Lov, at vi ikke skulle marchere i Dag.« Overkommandoen havde nemlig indset Nødvendigheden af at unde Tropperne nogen Hvile og havde

derfor først bestemt denne Dag til Rastdag, som skulde benyttes til ordentlig at sove ud i. Vejret havde nu forandret sig, Himlen var overtrukken med graa Skyer, og Varmen var ikke nær saa stærk. Bataillonens havde afgivet Forposter som ovenfor nævnt, men modtog om Eftermiddagen Ordre til at trække disse ind og gaa i Bivuak ved Hanved sammen med Brigadens øvrige Afdelinger. Hvilen maatte altsaa foreløbig afbrydes, og det blev mørkt, inden Bivuaken var indtagen, saa at der ingen Bekvemmeligheder som Halm, Læ eller desl. kunde skaffes. Det var den første Bivuak i dette Felttog, og Natten gik derfor ogsaa daarlig.

Hvorledes man end vendte og drejede sig, vilde Søvnens ikke komme, og det var ogsaa bleven koldt, idet en skarp Vind uden Modstand foer hen over den med Mennesker belagte jævne Plads. Formiddagen den 20. anvendtes derfor til at indhente det forsømte, og man tog fat paa at bygge Hytter eller i det mindste skaffe alle Læ for den kommende Nat. Lige syd for Bivuaken laa den store Hanved Skov, hvor der var Overflod af Materiale til Hyttebygning. Kommandoer bleve sendte ind i Skoven for efter Skovfogdens Anvisning at hugge Grene og slæbe disse op paa Pladsen og til Byen for at skaffe Halm. Arbejdet gik muntert og rask fra Haanden, og inden Aften var der for hvert Kompagni rejst store Skærmtage, medens der for Bataillonens Officerer var bygget to Hytter, hvis Skelet var dannet af de længste Grene, der vare gravede ned i Jorden som Stolper. Tækkede med frisk Løvværk og indvendig i Bunden belagte med Halm saa de ligefrem indbydende ud. Pladsen havde derved efterhaanden faaet et ganske andet Udseende; de lange Rækker af Geværpyramider mellem det friske Grønt toge sig smukt ud, og der herskede overalt Røre og et broget Liv. Navnlig henad Aftenen, da Koge- og Vagt-blussene vare tændte, afgav Bivuaken et malerisk Skue. Grupper af Soldater samlede sig om Ilden, og en forunderlig Summen af Stemmer og Lyde hørtes over hele Pladsen; nogle sang, andre fortalte Historier, og atter andre sov allerede sødt; Vejret var smukt og mildt. Her tilbragte Bataillonens Tiden til den 23. om Morgenen paa samme Maade, idet den skiftede med de andre Batailloner til at udstille Forposter.

De Efterretninger, som imidlertid vare indløbne om Fjenden, syntes at tyde paa, at hans Hovedstyrke koncentreredes ved Langsø

og Arnholt Sø, men vare dog endnu temmelig ufuldkomne, hvorfor Overkommandoen havde besluttet at blive nogle Dage ved Flensborg. Endelig blev der dog den 22. givet Ordre til, at hele Hæren den næste Dag skulde indtage en Bivuakstilling syd for Byen med 1. Division ved Chausseen nord for Oversø og ved Vanderup (3. Brigade) og 2. Division ved Lille Solt med Undtagelse af 5. Brigade, der skulde danne Hovedreserven sammen med Reserve-Kavaleriet og Reserve-Artilleriet og bivuakere ved Munkvolstrup-Bilskov Kro.

Som Følge heraf blev der den 23. purret ud Kl. 3 Morgen, og 4. Brigade marcherede derpaa gennem Forposterne, som ophævedes, mod Syd. Chausseen naaedes først ved Oversø, hvor Brigaden lejrede sig paa en Bakke ved den sydlige Side af Søen. Saa snart Geværerne vare satte sammen, begyndte man straks at indrette sig for Natten paa samme Maade som i den forrige Bivuak, og det varede heller ikke længe, før Søen var fuld af badende Soldater, som glade og muntre boltrede sig i Vandet og derved fik et Bad, der var ubetaleligt paa Grund af det Liv og den Friskhed, som det forskaffede.

Hen paa Eftermiddagen vidste alle, at det den næste Dag skulde gaa løs for Alvor. Det var forunderligt iøjnefaldende, det Indtryk, som Visheden herom gjorde. Paa mange Ansigter læste man tydelig Spørgsmaalet: »Mon jeg skal falde i Morgen, eller skal den Dag gøre mig til en Krøbling?« Det var ogsaa sildigt, inden der blev tyst i Bivuaken; Folkene havde ikke ret Lyst til at lægge sig, endsige til at sove. Længere ud paa Aftenen samlede Bataillonens Underofficerer, som dannede et godt Sangkor, sig imellem Geværpyramiderne og sang med dæmpet Røst flere smukke Sange. Officerer og Mandskab sloge tæt Kreds omkring dem, og man kunde se, hvor bevægede alle bleve ved de hjemlige Melodier, som mange hørte for sidste Gang. Kl. 10 samledes alle Officererne om to Kogekedler og spiste en ypperlig Suppe, som en af Underofficererne havde lavet. Det var et alvorligt Maaltid, men der herskede en Hjertelighed, som man kun finder ved en saadan Lejlighed.

Om Fjenden havde man endnu ikke tilstrækkelige Efterretninger, men Overkommandoen antog, at Insurgenterne vilde modtage Kampen ved de to nævnte Søer — en Antagelse, som dog ikke viste sig rigtig — og gav Ordre til, at Hæren den 24. skulde rykke frem til Angreb i 3 Kolonner. Den vestlige Kolonne, 3. Brigade, skulde rykke

over Jørl og Solbro til Sylvested og omgaa Fjendens venstre Flanke, Midtekolonnen, de 2 andre Brigader af 1. Division, lige mod Syd mod Isted fulgt af Hovedreserven (med Undtagelse af Kavaleriet, som skulde holde Forbindelse mellem de nævnte Kolonner) og den østlige Kolonne, 2. Divisions 2 andre Brigader over Stolk mod Isted. Planen forandredes imidlertid for saavidt, som det efter et Krigsraad blev bestemt den 24. kun at rykke frem til en Mellestilling ved Sollerup-Siversted-Hostrup og opsætte det egentlige Angreb til den 25.

Den 24. Kl. 3 Morgen satte samtlige Afdelinger sig i Bevægelse. Ved 1. Division dannede 4. Brigade Avantgarden; dens Fordækning bestod af 9. Linie-Bataillon og 1 Eskadron, derefter fulgte 11. Bataillon med 2 Kanoner som en Slags Reserve for Fordækningen og i nogen Afstand herfra Resten af Brigaden.

Det Terræn, hvori Kampene den 24. og 25. kom til at foregaa, udgør en Del af den sønderjydske Slette og begrænses mod Øst af det bølgeformede, tæt bebyggede Angel og mod Vest af Marsklandet. Egnen er for største Delen flad og overskuelig og opfyldt af til Dels opdyrkede Hedestrækninger med talrige Hedemoser og Vandløb; dog findes der hist og her Bakkepartier og Smaaskove. Det vigtigste Vandløb er Trenen, der kommer fra den lille Træsø øst for Oversø, hvorfra den løber mod Vest og overskærer Chausseen fra Flensborg til Slesvig; derefter bøjer den mod Syd og fortsætter sit Løb i denne Retning. Af dens Tilløb er Bollingsted Aa den vigtigste; den begynder syd for Solt, gennemstrømmer den store Hjalm Mose, i hvilken den optager den lille Helligbæk, og falder i Trenen ved Solbro. Troppebevægelser ere derfor mange Steder vanskelige i denne Egn, ikke saa meget paa Grund af selve Vandløbene, som fordi deres bløde Bredder og de talrige Moser stærkt indskrænke Bevægeligheden. Af Bakkepartierne maa navnlig Højderne syd for Helligbæk, Sortehøj og Bakkerne nord for Isted Skov og ved Gammellund nævnes.

Fra Flensborg føre 3 Veje mod Syd til Husum, Slesvig og Mysunde. En Mils Vej nord for Slesvig gaar sidstnævnte Vej gennem Passet ved Vedelspang ved den østlige Ende af Langsøen, som har en Længde af $\frac{3}{4}$ Mil og strækker sig fra nævnte Pas mod Vest til syd for Isted. Af andre Søer findes Isted Sø, der forbindes med Langsøen ved en lille Bæk, som vest om Grydeskov løber mod Syd, Gammellund Sø, $\frac{3}{4}$ Mil vest for Langsø, og Arnholt Sø længere mod

Syd. Mellem Langsø og Slesvig-Chausseen findes Kathrine Skov og Isted Skov. I Isted Sø falder Isted Bæk, der løber gennem Byen af samme Navn, og som med sine side Bredder i Forbindelse med Bøgemose gør Fremrykningen langs Chausseen meget vanskelig.

Som allerede nævnt, brød de tre Kolonner Kl. 3 Morgen op fra deres Bivuaker. Vejret blev efterhaanden varmt, men en let Luftning gjorde dog Heden taalelig. Da 1. Divisions Avantgarde havde naaet Syderholt, en lille Lund ved Chausseen, blev der holdt Hvil. Soldaterne opsøgte den Skygge, de kunde finde, Artilleristerne og Kavaleristerne skare Foder i de grønne Havreagre, og alt saa lige saa fredeligt ud, som om det kun var en Øvelse i Fredens Dage. Derefter fortsattes Marchen for at naa Dagens Maal, Siversted; men da dette var sket, fandt Divisionen, at Stillingen her var uheldig, da der laa nogle Skovpartier foran, mellem Bollingsted Aa og Helligbæk, som vare besatte af Fjenden, hvorfor den besluttede at fordrive Insurgentene derfra.

4. Brigade fik derfor Ordre til at rense Skovene og dernæst tage Forpoststilling ved Helligbæk og Udkanten af det sydligste Skovparti, Elmeskov, medens 6. Brigade skulde gaa frem til Skovkro, $\frac{3}{4}$ Mil nordligere. Brigaden udviklede 9. og 11. Bataillon i 1. Træfning i Kompagnikolonner henholdsvis vest og øst for Chausseen og lod 2 Kanoner tage Stilling paa denne under Bedækning af 1 Kompagni af 11. Bataillon.

Uden at inklade sig paa Skydefægtning og uden at standse gik Tropperne lidt over Kl. 10 frem til Angreb paa den største af de nordlige Skove, Stenderup Vesterskov, som hurtig toges, hvorefter Fremrykningen fortsattes til Popholt Kro. 11. Bataillon trængte derefter frem til Helligbæk, medens Fjenden trak sig tilbage til Højderne, 1400 Alen sydligere, men Bataillon fulgte efter, og ved et glimrende Angreb paa Modstandernes højre Fløj lykkedes det at kaste ham ned af Højderne og besætte disse samtidig med, at 5. Reserve-Bataillon besatte Bakkerne syd for Elmeskov. Klokkeren var nu lidt over 12, og Fægtningen hørte efterhaanden aldeles op, da Fjenden gik tilbage til i Højde med Bøgholt, en lille Skov i den nordlige Udkant af Bøgemose. 1. Division gav derpaa Ordre til at udstille Forposter langs Helligbæk, hvorved altsaa de vundne Højder, hvorfra der var god Udsigt mod Syd, igen bleve forladte. Oberst STAGGEMEIER gjorde

opmærksom paa det uheldige heri, men Ordren blev fastholdt, og Bataillonet gik derpaa tilbage i Bivuak ved Stenderupbusk, den nordlige Del af Stenderup Vesterskov. Forposterne udsattes af Brigadens andre Afdelinger.

Da Bataillonet havde naaet Bivuakpladsen, begyndte den straks at indrette sig paa det bedste; Kogekedlerne kom frem, og Hvilen skulde rigtig nydes ovenpaa den heldige Fægtning, da der pludselig igen raabtes til Gevær. Forposterne vare nemlig endnu ikke helt udstillede, da der viste sig fjendtlige Kolonner under Fremrykning mod den østlige Del af Elmeskov, og kort efter, Kl. 3^{1/2}, blev Skoven angreben med saa stor Kraft, at de herværende Tropper af 5. og 6. Reserve-Bataillon maatte gaa tilbage. Da Fjenden samtidig hermed ogsaa trængte frem fra Bøgholt mod Popholt Kro, maatte ikke alene hele 4. Brigade, men ogsaa 2 Batailloner af 6. i Ilden.

11. Bataillon, der hurtig var kommen til Gevær, brød straks op fra Bivuaken og naaede Kl. 4^{3/4} den nordlige Udkant af Elmeskov, som endnu var besat af en Del af 5. Reserve-Bataillon. Oberst STAGGEMEIER sendte øjeblikkelig 3. og 4. og kort efter ogsaa 1. Kompagni ind i Skoven, medens 2. blev holdt i Reserve tæt vest for denne. Da 4. Forstærknings-Bataillon nu ogsaa greb ind i Kampen, trængte 11. Bataillon sammen med denne gennem Skoven. Uagtet Fjenden stadig gjorde haardnakket Modstand, kunde han dog ikke standse vore Tropper, der trængte paa over hele Linien og efterhaanden kastede Insurgenterne helt tilbage, idet det adskillige Steder kom til Kamp med Bajonetten, hvorved der fra begge Sider lagdes betydeligt Mod for Dagen, saa at der fremkom flere smukke og interessante Eksempler paa Haandgemæng.

Da Elmeskov var tagen, blev Fjenden forfulgt i Terrænet syd herfor. 1 Deling af 4. Kompagni gik saaledes frem over Helligbæk og stormede det i Mosen liggende Kallebyhus, hvor der toges 22 Mand tilfange. Kl. 6^{1/2} var Fjenden kastet tilbage overalt, og Bataillonet blev nu foreløbig staaende syd for Skoven, indtil 5. Brigade afløste 4., der gik tilbage til en Bivuak nord for Stenderup Vesterskov, vest for Chausseen, medens 6. Brigade bivuakerede øst for denne.

Tabet i Fægtningen var ialt 12 Officerer og c. 420 Underofficerer og menige, og heraf havde 11. Bataillon 6 døde og 47 saarede; blandt

de sidste vare Sergent C. C. S. H. SVANE og Korporalerne J. F. NISSEN og O. LARSEN, Gingsholm.

Efter denne anstrængende Kamp søgte enhver Hvile i Bivuaken, hvorfra man den næste Dag skulde rykke frem til det afgørende Stevne; men det blev kun en stakket Hvile for de fleste. Alle vidste jo, at den Dags Kamp kun havde været Forspillet til den næste Dags store Drama, og Tanken herom jog Sønnen paa Flugt. Hvad vilde den næste Dag bringe? Sejr eller Nederlag? Saar eller Død? Desuden styrtede Regnen ned i Strømme, og hvert Øjeblik forstyrrede galloperende Ordonnanser Nattens Ro.

Allerede Kl. 1 blev der Liv i Bivuakerne, og Kl. 2 begyndte 5. Brigade, der skulde være forrest, at koncentrere sig ved Helligbæk for at bryde frem mod Syd. 1. Division brød op Kl. 3, og 4. Brigade marcherede gennem Elmeskov, over Vadestedet ved Kallebyhus og opmarcherede i Bataillonskolonner nord for de omtalte Højder, 1400 Alen syd for Helligbæk. Imidlertid begyndte 5. Brigade Kampen.

Solen var netop ved at staa op med blodrød Pragt, og da det i Øjeblikket ikke regnede, kastede den sine Straaler ud over Landskabet, som den klart belyste, saa at man fra Højderne kunde se Isted Skove og Vandet blinke i det fjerne i Langsøen og hist og her Glimt af Vaaben; men det varede kun kort, saa styrtede Regnen atter ned i Strømme og indhyllede alt som i en tæt Taage. 5. Brigade gik dristig paa, og snart knaldede Ilden fra Skytterne over hele Linien. Bagved den fjendtlige Kæde skimtede man de tunge Dampe fra hans Kanoner, der fyrede fra en Mark ved Landevejen og fra Sortehøj. I Begyndelsen kæmpede 5. Brigade heldig, men da Fjenden kastede friske Batailloner ind i Ilden, blev Brigaden igen trængt tilbage, og 1. Division maatte bringe Hjælp. Kampen drejede sig navnlig om Bøgholt, og Oberst STAGGEMEIER fik Ordre til at tage Skoven med 11. Bataillon og 3 Kompagnier af 9. Obersten formerede de to Batailloner i Kompagnikolonner paa een Linie med 11. paa venstre Fløj. Fjenden begyndte imidlertid at trække sig ud af Skoven, hvorfor 9. Bataillon blev tagen tilbage og stillet i Reserve, medens 11. fortsatte Fremrykningen. 1. Kompagni beordredes derpaa til at angribe Skoven fra Nord, medens de andre Kompagnier gik øst om den over Bøgemosen.

Regnen vedblev stadig at øse ned og indhyllede Egnen i Mørke, saa at Fremrykningen var meget besværlig over den paa mange

Steder impassable Mose. Man maatte springe fra Tue til Tue, og hvert Øjeblik sank en Soldat ned i et Hul, som han kun med Vanskelighed kom op af; Munterheden forlod dog ikke Folkene: »Der skal hoppes, paa Kommando, hop!« lød det fra en af Klyngerne, og alle lo og sprang, hvem der kunde. Dækning var der næsten ingen af, og medens Kampen bølgede frem og tilbage og Grupperne som store Skygger bevægede sig hen over Hedemosen, dannede Trommernes Hvirvlen og Hornenes Klang, de befalendes Raab og Soldaternes Hurra, Geværernes Knalden og Kanonernes Torden et underligt Kaos af Toner, der rullede hen over den ellers saa stille Egn.

Til Trods for det ugunstige Terræn gik Fremrykningen hurtig for sig, og en Del af 5. Brigade, som var ved at gaa tilbage, blev reven med fremad. Løjtnant C. E. FREIESLEBEN af 4. Forstærknings-Bataillon faldt her i Bataillonens Rækker. De tre Kompagnier trængte frem til Mosens sydlige Rand og toge ved et rask Angreb nogle Hegn, som Fjenden haardnakket forsvarede, men fik her en temmelig isoleret Stilling uden Understøttelse paa Fløjene; foran til venstre stod et fjendtligt Batteri i omtrent 800 Alens Afstand, foran til højre laa Gammellund, der var besat af fjendtligt Infanteri. Bataillonens trængte dog dristig endnu længere frem, 3. og 4. Kompagni mod Vejen øst for Gammellund, medens 2. Kompagni angreb selve Byen, der toges efter en haardnakket Kamp, hvorved c. 50 Fanger faldt i Kompagniets Hænder. Oberst STAGGEMEIER søgte forgæves at faa fat i 1. Kompagni, der var bleven opholdt paa Vejen gennem Bøgholt og endnu var engageret længere mod Vest, og da Fjenden nu foretog en fremadgaaende Bevægelse med stor Kraft, maatte ikke alene 2. Kompagni, der var gaaet frem syd for Byen, men ogsaa 3. og 4. gaa tilbage igen. 2. Kompagni maatte endog i Hurtigløb unddrage sig Fjendens Omfatten, og alle tre Kompagnier toge derpaa Stilling bag en Jordvold lidt nord for Byen.

Ved denne Lejlighed forefaldt en Episode ved 2. Kompagni, som fortjener at nævnes. Kaptajn PRUNST havde forstuvet sin Fod den 21. Juli, men vilde ikke melde sig syg, og da Kompagniet løb tilbage fra Gammellund, saa man Kaptajnen, der ikke kunde følge med, komme bag efter støttende sig paa en Stok; men da han paa Marken traf en af sine flinkeste Underofficerer, der var haardt saaret, søgte han at rejse ham op for at faa ham med. Dette blev set fra Jordvolden, og

straks løb der nogle Soldater frem for at hjælpe de to Befalingsmænd, hvilket ogsaa lykkedes til Trods for den stærke Ild. Da Underofficeren, som var ramt af 3 Kugler, var bragt om bag Hegnet, blev han lagt paa en af Geværer improviseret Baare og transporteret tilbage til Ambulancen. Han blev senere flyttet til et Lazaret i København, blev helbredet og besøgte i 1852 sin Kaptajn i Aalborg for at takke ham for den saa smukt ydede Hjælp.

De tre Kompagniers Stilling var i længere Tid ubehagelig, da de vare temmelig langt fremskudte, og Ammunitionen begyndte at slippe op, saa at mange Folk kun havde nogle faa Patroner tilbage, og der maatte samles Patroner fra de døde og saarede. Obersten opfordrede Mandskabet til at gøre tapper Modstand, hvis Fjenden skulde rykke frem, kun afgive de sidste Skud paa kort Hold og iøvrigt stole paa Bajonetten, og alle lovede beredvillig at holde ud. Da opdagedes det pludselig, at det fjendtlige Batteri protsede paa, og at Infanteriet gik tilbage; 2. Kompagni fulgte ivrig efter og trængte frem helt til Gammellund Sø, men kaldtes snart tilbage, idet Bataillonen nu fik Ordre til at samle sig ved Chausseen.

Hvorledes det imidlertid var gaaet 2. Division og 3. Brigade, skal der ikke dvæles ved her. Begivenhederne i Øvre Stolk og General SCHLEPPEGRELLS Fald ere kendte nok. Mindet om Helten, der faldt paa Valpladsen for Fædrelandet, vil leve længe, og hvem husker ikke de smukke Ord, som blev skrevet om ham:

*»Som kjæk Soldat forgudet af Soldater,
Med Smil paa Munden foran og til Hest,
Paa Seirens Dag, blandt Kugler og Granater,
Fik du den Død, der huede dig bedst!«*

Lykkelig den Officer, som faar et saadant Eftermæle!

Efter den store Pause i Kampen, under hvilken der efter Uheldet ved 2. Division blev bragt Orden tilveje igen, gik man over til Angreb paa Fjendens sidste Stilling, der strakte sig fra Langsøen over Isted Skove til vest for Isted Kro. Stormen, ved hvilken 11. Bataillon fulgte efter som Reserve, lykkedes over hele Linien, og da Fjenden var slaaet, fortsattes Fremrykningen til Slesvig. Bataillonen gik over Lyrskov til Hysby, og efter at Ammunitionen var fornyet, udstillede

den c. Kl. 7 Aften Forposter vest og syd for Hysby og ligeledes syd for Skovpartierne henimod Slesvig til Dækning af 1. Divisions Bivuaak ved Skovby.

Medens de danske Soldater rykkede ind i Slesvig, som 2. Division besatte, begyndte Mørket at sænke sig over den forladte Valplads ved Isted. Aftenrøden kastede de sidste Straaler over disse Moser, hvor døde og døende laa spredte omkring, over den lyngbegroede Hede og dens Kæmpehøje. En dyb Stilhed havde afløst Kampens Larm, Ravnene flokkede sig hist og her, og enkelte smudsige Mænd og Kvinder, disse Valpladsens væmmelige Hyæner, snege sig forsigtig omkring, spejdende til alle Sider, for at plyndre. Vogne med saarede, Læger og Ambulancesoldater med deres Baarer bevægede sig langsomt afsted i Mørket og standsede ofte, maaske for at bringe den sidste Hjælp. Mange Steder var Vejen oversprøjtet med Blod, hvert Øjeblik saa man et omvendt Gevær og ved Siden af dette et Lig. Enkelte Steder vare Ligene stablede i Dynger og blandede med døende, der uden Bevidsthed bevægede sig i den sidste Krampe; et Sted stod en lille Hund sørgende ved sin Herres Lig. Heste laa strøede omkring med afskudte Lemmer, indviklede i deres egne Indvolde, i store Pøle af Blod. Stilheden afbrødes nu og da af klagende Sukke fra de saarede Mennesker og Stønnen fra de lem-læstede Dyr. Itubrækkede Vogne og Hjul, bortkastede Vaaben og Tornystre, Pikkelhuer og desl. laa kastede omkring, og alle Vegne saa man Spor af den haardnakkede Kamp. Til højre og venstre brændte Gaarde og Huse; Isted Kro, der ligger saa yndig under Skovhøjderne, hvor Insurgenterne havde bygget Løvhytter, stod i Lue, og Hytterne laa forladte, de havde næsten noget spøgelseagtigt ved sig, navnlig da Maanen nu stod op, saa at alle Genstande kastede lange Skygger henad Jorden.

Om Aftenen vajede vort gamle Flag atter paa Dannevirke, men Slaget, som var endt til Hæder for de danske Vaaben, var dyrekøbt. Hærens totale Tab den 24. og 25. var 140 Officerer, 183 Underofficerer og 3295 Underkorporaler og menige, og heraf havde 11. Bataillon 9 Underofficerer saarede og af Underkorporaler og menige 32 døde og 94 saarede. De af Bataillonens Underofficerer, som bleve saarede den 25., vare Kommandersergent S. D. ANDREASEN, Kyøskovhus Holm, og Korporalerne J. C. JACOBSEN, Vestergaard, O. F. OBEL, Tolstrupskole,

C. P. CRISTENSEN, Krogensgaard, A. C. ANDERSEN, Vodskou, og DAHL (S. C. NIELSEN, Dal el. Dalskou?).

11. Bataillon hævdede i de 2 Dages Slag paa en smuk Maade sit Ry, og i Fægtningsrapporten udtaler Bataillonschefen ogsaa, at alle, baade Befalingsmænd og menige, fuldtud have gjort deres Pligt og lagt stort Mod og megen Konduite for Dagen.

Sejren vakte naturligvis stor Glæde overalt i Landet, om end Smerten over de faldne mange Steder dæmpede den. Den viste sig i Fester og i velgørende Handlinger, idet alle kappedes om at gøre Indsamlinger til de saarede og til de dodes efterladte, og store Summer bleve rejste. Hans Majestæt Kongen udtalte sin Tak i en Proklamation, hvori der blandt andet stod: »Kongen er tilfreds med sine Tropper, han er stolt af sin Armé!«

I flere Maaneder blev 11. Bataillon derefter ved Dannevirke, men kom kun een Gang endnu i Kamp med Fjenden.

Paa Grund af politiske Forhold rykkede Hæren nemlig ikke længere frem, men satte sig fast i det sydlige Slesvig, medens Fjenden trak sig tilbage til Holsten. Krigsministeriet opfordrede dog stadig til offensive Foretagender, og Overkommandoen besluttede derfor blandt andet at foretage en Rekognoscering i Forbindelse med Fura-gering i Egnen ved Bistensee og Sorgbrück den 8. August med 2. og 4. Brigade under Ledelse af Generalmajor DE MEZA.

Fremrykningen skulde foretages i 4 Kolonner, idet 4. Brigade uden Oppakning og forstærket med 1 Batteri og 1 Eskadron fra en Mødeopstilling i Marchekolonne paa Vejen syd for Overselk Kl. 4^{1/2} Morgen skulde rykke frem mod Gross og Klein Brekendorf. Saa snart Byen var passeret, skulde Brigaden formere sig i 2 Træfninger, der igen skulde danne 3 Kolonner, idet en Bataillon og et halvt Batteri som højre Fløjkolonne skulde følge Vejen til Steinsiek og Stentmühle, den mellemste Kolonne, en Bataillon, dirigeres over Skoven vest for Friederichshof og den venstre Fløjkolonne, en Bataillon, igennem Ahlefeld over Friederichshof, medens 2. Træfning, 2 Batailloner, det andet halve Batteri og Eskadronen, skulde følge efter ad Vejen til Steinsiek c. 600 Skridt efter 1. Samtidig hermed skulde 2. Brigade fremsende en Kolonne paa 1 Bataillon, 4 Eskadroner og 1 Batteri ad Vejen til Jagel, medens Resten skulde indtage en Optagelses-

stilling for de fremsendte Kolonner ved Gross og Klein Brekendorf og tillige udføre den omtalte Furagering.

Til den befalede Tid stod 4. Brigade syd for Over-Selk og rykkede derpaa frem med 6. Reserve-Bataillon, $\frac{1}{2}$ Batteri og 1 Deling Husarer som Avantgarde, medens Resten af Brigaden fulgte efter i behørig Afstand; 11. Bataillon var den næstforreste i Groset. Efter at Brekendorf var passeret, udviklede Brigaden sig i de to nævnte Træfninger; 1. Træfning, der formeredes i Kompagnikolonner i to Linier, bestod af 6. Reserve-Bataillon og 11. Bataillon, henholdsvis tæt vest og tæt øst for Vejen til Steinsiek, 2. Jægerkorps til venstre for 11. Bataillon ved Vejen til Ahlefeld og Halvbatteriet paa selve Steinsiek-Vejen. 2. Træfning fulgte efter i Bataillonskolonner.

Omtrent Kl. 8 skete Fremrykningen fra denne Opstilling. 11. Bataillon gik frem i Retning af Skoven vest for Friederichshof. 1. Kompagni holdt Forbindelse med 6. Reserve-Bataillon, medens 2. Kompagni gik frem gennem den nævnte Skov, og 3. og 4. fulgte efter som Bataillons-Reserve vest om Skoven, idet de dog fremsendte $\frac{1}{2}$ Kompagni som Blænkere for at udfylde Mellemlummet mellem de to forreste Kompagnier. Afdelingerne havde Ordre til at rykke frem mod Overgangsstederne over Sorgen for at rekognoscere Fjendens Stilling og Styrke og fastholde ham indtil nærmere Ordre, medens Furageringen blev foretagen.

Ved Steinsiek og i Skovene ved Friederichshof stødtés der paa fremskudte fjendtlige Patrouiller, som kastedes tilbage til nogle af Insurgenterne besatte Retranchementer paa Højderne nord for Stentmühle og ved den sydlige Del af Skovene, hvor der snart udspandt sig en levende Fægtning. Fjenden blev dog hurtig kastet og trak sig heftig forfulgt tilbage til Passet, hvis Forsvar maatte opgives, og herfra til den syd for Floden liggende Skov. 3. Kompagni af 6. Reserve-Bataillon og 1. Kompagni, Kaptajn FÆRCH, af 11. Bataillon fulgte i en Fart efter, besatte Passet og afslog Fjendens Forsøg paa at tage det igen. Sidstnævnte Kompagni tog her flere gode Kogekedler og en Sygevogn. 11. Bataillons 2. Kompagni besatte imidlertid Løbet øst for Mølle dammen samtidig med, at 3. og 4. stilledes i Reserve ved de 400 Alen nordligere liggende Højder.

Medens dette foregik, udførtes Furageringen, som var temmelig hurtig tilendebragt i de mod Vest liggende Byer, og da General DE

MEZA efter at have faaet Melding herom ogsaa troede, at Furageringen i de andre Byer var færdig, gav han 4. Brigade Ordre til at gaa langsomt tilbage. 11. Bataillon lod straks sin Reserve udvikle sig paa de nævnte Højder nord for Stentenmühle for at optage de foran værende Kompagnier, og da dette var sket, gik Bataillon en tilligemed 6. Reserve-Bataillon tilbage gennem 2. Træfning og derpaa gennem 2. Brigades Optagelsesstilling. Saa snart 2. Jægerkorps, der paa Grund af den hurtige Tilbagegang et Øjeblik maatte kæmpe noget isoleret, var kommen med tilbage, afmarcherede begge Brigader til deres Kantonnementer og Bivuaker ved Slesvig og Dannevirke.

Tabet i denne Fægtning var 4 Officerer, 7 Underofficerer og 58 Underkorporaler og menige; heraf havde 11. Bataillon 2 døde og 8 saarede; blandt de sidste var Kommandersergent F. J. DE LEMOS.

Det var den sidste Kamp, hvori Bataillon en deltog i den første treaarige Krig for Sønderjylland, idet der fremtidig kun veksledes Skud ved dens Forposter, men de politiske Forhold gjorde, at Hæren selv efter Insurgenternes mislykkede Angreb paa Frederikstad blev liggende i sin Stilling ved Dannevirke. Bataillonerne skiftedes til at være paa Forpost og ligge i Kantonnement eller Bivuak; 4. Brigade laa i og omkring Store Dannevirke By. I Juli og August Maaned vare Bivuakerne naturligvis gode nok, og alle indrettede sig i dem saa hyggelig som muligt. Soldaterne fældede Træer og opførte lette Sommerhytter; senere gjordes disse mere solide, og der anlagdes hele Byer af Hytter, for 4. Brigade og altsaa ogsaa for 11. Bataillon ved nogle Høje tæt ved den nævnte By. Hytternes Stolper bestode af Grene, deres Vægge og Tag i Almindelighed af Bøgeløv, og inden i dem anbragtes der Borde og Bænke af Grønsvær eller sammensatte af Grene. Her kunde der om Natten være temmelig koldt, især da Løvet begyndte at visne, og Vinden peb gennem Hullerne, men om Dagen var der venligt, naar Solen skinnede. Hytterne opførtes i Rækker og dannede ordentlige Gader, udenfor Officerernes var der plantet Dannebrogflag, og hist og her saas et enkelt Telt. Om Dagen trak Røgen fra Kogestederne sig i maleriske Skyer henover Løvhytterne mod de nærliggende Skove, og om Natten frembragte Baal og Lygter den smukkeste Lysvirkning. Den Vrimmel af Mennesker, som der ofte var her, og disse bestandig vekslende Grupper af snart støjende og legende, snart sovende eller læsende og snart ekser-

cerende Soldater afgav et interessant og tiltrækkende Skue. Glæden over Sejren var frisk. Ofte fortaltes der forskellige Optrin fra Slagene; de Vittigheder, der vare sagte midt i Kuglereggen, fremdroges, og mange, snart muntre, snart alvorlige Smaatræk drøftedes af de forskellige Grupper af Krigere, som laa henslængte i maleriske Grupper mellem Træerne, paa Bakkeskraaningerne eller i Gaderne i Løvhyttebyen.

Efterhaanden som Vejret blev slettere og mere regnfuldt, maatte de luftige Hytter dog ombyttes med mere hensigtssvarende. Nogle Steder byggedes Hytter af Jord, men andre Steder rejstes der hele Barakkelejre, saaledes for 4. Brigade i Nærheden af Store Dannevirke By. Barakkerne vare opførte af Planker og tækkede med Græstørv eller Halm, men ikke alle vare fuldstændig vandtætte. Her laa Mandskabet, der nu havde faaet udleveret uldne Nattrøjer, 25—30 Mand sammen i Halm eller Lejrsække med Tæpper over sig, og i Brandstuerne ved Siden af var der Kakkelovne, hvor Soldaterne skiftevis kunde varme sig. I Officerernes Barakker fandtes der Træ-Lysetager, Gardiner, Kakkelovne og Maatter paa Gulvet, og mange, der havde Sans derfor, havde dannet hyggelige Stuer af dem, som det ligefrem var en Fornøjelse at være i. Paa Steder bag Barakkelejren var der anbragt murede Kogesteder, og en aaben Plads med en Prædikestol af Træplanker eller Græstørv angav det Sted, hvor der blev holdt Gudstjeneste.

Hvert Kompagni havde sine Kokke, Marketendere, Skomagere og Skræddere, ja endog Brevskrivere. Kokkene sørgede altid under den nødvendige Kontrol for, at Maden var færdig til den fastsatte Tid. Naturalforplejningen var god og bestod afvekslende af Ærter og Flæsk og Kød og Ris. Soldaterne savnede dog to Fødemidler, som de vare vante til, nemlig Kartoffler og Mælk, og søgte paa enhver Maade at faa fat i disse to Ting, enten ved Køb eller ved at »redde« dem. Det kunde ogsaa nok en Gang imellem være, at en Høne eller en And paa en ubegribelig Maade forsvandt fra en Bondegaard for hemmelig at ende i Soldatergryden. Marketenderne vare ordentlig ansatte ved Kompagnierne og fik Naturalforplejning og Foder til Hestene; deres Udseende var ofte ikke det bedste, men man kunde ogsaa træffe Kvinder imellem dem, der ikke toge sig ilde ud, i røde Livstykker med hvide Snore og Dannebrogsgbaand paa Straahattene.

Kompagniernes Skomagere og Skræddere vare fritagne for Tjeneste og havde fuldt op at bestille med at reparere Kameraternes Sager. Brevskriverne havde altid meget travlt, thi Jensenne vare flittige til at sende Breve afsted til Hjemmet med Fortællinger om Krigens Oplevelser. Hver Gang der uddeltes Breve, eller man saa Ordonnansen med Posten komme, var der næsten Opløb; Glæden var stor hos den lykkelige, der fik Brev, og med glade Miner gav han sig straks ivrig til at læse, medens den, der ikke havde været saa heldig at faa nogle Linier fra sine kære, gik bort med skuffede Miner og ofte med Taarer i Øjnene. Hver Mand besørgede i Reglen selv sin Vask, hvorfor Hække og Buske gerne vare behængte med Tøj til Tørring.

Tjenesten var i Almindelighed stræng og bestod afvekslende af Eksercits, Arbejde og Forposttjeneste, der i Reglen besørgedes af den halve Styrke, det vil sige to Brigader med Kavaleri og Artilleri, som lode en Del af deres Styrke udstille Forposterne, hvis Vedetkæde gik i en Halvbue fra Hadeby over Selk og Jagel til Klein Reide, medens Resten var parat i Lejrene til øjeblikkeligt Opbrud. Tonen mellem Officerer og Mandskab var fortræffelig, ofte med et næsten fortroligt Anstrøg; de fælles Farer havde sammensmeltet Hjerterne. Desværre krævede en Tyfusepidemi ikke faa Ofre.

Den 6. Oktober dekorerede H. M. Kongen en hel Mængde af de Befalingsmænd og menige, som vare blevne særlig fremhævede for deres Tapperhed og Uforsagthed under Felttoget.

Af 11. Bataillon fik Sekondløjtnant C. SØRENSEN Ridderkorset og Oberst E. F. STAGGEMEIER (R. af D.), Furer J. C. CHRISTENSEN KAARUP, Sergenterne C. P. HELLEBERG og H. H. TRAUB, Korporalerne B. NIELSEN FÆLLED og J. C. JACOBSEN, Vestergaard, Underkorporalerne L. C. NIELSEN, Sundby (3. Komp. Nr. 22), C. THOMSEN, Tveden (4-22), C. MATHIESEN, Skive (1-15), og P. JACOBSEN, Kirkensgaard (4-21), samt de menige N. C. JACOBSEN, Højstrup (1-118), M. PEDERSEN, Klostergaard (?), J. P. HANSEN (2-98) og C. LARSEN, Koldborn (3-155) med Dannebrøgsmandenes Hæderstegn. Desuden tildeltes der Sergent C. P. HELLEBERG og Korporal B. NIELSEN FÆLLED den russiske St. Anna Ordens 5. Klasse.

Af Underofficererne vare Furer S. J. RAABYE og de frivillige Korporaler J. A. W. WEISS og J. F. NISSEN blevne udnævnte til Sekondløjtnanter den 18. August.

I Slutningen af November afsluttedes der en Konvention mellem Østrig og Preussen om Hertugdømmerne, det tyske Forbund paatog sig at genindføre Freden, og den 17. Januar 1851 begyndte endelig Insurgenterne at trække sig tilbage og samtidig at reducere Arméen, saa at denne den 27. s. M. kun havde en Trediedel tilbage af sin Styrke, hvoraf den sidste Rest opløstes den 1. April.

I Begyndelsen af det nye Aar afgik derfor de første af vore Tropper fra Krigsskuepladsen til deres fremtidige Garnisoner, og ved Armébefaling af 22. Januar beordredes blandt andet 11. Bataillons Afmarche til Aalborg. Forinden modtog den ligesom alle de øvrige Afdelinger Hans Majestæt Kongens Tak i følgende Proklamation:

»Soldater!

Efter 3 Aars Anstrængelser og Kampe kalder Freden Eder tilbage. Forinden I forlade den Stilling, som Eders Mod har tilkjæmpet sig, og Eders Udholdenhed og Standhaftighed under alle Farer og Møjsommeligheder har hævdet, modtager endnu engang Eders Konges Tak.

Den danske Krigers Navn gjenlyder atter over Europa, og det er Min Stolthed, at I ikke mindre have fortjent dette ved Tapperhed og Ufortrødenhed end ved Menneskelighed og Disciplin.

Erkjendtlige Medborgere ville snart byde Eder velkommen. Jeg iler med at bringe Min Velkomsthilsen og Tak til enhver Krieger, Befalingsmænd som Undergivne i Armeen.

Soldater! I ere Min Stolthed som Min Tillid! Værer Alle takkede!

Frederik R.»

Bataillonens Tilbagemarche var et sandt Triumftog, de sønderjydske og jydske Bønder kappedes med Købstædernes Borgere om at omjuble, beværte og bekranse de kække Krigere, der gik saa bramfri, som om de ikke forstode, hvorfor man gjorde dem al den Ære. Glæden havde formelig forvandlet Folket, der var opfyldt af Begejstring over de vundne Sejre. Det nød i fulde Drag denne Glæde. Hvor kunde det ogsaa være anderledes? Den fri Forfatning og den heldig endte Krig vare jo Gaver, som kun sjældent falde i en

Nations Lod. I Flensborg begyndte Triumftoget; store Skarer, forsynede med Dannebrogflag, droge Bataillon en imøde, da denne nærmede sig Byen; Husene, Skibene, Møllerne og de højtliggende Bygninger rundt omkring i Omegnen vare rigelig smykkede med Flag; der var rejst Sejrspyramider og Æreporte, og Befolkningen jublede og sang og tilkastede Soldaterne Kranse og Blomster. Om Aftenen var hele Byen illumineret. Paa samme Maade gik det overalt, hvor Bataillon kom hen. I Kolding og Vejle drog Oberst STAGGEMEIER ind den 31. Januar og den 1. Februar bedækket med Laurbærkranse, medens Masser af Mennesker vare paa Benene for at hilse paa Bataillon; i Horsens var der stor Fest den 2. Februar, hvor der udbragtes et med stor Begejstring modtaget Leve for »den 11. Bataillon, der fortjente at fremhæves som en af de Tappreste blandt de Tappre, hvis Bedrifter — lige fra dens Bloddaab ved Bau, Slaget ved Slesvig, ved Dybbøl til Slaget ved Isted — har skaffet den uforgjængelig Hæder.« Ved Festlighederne i Aarhus den 5. var Byen ualmindelig smukt pyntet, og paa Raadhuset prangede følgende Vers:

*»Sit Fædreland, sin Konge huld,
Og stærk i Stridens Fare
Af Prøvens Ild som ægte Guld
Gik Danmarks Helteskare!«*

Da Bataillon drog ud af Randers den 7., efter at der Dagen i Forvejen havde været stor Fest, under hvilken Oberst STAGGEMEIER og Kompagnicheferne vare blevne fulgte hjem med Fakkeltog, mødte Landboerne uden for med 300 Vogne og bade indtrængende om at faa Lov til at køre den brave 11., og afsted gik det derefter mod Nord under munter Sang, medens Bataillonsmusikken spillede forrest i Toget, og den jublende Skare rundt omkring raabte dundrende Hurraraab.

Endelig nærmede man sig nu til de hjemlige Egne, hist og her saas allerede kendte Ansigter, og den 8. holdt Bataillon sit Indtog i Hobro. Alt her i Byen vidnede fra den tidligste Morgenstund om, at der ventedes en sand Højtidsdag. Fra Husene, der vare pyntede med Kranse og Guirlander, vajede overalt Dannebrogflag, og ved Sønderport var der oprettet en Æreport, som, til Trods for den ugunstige Aarstid for Blomster, var smagfuld og imponerende. Øverst paa

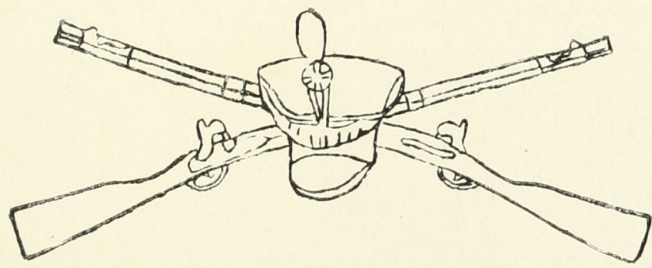
Porten stod der en Gruppe Figurer i Legemsstørrelse, udførte i Gips, forestillende Danmarks Genius, som holdt det udelte danske Vaaben i sin Arm, medens der foran hende knælede to Valkyrier, hvoraf den ene skulde være Slesvig rækkende Danmark en Laurbærkrans og den anden Oprøret i Færd med at nedlægge den sort-rød-gyldne Fane. Paa begge Sider af Porten var der opført en Tribune til et Sang- og et Musikkorps. Festen, hvortil Omegnens Beboere vare strømmede i massevis for at hilse paa de hjemvendende Venner, Sønner og Brødre, forløb glimrende, og den næste Morgen blev Bataillon en fulgt et langt Stykke paa Vej af glade og jublende Folk, da den fortsatte Marchen mod sin gamle Garnison, som blev naaet den 10. Modtagelsen her beskrives i en Korrespondance fra den Tid paa følgende Maade:

»Igaar Middags Kl. 12 nærmede vor kjære 11. Bataillon sig vor By. Udenfor Byen var der oprejst en smagfuld Æresport; paa den ene Side stod Indskriften; »Tapperhed er Danmarks Værge!« og paa den anden: »Folkets Kjærlighed de Tappres Løn!« Her modtoges Bataillon en af Stiftamtmanden, Communalbestyrelsen, Embedsmændene, Borgervæbningens og Brandkorpsets Officerer samt Sømændene og Laugene med deres Faner og Emblemer. Stiftamtmanden hilste Bataillon en med hjærtelige Ord, og under Mængdens Jubelraab nedlodes fra Tribunen over Æresporten en Laurbærkrans over Bataillon en s Fane. Efter at Bataillon en s Commandeuren, Oberst STAGGEMEYER, havde udtalt Bataillon en s Tak for den venlige Modtagelse, satte Bataillon en sig i Marsch ind i den festligt smykkede By. Guirlander og Flag smykkede Husene. Tusinder fra Byen og en vid Omegn ledsagede de brave Krigere med Jubelraab; Bouquetter og Krandsse tilkastedes de Tappre. Efter at Bataillon en s Commandeuren paa Torvet havde udbragt et Leve for »Konge og Fædreland«, udførte Sangforeningen fra en ved Vagten opført Tribune en Velkomstsang til Bataillon en, hvorpaa Festcommitteens Medlem, Hr. Pastor CLAUDI, tolkede Folkets Følelser for den tappre Hær og ønskede Bataillon en Velkommen. Oberst STAGGEMEYER takkede og udtalte Bataillon en s Ønsker for Aalborg By. Soldaterne bespistes omkring hos Borgerne; om Aftenen samledes de til Dands i Exerceerhuset, Theatret og fl. St., hvor Festcommitteen havde arrangeret fri Beværtning for alle Militaire. Stemningen var livlig og munter; mange Skaaler udbragtes for Kongen, Fædrelandet og Alt, hvad der var Soldaten kjært. Kl. 1 ophørte

Festlighederne. Hele Byen havde om Aftenen været illumineret og Haandværkerforeningen bragte et Fakkeltog.«

Den næste Dag fortsattes Festen ved et stort Festmaaltid i Klubben Enigheden, hvor de hjemvendende Krigere vare Aftenens Løver, efter at der om Formiddagen havde været Takkegudstjeneste i alle Byens Kirker. Nu kunde Bataillonens Soldater endelig trygt hjemsendes, og de vendte tilbage til deres Hjemstavn med mange smukke og stolte Minder og med Bevidstheden om fuldt ud at have gjort deres Pligt og kæmpet tappert for Fædrelandet. Officererne og de øvrige Befalingsmænd havde med et lysende Eksempel foregaaet det modtagelige Mandskab, der havde trodset enhver Fare og med Hengivelse og Ufortrødenhed baaret de største Anstrængelser, og Bataillonens har derved faaet et Navn i Hæren som en af de bedste og solideste Afdelinger.

Desværre forstod den danske Politik ikke at drage Fordel af Hærens Sejre, og 14 Aar senere maatte 11. Bataillon atter gribe til Vaaben for sammen med den øvrige Hær endnu en Gang at kæmpe for Sønderjylland.

1864.

et heldige Udfald af den første Krig for Sønderjylland og Indførelsen af den frie Forfatning havde i høj Grad hævet det danske Folks Selvfølelse. Men disse Begivenheder havde ikke aabnet Øjnene for den Fare, som truede fra Syd. Hverken Regeringen eller Folket havde indset, at det kom an paa at ordne Sønderjyllands Forhold til Danmark paa en saadan

Maade, at al Indblanding fra Tysklands Side i Kongerigets Anliggender kunde undgaas for Fremtiden. Vor Politik var ikke heldig, og de Statsmænd, som stode i Spidsen for Landets Styrelse, vare ikke skarptseende nok og forstode heller ikke at faa Repræsentationen indprentet Nødvendigheden af, at Landets Forsvar blev ordnet med en eventuel ny Krig for Øje. Først da de politiske Forhold omkring 1860 tilspidsede sig stærkt, indsaa man, at der burde gøres noget; men dels var det den Gang vel sent, og dels kunde Tingene ikke fatte, hvor alvorlig Situationen var. Derfor maatte Landet optage Kampen med to Stormagter midt i en ny Hærorganisation, med utilstrækkelige Støttepunkter for Hæren og med Vaaben, der vare Fjendens betydelig underlegne.

Hele Tiden imellem 1850 og 64 var egentlig ikke andet end en lang Vaabenhvile. Tyskland havde ikke sluppet Sønderjylland af Øjet,

og gennem Forbundsfor­samlingen i Frankfurt blev der stadig beredt den danske Regering allehaande Vanskeligheder. Fællesforfatningen var den ydre Anledning til Krigen, men den virkelige Grund til, at Preussen vilde ind i denne, laa dels i indre preussiske og tyske og dels i de almindelige, europæiske Forhold. Preussen trængte til krigerisk Aktion for at komme ud af den indre Konflikt, der var skabt ved, at Regeringen egenmægtig havde indført en ny Hæror­ganisation. Det ønskede Sejre, som kunde opflamme den tyske Nations fædrelandske Følelser og tillige forsone Oppositionen med Hæror­ganisationen, der vilde faa Æren af de krigeriske Bedrifter. I denne Henseende havde Dannevirke-Stillingen alt i flere Aar udøvet en dragende Indflydelse paa det militære Preussen. I Krigen mod Danmark kunde den nye Organisation og de nye Vaaben prøves, og ved Dannevirke kunde der maaske udøves en Vaabendaad, der vilde forbause Europa.

Efter Kong Frederik VII's Død den 15. November 1863 var det snart indlysende, at Krigen var uundgaaelig, og vi begyndte derfor for Alvor at berede os til Kampen. Alle Tropperne sendtes sydpaa, Bataillonerne dubleredes til Regimenter, og Generalløjtnant C. J. DE MEZA, der var saa fordelagtig bekendt fra den forrige Krig, blev ud­nævnt til Overgeneral over Hæren, der blev sammensat af 1. Division, Generalløjtnant G. D. GERLACH, 2. Division, Generalmajor P. H. C. DU PLAT, 3. Division, Generalmajor P. F. STEINMANN, og 4. Division (Rytteriet), Generalløjtnant C. D. HEGERMANN-LINDENCRONE. Paa Grund af Dubleringen, hvorved der af 1 Bataillon dannedes 2, var der imidlertid straks stor Mangel paa Officerer, saaledes at af 22 Infanteriregimenter 7 kommanderedes af Majorer og ikke mindre end 95 Kompagnier af Premierløjtnanter. Ligeledes toges der fat paa den yderligere Ud­bedring af Dannevirke-Stillingen, som største Delen af Folket saa op til med store Forventninger som den Mur, Fjenden skulde løbe Panden imod. Aviserne strømmede over af Udtalelser herom og af Forventning om fremmed Hjælp. Begge Dele bleve sørgelig skuffede. Overalt spist af med smukke Talemaader bleve vi overladte til os selv, og det var i Længden næppe muligt i Dannevirke-Stillingen at mod­staa Fjenden med den Hær, der blev opstillet. Vi havde kun 33,000 Mand til at besætte den 11 Mile lange Strækning med fra Cappeln til Frederikstad. Vel vare de 70 større eller mindre Værker ved Dannevirke forsynede med svært Skyts, men Værkerne vare ufuldendte

og ikke stormfri, begge Fløjene vare svage, Frostene gjorde Hovedhindringerne, de store Oversvømmelser, næsten illusoriske, og det var et meget besværligt Arbejde at holde en isfri Rende aaben i Slien. Dertil kommer, at der ikke var sørget for tilstrækkelige Barakker til Tropperne, og mange af Boligerne, f. Ex. i Lille Dannevirke, vare forladte af Beboerne, der havde medtaget alt Brændsel og Bohave, ja endog Dørene. I det Hele taget var der ikke udfoldet den Energi, som den politiske Situation allerede i længere Tid havde krævet. Forberedelserne vare for mangelfulde og Hæren som sagt for lille, den var som en Dværg i en Kæmperustning. Stemningen i Hæren var imidlertid tillidsfuld; mange i den rystede vel paa Hovedet ved Synet af Dannevirke, men de fleste delte desværre det øvrige Folks Tro paa Thyras gamle Vold, en Tro, som blev fremmet af Journalister, som ikke havde Begreb om militære Sager, og som ogsaa vare de første til at tabe Modet og skyde Skylden for Krigens uheldige Gang paa Hærens Førere.

Efterhaanden som de politiske Forhold tilspidsedes i Løbet af 1863, traf Regeringen forskellige Foranstaltninger for at kunne møde Krigen. I Tiden fra den 3. til den 21. September samledes der saaledes en temmelig stor Styrke omkring Slesvig, og forinden vare allerede forskellige Afdelinger forlagte fra deres gamle Garnisoner til Holsten og Sønderjylland; blandt disse var ogsaa 11. Bataillon, der den 16. Juni havde mistet sin gamle Chef, Oberst STAGGEMEIER, som næsten i 18 Aar, nemlig fra den 29. August 1845, havde haft Kommandoen over Bataillon. Obersten var en brav og afholdt Chef, som havde stor Fortjeneste af Bataillonens Uddannelse, og som i den forrige treaarige Krig med Bravour havde ført sin Afdeling i de forskellige Kampe. Han blev nu ansat som Kommandant paa Als, og i Stedet for blev Oberstløjtnant J. HARBOU udnævnt til Chef for Bataillon.

11. Bataillon fik den 28. Juli Ordre til at skifte Garnison og marchere den 31. til Aarhus for derfra ad Søvejen at blive ført til Flensborg, hvorfra Marchen skulde fortsættes til Slesvig, hvor Bataillon foreløbig skulde blive. Afskeden fra Byen var meget hjertelig; allerede Aftenen forud, da Bataillonsmusikken bragte Afskedshilsenen igennem Gaderne, ledsagedes den af en bestandig voksende Menneskemasse, som til Slutning raabte et kraftigt Leve for Bataillon, og da den den 31. om Morgenen Kl. 7^{1/2} stod opmarcheret paa Torvet, var dette

sort af Mennesker, og fra Vinduerne, hvor man saa Ansigt ved Ansigt, viftedes der med Tørklæder og Dannebrogflag. Borgmesteren bragte paa Byens Vegne en hjertelig Tak for alle de Aar, Bataillonon havde ligget i Aalborg, og da han til Slutning udbrød: »Leve den tapre 11. Bataillon,« vilde Jubelen og Hurraraabene næsten ikke tage Ende. Kaptajn C. A. J. OLUFSEN, som midlertidig førte Kommandoen, takkede og besvarede alle de smukke Ord med et Hurra for Byen; hvorefter Bataillonon satte sig i Marche til Musikkens Toner. Ved Afmarchen var den almindelige Deltagelse ogsaa et talende Vidnesbyrd om, at Befolkningens inderligste Ønsker ledsagede de bortdragende. Alle Husene vare pyntede med Flag, og Borgervæbningen og en Mængde Mennesker fulgte med et langt Stykke Vej.

Under Marchen mod Syd modtoges Bataillonon, hvis Styrke omtrent var 400 Mand, paa det venligste overalt, men led en hel Del paa Grund af den stærke Varme; navnlig den 1. August var Marchen meget besværlig, ikke en Vind rørte sig, og Støvet generede i høj Grad, men en stor Opmuntring var den Velvillie, som blev viist af Ejeren paa Myhlenberg, Hr. RATHMANN. Han bad Bataillonon om at holde Hvil ved Gaarden, hvor han havde arrangeret Frokost for Officererne i sin Bopæl og for Underofficerer og Mandskab paa lange Borde, der vare dækkede paa en Mark, og hvor der var en rigelig Mængde af Smørrebrød, Brændevin, Øl og Mælk. Forinden Marchen fortsattes, udtalte Bataillonskommandøren en hjertelig Tak for den smukke Modtagelse, og det Leve, som udbragtes for den elskværdige Vært, var saa kraftigt og velment som nogen Sinde.

Ved Ankomsten til Aarhus den 4. s. M. var Byen flagsmykket; de derværende Officerer og en talrig Skare mødte udenfor, og om Aftenen var der Fest for Officererne og Mandskabet, der beværtedes af Vaabenbrødrene. Den næste Morgen Kl. 6 indskibedes Bataillonon i Dampskibet »Albion« og afsejlede, idet der raabtes et: »Held og Hæder for 11. Bataillon!« ledsaget af rungende Hurraraab af den forsamlede Mængde. Da Skibet passerede Fredericia, spillede et Musikkorps paa Skibsbroen, og en Masse Mennesker viftede og raabte til de forbi-sejlende Nordjyder, som ligefrem bleve begejstrede over denne venlige Hilsen og det smukke, for dem saa uvante Syn af Lillebelts skovklædte Bredder og Øer, som toge sig storartet ud i det dejlige Vejr. Kl. 10 samme Aften lagde Skibet an i Flensborg Havn, hvor 21. Ba-

taillons Musikkorps spillede, og den næste Dag afgik Bataillon en med Ekstratog til Slesvig, hvor den indkvarteredes i Altstadt; her udgik den paa Grund af Forlæggelsen af 4. Brigade og indlemmedes midlertidig i 2.

Kort efter deltog Bataillon en i flere Feltmanøvrer i Slesvigs Omegn, hvor den for sidste Gang saa Kong Frederik VII, der selv førte Kommandoen ved Øvelserne, som endte med en Revu.

Efter Eksercerskolens Slutning hjemmitteredes 150 Mand, og den 1. Oktober gik Kommandoen over Bataillon en over til Major J. M. F. F. RIST, idet Oberstløjtnant HARBOU blev forsat, og samtidig inddeltes den i 6 Kompagnier. Den 2. November forøgedes Styrken med 214 indkaldte Soldater, og den 17. samme Maaned fik Bataillon en Ordre til næste Dag at afgaa med Jernbanen til Neumünster; 3 Dage efter Ankomsten hertil detacheredes 1., 3. og 5. Kompagni under Kaptein W. C. B. STRICKER til Kiel. Paa Grund af Befolkningens truende Optræden, der hvert Øjeblik gjorde et militært Kommandos Tilstedeværelse i de fleste Byer nødvendig, førte Bataillon en en temmelig urolig Tilværelse; den anden halve Bataillon maatte saaledes kort efter forlægges til Elmshorn og Styrken i Kiel sendes med Ekstratog til Glückstadt.

Den 15. November var imidlertid det sørgelige Budskab om Kong Frederik VII's Død med Lynets Fart gaaet Landet rundt og havde fyldt alle med Sorg. Den afholdte Konges Død var et haardt Slag og indtraadte paa et overordentlig ubelejligt Tidspunkt; dette kunde klart ses af de fleste, og Sorgen over den uventede Død blandede sig med Ængstelse for Fremtiden. Trange Tider opstod for Landet; den politiske Horizont formørkedes mere og mere; og det var under særdeles vanskelige Forhold, at Kong Christian IX besteg Danmarks Trone.

I Slutningen af November bleve Forholdene mere og mere truende, og nu, men ogsaa først nu, tog man med Energi fat for at møde det kommende Uvejr. Krigsministeriet traf saa hurtig som muligt Foranstaltninger til at gøre Hæren saa stærk og kampberedt, som det under disse Forhold var gørligt, men Fortidens Synder kunde selvfølgelig ikke oprettes i den korte Tid, som der var tilbage, inden Krigen brød ud. Hærens Sammensætning, som allerede var fastslaaet den 22. Oktober, blev yderligere ordnet. II. Bataillon blev saaledes

den 23. November underlagt 7. Brigade, det hjemsendte Mandskab fik Ordre til at møde ved Fanerne, og endelig blev det den 27. befalet, at Infanteri-Bataillonerne den 1. December skulde formeres i Infanteri-Regimenter med samme Numer som de oprindelige Batailloner.

11. Infanteri-Regiment formeredes derfor den 1. December med 2 Batailloner. 1. Bataillon, Kaptajn W. C. B. STRICKER, dannedes af 1. Kompagni, Kaptajn M. P. W. DE FINE LICHT, 3. Kompagni, Kaptajn E. C. F. Greve AHLEFELDT-LAURVIG, 5. Kompagni, Kaptajn A. W. STAGGEMEIER, og 7. Kompagni, Premierløjtnant J. F. LUND, og 2. Bataillon, Kaptajn R. W. DE CHABERT, af 2. Kompagni, Kaptajn E. A. S. STRICKER, 4. Kompagni, Premierløjtnant H. P. HERMANNSEN, 6. Kompagni, Premierløjtnant W. E. BRUUN, og 8. Kompagni, Premierløjtnant A. S. V. KJÆRULFF. Major J. M. F. F. RIST beholdt Kommandoen over Regimentet.

Det indkaldte Mandskab mødte den 28. November i Randers, hvortil al Udrustning var sendt fra Aalborg. Allerede et Par Dage forinden begyndte det at vrimle i Byen af Folk, der skulde melde sig for at iklædes, og den 29., da alt allerede var i Orden, samlede hele Styrken paa Torvet for at aflægge Faneeden. Det var et højtideligt og gribende Øjeblik, da Bataillonens gamle Fane, der næsten ikke bestod af andet end Laser, udfoldedes. Eden blev aflagt, og enhver, som var til Stede, vil endnu tydelig mindes de Alvorsfølelser, der opstod ved Overvejelsen af, hvad der var lovet, og ved Synet af den gamle Fane, der ved sit Udseende vakte Mindet om, at den havde vajet i Spidsen for Mænd, der ej havde svigtet, hvor det kneb. Snart skulde maaske Timen komme, da de indkaldte skulde vise, om de havde Hjertelag og Mod til at træde i Fædrenes Spor og kæmpe som de.

Under Kommando af Kaptajn DE CHABERT gik det indkaldte Mandskab, c. 800 Mand, med Ekstratog til Aarhus, og Natten mellem 1. og 2. December afrejste Styrken med Dampskibet til Kiel. I Aarhus Havn laa to Dampskibe, en Orlogsdamper og det private Dampskib »Dania«. Det var en forrygende Storm, og Søofficeren, der førte Orlogsdamperen, erklærede ikke at turde gaa ud med saa mange Mennesker om Bord i det haarde Vejr. Men frem skulde og maatte Mandskabet, og den kække Fører for »Dania«, Kaptajn FABER, tog saa trods alle Betænkeligheder hele Styrken om Bord. De 800 Mand fyldte Skibet, baade i Last og paa Dæk, og Mandskabet var stuvet

som Sild i en Tønde. I den haarde Storm og oprørte Sø arbejdede det svært lastede Skib voldsomt, og adskillige af Folkene, der saaledes lige fra Hjemmets fredelige Arne kastedes midt ud i Krigens Strabadser, kom alvorlig til Skade og maatte efter Landsætningen indlægges paa Sygehuset. Der var et gruligt Virvar om Bord; nogle græd, andre sang Salmer, og atter andre bandede over det forfærdelige Vejr. En af Folkene fortalte senere, at han hele Tiden havde staaet oppe paa Dækket, hvor han i døsig, halvt sovende Tilstand holdt fast i en Rebstige, indtil han om Aftenen blev vækket ved, at hans Navn blev nævnet af en af Kameraterne. Først tænkte han slet ikke paa at svare eller røre sig, men da den anden derpaa raabte højt: »Nu ere vi frelste, kan Du se Lysene inde i Kiel?« søgte han at slippe Rebstigen, men dette kunde han ikke, da Haanden lukkede sig saa krampagtig, at han først kunde komme løs ved, at hans Kamerat løsnede Fingrene, hvilket gjorde meget ondt.

Ankomsten til Kiel fandt Sted om Aftenen, og Skibsbroen var sort af Mennesker, der vidste, at Skibet ventedes med det indkaldte Mandskab, og saa haardt var Vejret, at man nærede alvorlig Frygt for, at Skibet skulde være gaaet under med Mand og Mus. Trods deres slesvig-holstenske Sindelag viste Kielerne den største Omsorg og Velvillie for de haardt medtagne, forkomne Soldater, førte dem til deres Kvarterer og søgte paa alle Maader at live dem op efter den strænge Rejse. Da Kaptajn CHABERT tog Afsked med den brave Kaptajn FABER, erklærede denne, at han maatte takke Forsynet for, at Skibet var naaet i Havn, og at han under ingen Betingelser nogen Sinde igen vilde gaa til Søs i et saadant Vejr med saa mange Mennesker om Bord. Den næste Dag befordredes Styrken videre med Jernbanen til de respektive Batailloner.

Det var ikke mindre end 8 Aargange, der vare blevne indkaldte. Regimentet fik derved en stor Styrke, men denne Organisation, der nu saa pludselig indførtes, splittede Befalingsmændene til det dobbelte Antal Kompagnier og satte mange af dem paa nye og uvante Kommandoposter. De ældre Aargange havde glemt meget af, hvad de havde lært som Rekrutter, og Udrustningen maatte naturligvis blive mangelfuld, da man var nødt til helt at tømme Munderingskamrene. 1. Bataillon fik saaledes Taprifler og Sælskindstornystre og 2. Bataillon Miniérifler og Kalveskindstornystre. Da Regimentet senere modtog

350 Forstærkningsfolk, maatte disse af Mangel paa Uniformer iklædes islandske Nattrøjer og lyseblaa Kapper; de kaldtes derfor ogsaa: »Forglemmigejer«. Denne Paaklædning var forresten varm og bekvem, men uvant og stødende for Øjet og skulde ikke vække Soldateraanden hos dem, der bare den. Kompagniets Styrke var 1 à 2 Linieofficerer, 4—5 Underofficerer, 20 Underkorporaler, hvoraf mange maatte udnævnes uden at være uddannede dertil, og 180 menige. Resten af Officererne og Underofficererne vare værnepligtige Folk, af hvilke adskillige gjorde udmærket Fyldest, men de fleste manglede naturligvis Rutine.

I December laa Regimentet i det sydvestlige Holsten dels for at holde den oprørsksindede Befolkning i Ave og dels for at observere Elben fra Glückstadt til syd for Pinneberg. 1. Bataillon, som laa i Glückstadt, hvor der hvert Øjeblik var Opløb af Lauenborgerne, som vare indkaldte til 14. Regiment, og hvor der altsaa ikke var behageligt at være, detacherede den 8. s. M. 3. og 7. Kompagni til Itzehoe, og 2. Bataillon, som tilligemed Regimentsstaben laa i Elmshorn, sendte 2. Kompagni til Pinneberg og 6. til Uettersen den 12.; desuden sendtes herfra Detachementer til Colmar og Seestermühle for i Forbindelse med 1. Bataillon at observere Elben. 5. Kompagni blev den 13. trukket fra Glückstadt tilbage til Elmshorn.

Imidlertid havde Forbundsregeringen sluttet en Overenskomst med den danske, ifølge hvilken Holsten skulde besættes af Forbundstroppe, der den 24. skulde rykke ind i Altona og den 29. besætte Rendsborg. Som Følge heraf vege vore Tropper langsomt tilbage for de indrykkende tyske. 11. Regiment forlod den 25. de nylig nævnte Byer og marcherede til Kellinghusen, idet der dog blev efterladt nogle Detachementer. Under Tilbagemarchen maatte vore Tropper bestille Kvarter til de fremmede, i det mindste ved at besørge disses skriftlige Rekvisitioner derom til de borgerlige Øvrigheder. Forholdene vare derfor pinagtige og i høj Grad nedstemmende; thi med de indrykkende tyske Tropper, Sachserne, blev der formelig Revolution. Slesvigholsterne kunde næppe vente, til de danske Soldater havde forladt de forskellige Byer, før de stak de sort-rød-gule Faner ud og istemte Hurraraab, der antog Karakteren af en saa bedøvende Skraalen, at de længe summede om Ørene paa vore Jenser, saa at selv de rolige Jyder i 11. Regiment bleve rasende forbitrede.

Da saaledes Detachementet i Elmshorn skulde afgaa, var det nær kommet til Sammenstød. Kaptajn CHABERT var bleven efterladt i Byen med 2 Kompagnier og Ordre til at lade et Ekstratog holde parat for at kunne køre mod Nord til Wrist, saa snart Sachserne vare rykkede ind i Byen. Kompagnierne stode opmarcherede paa Banegaarden, færdige til at stige ind i det ventende Tog, da Dragonordonnansen, som var posteret i Byens sydlige Udkant, meldte Sachsernes Ankomst. Det var sachsisk Rytteri under Kommando af en Major, der rykkede frem. Befolkningen i Elmshorn var paa Benene og viste sit tyske Sindelag ved at pibe og huje, ja kaste med Sten efter vore Soldater paa Banegaarden, hvis Barrierer vare tillukkede. Paa selve Banegaarden havde Restaurationsværten endog den Frækhed at hejse det slesvig-holstenske Flag, endnu medens vore Folk stode der. Men han fik travlt med at hale det ned, da Kaptajn CHABERT betydede ham, at enten kom Flaget ned øjeblikkelig, eller han kom selv til at dingle paa Flagstangen. Ligeledes kom der hurtig Ro i de ivrige Slesvig-Holsteneres Pøbelsværn, da Bataillonskommandøren, der med sin Adjutant gik midt ind i Sværmen, meddelte den der tilstedeværende Politimester, at Kompagnierne vilde faa Ordre til at svare med Bly, hvis de fjendtlige Demonstrationer og navnlig Stenkastningen ikke straks ophørte. — Sachserne rykkede frem helt til Banegaarden, hvor deres Chef og Kaptajn CHABERT komplimenterede hinanden, og paa Bataillonskommandørens Bemærkning om Pøblens Optøjer svarede Majoren, at han nok skulde vide at ave den ivrige Bande. De to Kompagnier stege derpaa ind og kørte nordpaa.

Den 26. naaede Regimentet Hohenwestedt, hvor der den næste Dag holdtes Rast, og den 28. marcheredes der over Jevenstedt til Rendsborg, hvor den ene Bataillon indkvarteredes i selve Byen og den anden i Rønfeldt. Dagen derefter fortsattes Marchen til Slesvig By.

Den 25. var Hærens endelige Krigsformation bleven fastslaaet saaledes, som det tidligere er nævnt; II. Regiment dannede i Forening med I. Regiment 7. Brigade under Oberst C. F. MAX MÜLLER og indlemmedes i 3. Division, Generalmajor P. F. STEINMANN. Divisionen bestod af 7., 8. og 9. Brigade, 3 Eskadroner og 2 Batterier samt 1 Ingeniørkompagni.

Den 1. Januar 1864 kom Hans Majestæt Kongen til Slesvig og tog Ophold paa Gottorp; i de følgende Dage viste han sig første

Gang for de her forsamlede Tropper og besøgte jævnlig Stillingen til stor Opmuntring for Mandskabet, som han holdt Revu over den 3., hvorefter han den 7. atter afrejste til København.

Regimentet blev i Januar Maaned i Slesvig, men Hvile fik det ikke meget af. Dels blev der holdt Øvelse, og dels anvendtes Tiden til Skansesarbejde og desl., ligesom der afgaves betydelige Arbejdskommandoer, hvorved Munderingssager og Fodtøj bleve meget medtagne. Desuden var Sammenhobningen af Tropper saa stor, at Folkene ikke kunde komme af Klæderne, men maatte nøjes med Halm og Tæpper, hvoraf der den 18. udleveredes 1000 til Regimentet. Kulden var stræng; men heldigvis var der i Aalborg tænkt paa de fraværende Soldater, og en derværende Komité sendte adskillige Sager, der vare meget velkomne. Skjorter, Strømper og andet Uldtøj, Cigarer og Tobak og mange andre Ting bleve afsendte og modtagne med stor Taknemlighed.

Medens de tyske Forbundstropper holdt Holsten besat, og den danske Hær ordnedes ved Dannevirke, førtes der stadig diplomatiske Underhandlinger, men disse endte med, at Preussen og Østrig besluttede at besætte Sønderjylland og koncentrere en Hær i Holsten. Den bestod af 3 Korps: 1. Korps (kombineret preussisk) under Prins FRIEDERICH CARL, den senere berømte Hærfører, 2. Korps (østrigsk) under Feltmarchalløjtnant GABLENZ og 3. Korps (kombineret preussisk Gardedivision), ialt c. 62,000 Md. og 150 Kanoner. Overgeneral var Feltmarchal WRANGEL. Denne Hær samledes i Slutningen af Januar syd for Ejderen.

Ved Dannevirke havde efterhaanden alt faaet et fuldstændig krigerisk Præg. Fjenden var jo kun en Dagsmarche borte og kunde hvert Øjeblik rykke frem; Uvejret var i Luften, og dog holdt mange af vore Folk med mærkelig Udholdenhed fast ved Troen paa, at det ikke vilde blive til Alvor. Men den 1. Februar overskred Fjenden Ejderen, og dermed var Krigen erklæret. Preussernes 1. Korps rykkede over Floden i 4 Kolonner ved Kluvensiek, Königsförde, Landwehr og Lewensau, medens Østrigerne og Gardedivisionen, der kom pr. Bane samme Dag, gik over ved Rendsborg. Da der overalt stødtes paa de danske Forposter, kundgjorde Geværilden for Omverdenen, at Krigen var begyndt, og snart tordnede ogsaa en stærk Kanonade ud over Ekernförde-Fjord, hvorfra Krigsskibene »Esbern Snare« og »Thor«

bestrøg de fremrykkende Preussere i Flanken. Den næste Dag indtog de Allierede en Stilling parallel med Slien—Dannevirke, 1. Korps ved Ekernførde, 2. mellem dette og Jernbanelinien og 3. vest for denne.

Ifølge General MOLTKE'S Plan skulde den forenede Hær den tredje Dag efter Fjendtlighedernes Begyndelse forcere Overgangen over Slien og storme Stillingen i Centrum, men gjort dristig ved Forposternes hurtige Tilbagegang forsøgte 1. Korps allerede den 2. at tiltvinge sig Overgangen over Slien ved Mysunde. Paa dansk Side var Forsvaret af Slien overdraget 1. Division, medens 3. skulde forsvare selve Dannevirke-Stillingen til Skanse Nr. 13 og 2. Resten af Stillingen med 1 Brigade detacheret til Hollingsted—Frederikstad. Skønt Prins FRIEDERICH CARL udviklede en betydelig Styrke mod Mysunde, idet han havde c. 10,000 Mand til sin Raadighed her og førte ikke mindre end 60 Kanoner i Ilden, medens vi kun havde 11 Kompagnier og 22 Kanoner, lykkedes det dog General GERLACH i en haardnakket Kamp at afslaa Angrebet, saa at Preusserne maatte trække sig tilbage med uforrettet Sag.

Foran Centrum af Stillingen kom det Dagen efter ogsaa til Kamp. 7. Brigade havde her Stabskvarter i Lollfus; af dens Batailloner vare stadig 2 i Kvartererne i den vestlige Del af Friederichsberg, medens 1 var parat paa Gottorp Slot, og 1 var paa Forpost. Brigaden skulde forsvare Strækningen fra Skanse VIII til Skanse X samt Bustrup Forværk. Hovedposten stod i Over-Selk, og Forposterne skulde, hvis Fjenden tvang dem til at gaa tilbage, tage Vejen dels over Sortehøj til Bustrup Forværk og dels langs Jernbanen til Dannevirke Forværk. Da Fjenden nu var rykket tæt ind paa Livet, fik Bataillonerne kun lidt Ro i Kvartererne. 11. Regiment mødte saaledes den 3. allerede Kl. 4 om Morgenen paa Alarmpladsen ved Dannevirke. Vejret, som i næsten hele December havde været meget koldt med 12—16 %'s Kulde og Sne, var slaet om i de sidste Dage, og nu regnede det, saa at Sneen lidt efter lidt forsvandt og kun blev liggende i hvide Striber langs Grøfter og Gærder. I dette ubehagelige Vejr blev Regimentet staaende paa Alarmpladsen lige til Kl. 11, altsaa i 7 Timer, til hvilken Tid 2. Bataillon fik Ordre til at gaa tilbage til Kvartererne, medens 1. skulde rykke paa Forpost.

Forinden havde Overkommandoen givet 3. Division Ordre til at fremsende et Rekognosceringskommando for at skaffe Oplysning om,

hvor stor en fjendtlig Styrke der stod i Landsbyen Lottorp, som kun laa c. 1000 Al. syd for vor Vedetkæde. Hertil bestemte Divisionen 9. Regiments 2. Bataillon og 2 Eskadroner, som rykkede frem fra Dannevirke omtrent Kl. 9 Form.

Noget før Kl. 12 marcherede 11. Regiments 1. Bataillon fra Alarmpladsen for at udstille Forposter og afløse 1. Regiments 2. Bataillon. Bataillonens skulde staa med 2 Kompagnier paa Hovedpost ved Over-Selk, Piket Nr. 1 c. 1000 Al. sydøst for Klosterkrug og Piket Nr. 2 ved Vejsammenstødet syd for Over-Selk; Forpostlinien gik fra Hahnenkrug til Jernbanen. Rekognosceringskommandoet, der havde afsøgt Lottorf og Geltorf, var netop i Begreb med at trække sig tilbage og havde ingen Fjende opdaget. Da viste der sig pludselig en Kavaleristyrke paa Brekendorf-Vejen; men Kommandoet gik dog tilbage indenfor Forpostlinien i den Tro, at det kun var en ringe Styrke. Det viste sig imidlertid snart, at det var hele det østrigske Armékorps, der vilde bemægtige sig vort Forpostterræn, og derfor trængte frem med stor Hæftighed.

Tidspunktet var uheldigt for os, da Tropper af forskellige Afdelinger over hele Linien stode blandede mellem hverandre, saa at der manglede Overledelse. Imidlertid tog Major RIST, 11. Regiments Chef, der var den ældste Officer paa Stedet, Kommandoen over Tropperne ved Over-Selk og søgte at bringe Samvirken til Stede mellem de forskellige Afdelinger ved først at samle Forposterne; disse bestode af 1. Regiments 2., 21. Regiments 1. og 20. Regiments 1. Bataillon, der skulde afløses henholdsvis af 11. Regiments 1., 21. Regiments 2. og 9. Regiments 1. Bataillon. Af de 2 Batailloner af 7. Brigade fik 1. Regiments 2. Befaling til at tage Stilling paa de syd for Over-Selk værende Højder, vest for Brekendorf-Vejen, medens af 11. Regiment 1. og 5. Kompagni besatte Højderne øst for Vejen, og 3. Kompagni stillede sig i Reserve bag 1. Regiments 2. Bataillon. 7. Kompagni var i Færd med at afløse Pikettet i Nærheden af Klosterkrug.

Der udspandt sig nu en længere Skydefægtning med den østrigske Brigade Gondrecourt, der havde Têten, og som i 1. Træfning havde 2 Batailloner øst og 1 vest for Vejen. Under denne Skydefægtning trak 7. Brigades to Batailloner sig lidt længere tilbage mod Over-Selk, hvor de toge Stilling bag nogle Hegn. 11. Regiments Kompagnier gjorde navnlig haardnakket Modstand, men Overmagten hos Fjenden

var for stor og bevirkede, at han stadig trængte længere og længere frem. For at standse denne voldsomme Fremtrængen gav Major RIST Ordre til, at 5. Kompagni, Kaptajn A. W. STAGGEMEIER, som forøvrigt stod i en god Stilling bag nogle Hegn ved Vejen, der syd for Over-Selk fører mod Øst, skulde gøre et Modangreb. Det tapre Kompagni formerede Kompagnikolonne og rykkede frem over Hegnet med Skytter foran, hvorpaa det med megen Bravur løb et Par Hundrede Alen frem og deployerede til Skydning. Østrigerne gjorde det samme og trængte derpaa hurtig frem, saa at det kom til Haandgemæng med Bajonet og Kolbe. Kompagniet blev derved nødt til i Hurtigløb at søge tilbage til Hegnet, hæftig beskudt; herved led det en Del Tab.

Østrigerne stormede derpaa Selk, hvorved en af Forpostkanonerne faldt i deres Hænder, skønt Kanonkommandøren og nogle Officerer af 11. Regiment gjorde alt for at redde den, og trængte vore Tropper tilbage over hele Linien. De 3 Kompagnier trak sig derefter sammen med de øvrige af vore kæmpende Tropper tilbage til i Højde med Kongshøj, idet dog 3. Kompagni gik noget mod Vest for at søge Forbindelse med 7. Kompagni. Dette havde netop indtaget sin Forpoststilling, da Fjenden brød frem, saa at Piketdelingerne straks maatte tage Stilling for at optage Feltvagterne, hvorefter hele Kompagniet gik tilbage. — Kampen kom nu navnlig til at dreje sig om Kongshøj, det mest dominerende Punkt syd for Dannevirke, og hvortil Forposterne straks burde have trukket sig tilbage, den Gang Fjenden angreb, uden at inklade sig paa alvorlig Kamp sydligere. Fægtningen blev nu i nogen Tid staaende her, og Major RIST, der lagde stort personligt Mod for Dagen, søgte flere Gange at standse Fjenden ved atter at gøre Modangreb med forskellige Kompagnier, men Østrigerne vedbleve dog at gaa dristig paa. Et Øjeblik vare 1. og 5. Kompagni lige ved at vige i et kritisk Moment, da Premierløjtnant E. S. W. BIERBERG, der fungerede som Regimentsadjutant, pludselig samlede Kompagniernes Faner, red frem med dem til den Jordvold, som Folkene vare i Færd med at gaa tilbage fra, og lod dem plante her, lige over for Fjenden, hvorved han igen opflammede Folkenes Mod. Tilsidst trængte Østrigerne dog saa stærkt frem, at de kom ind imellem Bataillonens Kompagnier, saa at 1. og 5. Kompagni bleve tvungne tilbage til Vedelspang og derfra kastedes henimod Saksarmen sydøst

for Bustrup, medens 3. og 7. Kompagni trængtes over Sortehøj mod Jernbanen og dernæst langs denne tilbage til Dannevirkes Vold. Vore Tropper maatte derpaa gaa tilbage paa alle Punkter, men Fjendens Forsøg paa at tage Saksarmen mislykkedes; da Mørket faldt paa, døde Kampen hen af sig selv, og hen ad Morgenstunden gik 11. Regiments 1. Bataillon tilbage til Kvartererne i Friederichsberg, medens 2., der var bleven alarmeret Kl. 4 Efterm., udstillede Forposter om Aftenen syd om Bustrup-Slugten.

Under Etableringen af Posterne gik Bataillonskommandøren, Kaptajn CHABERT, der under hele Felttoget viste sig som en modig og koldblodig Mand, selv frem for at rekognoscere. Det lykkedes ham herunder i Mørket at komme tæt ind paa den fjendtlige Kæde og endog krybende paa alle fire at nærme sig saa meget til en Dobbelt-post, at han tydelig kunde høre de 2 Vedetter tale sammen.

Tabet i denne Fægtning ved Selk, Kongshøj og Jagel var ialt 9 Officerer, 20 Underofficerer og 384 Underkorporaler, Spillemænd og menige, og heraf havde 11. Regiment 2 Officerer og 13 menige døde, 2 Officerer, 2 Underofficerer og 19 menige saarede og 1 Officer, 3 Underofficerer og 37 menige fangne; i det Hele havde dets 1. Bataillon altsaa mistet 5 Officerer, 5 Underofficerer og 69 Underkorporaler og menige. De faldne Officerer vare: Premierløjtnant J. F. LUND, Chef for 7. Kompagni, der fik et Skud gennem Hovedet paa Tilbagegangen fra Sortehøj, og den kække Sekondløjtnant J. T. BECH, som blev skudt, da han stod paa et Gærde for at overse Forholdene; de saarede vare Kaptajn M. P. V. DE FINE LICHT og Sekondløjtnant A. FRANK; saaret og fangen var Sekondløjtnant P. C. LUND. De saarede Underofficerer vare Sergent H. C. R. WASMANN og Korporal J. C. LARSEN, Stendal, medens Sergent J. A. G. SCHOBUS, der ogsaa var bleven saaret og fangen ved Slesvig 1848, og Korporal C. A. V. HARRE vare baade saarede og fangne.

Desuden havde Bataillonens endnu en saaret, som ganske vist ikke havde meget at sige, men dog fortjener at nævnes; det var den sorte Puddel Flora, som tilhørte Furer T. SVENDSEN THOMSEN af 7. Kompagni. Ved Afmarchen fra Aalborg var den fulgt med til Slesvig, men da Bataillonens den 17. November pludselig fik Ordre til at afgaa med Jernbanen til Neumünster, blev Hunden jaget bort af en Jernbanebetjent. Kort efter Afgangen blev den set løbende bag efter Toget,

og da Kompagniet tre Timer efter Ankomsten til Neumünster stillede til Appel, dukkede Flora op her til stor Glæde for alle dens Venner. Den Gang Kompagniet blev kastet tilbage fra Sortehøj, under hvilken Tilbagegang Kompagnichefen faldt, løb Fureren langs med et Hegn med Hunden springende ved Siden af sig, da den pludselig straktes til Jorden af en Kugle og blev liggende; men et Par Timer efter, at Kompagniet var kommen tilbage til sine Kvarterer i Friederichsberg om Natten, skrabede Flora paa Døren; den mødte haardt saaret, idet et Skud havde knust Kæbebenene paa begge Sider. Projektilet var bleven siddende i den ene Side og Forblødningen standset ved en Frysning af det udtraadte Blod; Kuglen blev nu trukken ud og Hovedet forbundet, saa godt det lod sig gøre. Ved Tilbagetoget fra Dannevirke maatte Hunden efterlades, men efter et Aars Forløb fik Fureren at vide, at den efter Omstændighederne befandt sig vel, hvorfor han skrev efter den. Senere hen fik det trofaste Dyr ved en Parol af Brigadechefen overrakt et smukt Halsbaand med en Erindringsmedaille af Bronze, hvori der var præget: »Saaret ved Bustrup den 3. Februar 1864«.

Ifølge Rapporterne udmærkede følgende Befalingsmænd og menige sig i Kampen: Major J. M. F. F. RIST, Kaptajnerne W. C. B. STRICKER, M. P. V. DE FINE LICHT og A. W. STAGGEMEIER, Premierløjtnanterne J. F. LUND og E. S. W. BIERBERG, Sekondløjtnanterne J. T. BECH og S. A. SØRENSEN samt endvidere af 1. Kompagni Korporal Nr. 9 L. E. SMITH og Underkorporal Nr. 426 A. E. H. E. ARCTANDER, af 3. Underkorporal Nr. 509 C. A. E. HANSEN, Aalborg, af 5. Sergent H. C. R. WASMANN og Underkorporal Nr. 480 N. J. NIELSEN, Hellum, og af 7. Korporal Nr. 10 L. C. PETERSEN, Terp, og Underkorporalerne Nr. 421 C. NIELSEN, Lindholm, og 504 A. SØRENSEN, Gleerup.

Efter Kampene den 2. og 3. Februar blev der de to følgende Dage kun demonstreret af Fjenden for at bortlede Opmærksomheden fra et andet Foretagende. Prins FRIEDERICH CARL havde nemlig ladet foretage Rekognosceringer langs Slien og var kommen til det Resultat, at en Overgang var mulig ved Arnæs og Cappel, og Natten mellem den 5. og 6. marcherede han derfor i al Hemmelighed med henimod 30,000 Mand mod de nævnte Punkter for at omgaa vor venstre Fløj. Imidlertid var der stille foran Stillingen. Men ogsaa bag Dannevirke var der den 5. taust og roligt, ogsaa der havde man noget for, som man

vilde skjule. Den 4. sammenkaldte nemlig General DE MEZA de højeste Officerer til et Krigsraad, hvori det efter en længere Raadslagning vedtoges, at Dannevirke-Stillingen skulde forlades, for at Hæren kunde bevares til senere Kampe. Overkommandoen mente, at Hæren ved at blive i Stillingen var udsat for alvorlig Fare, da Troppernes Tilstand efterhaanden var bleven mindre god paa Grund af den tætte Sammenhobning og de ufuldendte Barakker, der bevirkede, at mange af Tropperne ikke kunde faa Tag over Hovedet, men maatte bivakere under aaben Himmel. Desuden vare de blevne trættede ved stadig at skulle møde i Alarmstillingerne tidlig om Morgenen eller rettere sagt midt om Natten og ved at skulle staa her 6—7 Timer parate til at rykke ud eller modtage Fjendens Angreb, og det var sandelig ingen Spøg at staa ude i det Vejr, som den Gang herskede, med afvekslende Frost og Sne, Regn og Slud; dertil kom oven i Købet Forposttjenesten og det haarde Isningsarbejde.

Som nævnt ovenfor udstillede 11. Regiments 2. Bataillon om Aftenen den 3. Forposter syd om Bustrup-Slugten, medens 1. marcherede tilbage til Friederichsberg for at hvile sig; men allerede samme Nat maatte sidstnævnte Bataillon atter rykke ud til Thyras gamle Vold for at tilbringe Resten af Natten under aaben Himmel. Regnvejret var igen blevet afløst af klar Frost, og der blæste en skarp Vind. Tøjet, som havde været gennemvaadt Dagen i Forvejen, og som efterhaanden var blevet fuldt af Jord og Snavs, var nu stivfrossent og gjorde enhver Bevægelse vanskelig. De frosne, stive Støvler gnavede Benene, og Paaklædningen ydede kun utilstrækkelig Beskyttelse mod den kolde Natteblæst. Søvnigheden indfandt sig snart med næsten uimodstaaelig Magt, men den, der gav efter for den og søgte en tvivlsom Vederkvægelse ved at lade Øjnene falde til et Par Minutter, blev hurtig gennemisnet til Ben og Marv. Man saa derfor snart den ene og snart den anden med Fortvivlelsens Energi trampe omkring for at forjage Følgerne af en saadan Lur. Det lykkedes dog at samle saa meget Brænde, at der kunde tændes et stort Baal, som blussede livlig op, og herom samledes nu alle skiftevis for at varme sig. Til flere af Officererne gravedes der i Volden Huller, som fyldtes med Halm el. desl.

Efter at have staaet paa Alarmpladsen fra Kl. 4 Morgen til 12 Middag afløste 1. Bataillon igen 2. i Skanserne VIII, IX, X og Bustrup

Forværk, hvor den blev til den næste Dag, den 5., Kl. 3 Eftm., da den atter afløstes. — Om Natten modtog Regimentet 350 Forstærkningsfolk af Aargangene 1853-54; de voldte en Del Ulejlighed, idet de fornødne Papirer først kom mange Dage senere.

Imidlertid bleve Forberedelserne til Tilbagetoget trufne saa hemmelig som muligt, men dog kunde det naturligvis ikke undgaas, at mange, og blandt disse ogsaa Slesvigs Indbyggere, gættede sig til, hvad der skulde ske. 11. Regiment fik om Aftenen den 5. c. Kl. 10 Ordre til hurtig at samles ved Annettenhøje og marchere gennem Byen mod Nord. Man vidste endnu ikke rigtig, hvorhen Marchen skulde gaa, men fremsatte kun hviskende sine Formodninger. I Byen var der Lys næsten i alle Vinduer, og Befolkningen var paa Benene og saa skadefro paa de forbimarcherende Soldater. Ved Gottorp Slot stødte 1. Regiment til, og hele 7. Brigade var saaledes samlet og fortsatte Marchen ad Chausseen til Flensborg. Nu var der ingen Tvivl mere mulig, og i trist Stemning drøftede man den store Begivenhed.

Tilbagetoget begyndte imellem Kl. 9 og 10 Aften. 3. Division skulde dække Afmarchen og lod derfor først 8. Brigade danne Arriergarden; paa Grund af Standsningen hos de foranværende Tropper gik Marchen imidlertid saa langsomt, at Brigaden blev nødt til allerede at gøre Holdt ved Taterkrug, kun $\frac{1}{4}$ Mil nord for Slesvig, hvorfra den ikke kunde fortsætte Marchen før Kl. 3 om Natten. Nattemarcher ere jo om Vinteren i Reglen meget anstrængende, saa at man kan tænke sig, at det ikke var nogen let Sag at foretage Tilbagetoget under de daværende Vejrforhold. Vejen var glat og afsleben som et Spejl. Frosten i Forening med de lette Smaabyger, som nu og da faldt, og som afvekslede med stærkt Snefog, dannede under de mange Fødder og Vognhjul et Isføre, som de svært belæssede Køretøjer møjsommelig arbejdede sig hen over. Dragonerne, der ledsagede Trainet, dreve paa Kuskene og disse igen paa Hestene. Hvor det kneb haardest, trængte Vognene sig ind imellem hverandre, saa at de dannede en tæt Masse, hvorefter de yderste bleve skubbende ned i Grøften. Kørtes et Par Heste trætte, eller faldt de paa den glatte Vej, bleve de uden Omstændigheder skaffede til Side paa samme Maade; de maatte jo ikke spærre Vejen. Hist og her laa derfor døde Heste, hvis brækkede Ben eller anden Skade havde gjort deres Drab nødvendigt. Et Sted saa man pludselig Kolonnen dele sig i to Dele;

en stor Skikkelse stod mørk og truende midt paa Vejen, det var en af Kanonerne fra Skanserne, en saadan Karl gaar ikke af Vejen for nogen. Brave Soldater havde slæbt den med, men nu kunde Kræfterne ikke længere slaa til. 11. Regiment, der var det næstbageste foran Arrieregarden, dannede en tæt sammentrængt Masse, der kun aabnede sig for at rokke fremad, naar de forreste gik, og trængte sig sammen igen, naar disse atter standsede, stoppede af en usynlig Hindring. Støttet til Geværet, lænet til Formandens Tornyster stod man da taalmodig og halvsov, indtil de tilslørede Sanser ligesom i en Drøm berørtes af Fornemmelsen af, at nu gik det atter videre. Timerne snege sig forfærdelig langsomt hen, indtil endelig Dagen gryede og noget opfriskede de sunkne Livsaander, endskønt det var en mørk og skummel Dag, som brød frem og senere skulde blive Vidne til den heltmodige Kamp ved Sankelmark.

Mærkelig nok opdagedes Afmarchen først meget sent af Fjenden, og det uagtet Blusset af Barakker, som ubesindig vare antændte, og af alle Lysene i Slesvig, der svømmede som i et Ildhav, idet Indbyggerne straks tændte Ild paa iøjnefaldende Steder, maatte tilkendegive, at der var noget paa Færde. Derfor lykkedes det heller ikke at indhente den danske Hær før ved Sankelmark.

Ved denne By gik 8. Brigade, der, som nævnt, hidtil havde dannet Arrieregarden, igennem 7. Brigade, som nu overtog det ansvarsfulde Hverv at dække Tilbagetoget. 11. Regiment talte den Dag 30 Officerer, 35 Underofficerer og 1613 Underkorporaler og menige. Premierløjtnant C. F. T. VARBERG og Sekondløjtnant A. W. SCHEEL havde overtaget Kommandoen over henholdsvis 1. og 7. Kompagni. Brigaden tog Opstilling i 2 Træfninger paa en flad Højderyg, nordøst for Landsbyen Oversø og øst for Sankelmark Sø; herfra var der fri Oversigt og frit Skud til Landsbyen. Stillingen kunde ikke indses af Fjenden, og der var god, dækket Opstilling for Reserven, men den kunde omgaas i venstre Flanke. Søen, der dækkede højre Flanke, havde et tyndt Isdække, der ikke kunde bære. 1. Regiment, som dannede 1. Træfning, stod 1000 Alen nordøst for Trenebroen med 1 Bataillon paa hver Side af Vejen i Kompagnikolonner med Kæder foran bag nogle Hegn, medens 11. Regiment var i 2. Træfning i Bataillonskolonner 200 Al. bagved. Nogen Tid efter, at 8. Brigade havde trukket sig igennem 7., viste Fjenden sig, og kort efter aabnede 6

østrigske Kanoner Ilden fra en Opstilling ved Chausseen i Højde med Oversø. Solen stod lavt paa Himlen, men paa Grund af Sneen, som dækkede alle Markerne, var det endnu forholdsvis lyst.

11. Regiment, som stod i en Lavning bag 1., maatte, da der blev meldt, at fjendtligt Rytteri rykkede frem, formere to Bataillonskarréer, 1. Bataillon tæt ved og øst for Chausseen, 2. lidt længere tilbage og endnu mere mod Øst. I denne Formation stode Bataillonerne vel c. 20 Minutter, medens Granaterne susede hen over Hovedet, men kun faa bleve saarede af Stumperne; blandt dem var 1. Regiments Adjutant, Premierløjtnant J. C. E. M. BERNTH, som et Øjeblik opholdt sig i den først nævnte Karré.

Da Brigaden nu skønnede, at Divisionens Gros havde naaet Flensborg, gav den Ordre til, at 11. Regiment skulde begynde at trække sig tilbage og indtage en Optagelsesstilling i Højde med og i Udkanten af Skoven ved Nordenden af Sankelmark Sø. Regimentet gik derfor tilbage. 1. Bataillons 1. og 7. Kompagni besatte Skovranden, 3. og 5. en lav Bakke øst for Chausseen; 2. Bataillon lod 6. Kompagni besætte en nogle Hundrede Skridt øst for Chausseen værende Højderyg og 2. tage Stilling vest herfor imellem 6. og 5. Kompagni, medens 4. og 8. bleve opstillede i 2. Linie ved et lille Krat 200 Alen længere tilbage. Umiddelbart efter, at denne Stilling var indtagen, brød det fjendtlige Fodfolk, Brigaden Nostitz (5 Batailloner) frem, understøttet af Kavaleriet paa Flankerne, med 2 Batailloner i 1. Træfning.

Fjenden trængte dristig frem, og efter en paa kort Hold afgiven levende Ild gav Oberst MAX MÜLLER 1. Regiment Signal til Modangreb. Ordren blev efterkommen, og navnlig 4. Kompagni under Kaptajn WEYHE rykkede frem med stor Energi øst for Chausseen; Dele af Kompagniet udvikledes i Haandgemæng med Fjenden, og det lykkedes en kort Tid at standse hans Fremtrængen, men da Modangrebet vest for Chausseen gik i Staa, og Tropperne her efter en kort Kamp paa nært Hold bragtes til at vakle, blev Resultatet, at 1. Regiment sprængtes og kastedes tilbage paa 11., et af Kompagnierne endog ned mod Søen, saa at dets Retræte til Dels blev afskaaren, og to Kompagnier henimod Mysunde-Vejen, øst om Munkvolstrup. — Fjenden beskød derpaa 11. Regiments Stilling saa stærkt som muligt med Granater og kastede navnlig mange af disse ind i Sankelmark Skov. De fleste gik ganske vist over Hovederne paa de 2 Kompagnier, der

havde besat Skovranden, men hver Gang en Granat sprang mellem Træerne, fremkaldte den et uhyggeligt Spektakel, idet der længere Tid efter vedblev at nedrasle Grene og Masser af de Isstykker, hvormed hvert Træ var som besaaet.

Brigadechefen søgte, efter at 1. Regiment var kastet, at fremkalde et Omslag ved at give 11. Regiment Ordre til at rykke frem fra sin Optagelsesstilling og foretage et Bajonetangreb. Dette udførtes med megen Tapperhed. Hovedstødet førtes frem ad Chausseen, men Fløjene fulgte Bevægelsen. Da Østrigerne saa Regimentet bryde frem, lode de straks foretage et Modangreb med 4 Batailloner, men disse bragtes til at standse ved 11. Regiments kække Fremtrængen, saa at dette, om end kæmpende og forfulgt af Fjenden, kunde trække sig nogenlunde ordnet tilbage mod Bilskov. Under Tilbagegangen søgte de Lichtensteinske Husarer flere Gange at gøre Indhug, navnlig blev saaledes et Kompagni, som trak sig tilbage ad Landevejen, indhentet af Kavaleriet. Kompagniet veg dog i en Fart ud til Siderne, over Hegnene langs Landevejen, hvor det dannede en dødbringende Allé af Bøssepiber, mellem hvilke Husarerne galloperede frem. Til Trods for den hensynsløse Dødsforagt, som var et Særkende for deres Angrebsmaade, maatte de fjendtlige Ryttere vige, medens Vejen bedækkedes med døde og saarede Husarer og Heste. Syd for Bilskov gjorde derpaa 2. og Dele af 5. og 8. Kompagni Holdt paa en lille Højde ved Chausseen, og en Tid lang holdt de nu Stand her.

Imidlertid indtraf der en Episode, som betydelig svækkede Modstandskraften og lettede Fjenden Forfølgelsen. I Skumringen saas der pludselig marcherende Tropper ude mod Øst, og Major RIST, som troede, at det var Fjenden, lod straks uden nærmere Undersøgelse 4., 6., Halvdelen af 8., 3. og Halvdelen af 5. Kompagni trække i skraa Retning op imod Munkvolstrup for at dække Flanken. Da disse Tropper havde naaet den nævnte By, opklaredes det, at den opdagede Kolonne var en Bataillon af 17. Regiment, som var paa Tilbageetoget mod Nord ad Mysundevejen; Kompagnierne bleve derfor beordrede tilbage for igen at angribe Fjenden, som imedens var trængt stærkt frem og havde taget Sankelmark Skov; under dette Angreb blev Major RIST haardt saaret, og Kaptajn W. C. B. STRICKER overtog derpaa Kommandoen over Regimentet. Fjenden greb nu ind i Fægtningen med friske Tropper og trængte under hæftig Ild fra sit

Batteri frem imod Bilskov Kro, som blev tagen, da Mørket faldt paa. Skønt Skydningen derefter døde hen, holdt Regimentet endnu i nogen Tid det vest for Chausseen, tæt nord for Kroen liggende Højdeparti, men da det blev fuldstændig mørkt, og en yderligere Fremtrængen øjensynlig ikke tilsigtedes af Fjenden, blev der indtaget en Forpoststilling med de yderste Poster c. 500 Alen syd for Vejsammenstødet øst for Jaruplund. 1. Regiment skulde have udstillet Forposterne, men Mandskabet var saa medtaget, at 11. Regiment i Stedet for fik Ordre dertil. Om Natten afløste dog 19. Regiment 11..

Kampen havde varet i næsten 2 Timer, og i denne Tid var Regimentet kun blevet trængt en god Fjerdingsvej tilbage. Det maatte vige for Overmagten, men dets sejge Modstand trak Tiden ud, saa at den øvrige Del af Hæren kunde komme tilbage til Dybbøl. De store Ofre, som det tapre Forsvar havde kostet, vare ikke spildte.

Tabet var ialt 17 Officerer, 28 Underofficerer og 738 Underkorporaler, Spillemænd og menige; heraf havde 11. Regiment mistet 5 Officerer, 9 Underofficerer og 266 menige. Af Officererne døde 2, nemlig Premierløjtnant C. F. T. VARBERG og Sekondløjtnant N. S. MØLLER HOLST; den første blev haardt saaret i Siden, lige som han midt i Haandgemænget og omringet af Østrigerne havde nedlagt en Fjende, og blev senere funden, berøvet sit Uhr og sin Kikkert, paa Landevejen og bragt til Lazarettet i Slesvig. De saarede vare: Major J. M. F. F. RIST, som ogsaa var bleven haardt saaret i den første Krig for Sønderjylland, Premierløjtnant W. E. BRUUN og Sekondløjtnant J. Q. LETH; desuden døde der 1 Underofficer, Vaabenmester O. F. OBEL, Tolstrupskole, som var bleven saaret 2 Gange tidligere, nemlig ved Bov 1848 og ved Isted 1850, og 43 menige, medens Korporalerne J. CHRISTENSEN, Endeel, M. C. JENSEN, Sterup, C. N. JACOBSEN, København, og P. C. NIELSEN, Jelstrup, samt 54 menige bleve saarede. — Divisionschefen, Generalmajor P. F. STEINMANN, der overværede hele Fægtningen, blev ogsaa saaret af en Granatstump i Benet, men fik først en ordentlig Forbinding, da han efter Kampens Slutning kom til Flensborg.

Begge Regimentets Læger, Overlæge N. SALOMON og Underlæge N. J. TØNDER, toges til Fange i Bilskov Kro, hvor de forbandt de saarede, saa at der i en halv Snes Dage ikke kunde faas Lægehjælp ved Regimentet.

Efter Rapporterne udmærkede følgende Befalingsmænd og menige sig i Kampen: Major J. M. F. F. RIST og Kaptajn W. C. B. STRICKER; af

1. Kompagni Korporal Nr. 9 L. E. SMITH og Underkorporal Nr. 426 A. E. H. E. ARCTANDER; af 2. Kaptajn E. A. S. STRICKER og Kommandersergent J. C. KAARUP; af 3. Korporalerne Nr. 6 J. CHRISTENSEN, Endeel, og Nr. 4 H. P. C. BERG, Hjørring, Underkorporalerne Nr. 17 C. L. CHRISTENSEN, Hals, og 509 C. A. E. HANSEN, Aalborg, samt de menige Nr. 161 J. S. SCHALTZ, Randers, 55 J. C. OLSEN, Steensig, 465 S. HOLMEN, Hjørring, og 513 P. C. MIKKELSEN, Bjergby; af 5. Korporal Nr. 6 J. F. RICHARD, Moss, Underkorporalerne Nr. 480 N. J. NIELSEN, Hellum, 225 P. PEDERSEN, Hougerup, og 175 C. L. JENSEN, Tygstrup, de menige Nr. 54 J. P. MIKKELSEN, Bælum, 44 L. NIELSEN, Redsø, 562 N. C. PEDERSEN, Gjøttrup, 536 J. P. SVENDSEN, Ballegade, 84 L. J. JENSEN, Ørum, 402 J. P. ANDERSEN, Troidal, 410 P. CHRISTENSEN, Tommebykær, F. M. 102 P. SIXHØI (SICHOU), Klitmøller, og 202 J. C. JENSEN, Elsø, samt Ambulance-soldaterne Nr. 36 S. P. JENSEN, Vedum, og 498 M. B. HVORVARP; af 6. Premierløjtnant W. E. BRUUN; af 7. Korporal Nr. 10 L. C. PEDERSEN, Terp, og Underkorporalerne Nr. 551 J. F. LOHSE, København, 74 O. LAURSEN, Lere, 421 C. NIELSEN, Lindholm, og 504 A. SØRENSEN, Glerup; og af 8. Premierløjtnanterne A. S. V. KJERULFF og C. F. VILHELMI samt Kommandersergent F. J. DE LR MOS.

Efter at være blevet afløst marcherede Regimentet saa træt og udmattet, som det var, igennem Flensborg til nogle omtrent 1 Mil nordligere liggende Landsbyer. Paa Marchen gennem Byens nordlige Del passeredes en Bagerbod, hvorfra Bageren lod uddele smaa varme Rugbrød, som modtoges med Glæde og Taknemlighed af de sultne Soldater. I Landsbyerne blev hvert Kompagni proppet ind i et Par Gaarde og fik Lov til at hvile de trætte Lemmer nogle Timer i Halm. Da det begyndte at blive lyst, fortsattes Marchen mod Sønderborg. Vejen var glat som et Spejl, saa at man kun kom langsomt afsted. Ved Middagstid naaedes Graasten, hvor der blev en Times Hvil; alle Husene vare fulde af Soldater, saa at det kun var med Møje, at Folkene fik Tag over Hovedet, og Fødevarer vare ikke til at opdrive. En menig fortæller, hvorledes han flakkede om og tilsidst satte sig i en Port, men vaagnede kort efter med en forfærdelig Pine i Fødderne; for at lette denne trak han derfor Fødderne op i Skafterne paa Støvlerne og faldt derpaa ogsaa i Søvn; men da Ordren til at træde an senere blev givet, var det umuligt at faa Støvlerne paa, da Fødderne vare i den Grad ophovnede, at de næsten vare blevne dobbelt saa

store, som de plejede at være, hvorfor han maatte trække et Par Sokker ovenpaa Strømperne og vandre med den Fodbeklædning til Sønderborg, som blev naaet omtrent Kl. 5 om Eftermiddagen. Regimentet skulde ud i Kantonnement paa Landet, men Kræfterne vare efter de store Anstrængelser saa udtømte, at Pladskommandanten paa Regimentets Anmodning gav det Lov til at blive i Byen, hvor en patriotisk Mand, Brygger PETERSEN, gav hele Regimentet Husly i sine store Lokaler. Ganske vist var Pladsen noget indskrænket til saa mange Mand, men hvor der er Hjerterum, er der ogsaa Husrum, og den prægtige Vært havde sandelig Hjerte for Soldaterne, som han sørgede for paa alle mulige Maader. Blandt andet bortgav han alt det Øl, som der kunde drikkes, og det dejlige, opvarmede Øl smagte storartet godt. Dagen efter marcheredes der videre til et Kantonnement i Notmark, Almsted og Adserballe, hvor Regimentet fik den Hvile og Ro, som det trængte saa haardt til.

Da det blev bekendt, at Dannevirke-Stillingen var rømmet, hævdede der sig straks, navnlig i Hovedstaden, et Ramaskrig, og Hærens Førere bleve omtalte paa en Maade, som trodser al Beskrivelse. Selv Ministeriet tabte Hovedet, og Generalløjtnant DE MEZA fik den sørgelige Skæbne, som altid bliver de Hærførere til Del, der ikke svare til en ophidset offentlig Menings Forventninger. Han blev kaldt til København, idet Generalløjtnant M. LÜTTICHAU midlertidig overtog Kommandoen, og maatte senere vige Pladsen for Generalløjtnant G. D. GERLACH.

1. og 2. Division bleve nu bestemte til Besætning i Dybbøl-Stillingen, medens 4. fortsatte Vejen mod Nord og 3. efterhaanden ad Søvejen blev transporteret til Jylland. Den 16. Februar afgik Regimentet saaledes fra Høruphav til Fyn, marcherede over Assens til Middelfart, gik over Fredericia til Vejle og indlemmedes her i 4. Division under Generalløjtnant C. D. HEGERMANN-LINDENCRONE. Den bestod i Hovedsagen af Kavaleriet og havde af Infanteri kun 7. Brigade, der nu bestod af 1., 7. og 8. Regiment. Divisionens Opgave var saavidt muligt at forsvare Halvøen. Paa Grund af Underhandlinger mellem Preussen og Østrig om Indrykningen i Jylland varede det noget, inden den forenede Hær rykkede over den jyske Grænse, saa at 4. Division fik Ro i omtrent 14 Dage.

Vejle Aa er en ganske god Hindring, navnlig paa Grund af de side Enge, som ledsage dens Løb, men Stillingen paa Højderne nord

for Aaen er meget udstrakt og kræver en stor Styrke, ligesom den let omgaas i højre Flanke; desuden dominere Højderne syd for Aaen de nordre. En mindre Styrke vil derfor gunstigere kunne trække sin højre Fløj tilbage langs Grejsdalens østre Side. Herfra kunne Hovedgaderne gennem Byen bestryges, men Forsvaret vanskeliggøres ved de skovbevoksede Affald, og Stillingen domineres fra Højderne syd for Vejle saavel som fra Bakkerne paa Grejsaaens vestre Side.

Tiden, inden Fjenden rykkede frem, benyttedes til at forstærke Stillingen, hvori der dannedes Skyttegrave og Kanonindskæringer. Adgangen til Byen barrikaderedes, Broerne ved Haraldskær Fabrik, Vingsted Mølle og Tørskind afbrødes, og Vandet opstemmedes i Grejs Aa; tillige forberedtes der Isning paa Fjorden.

Den 6. Marts gav Overkommandoen Ordre til, at 7. Regiment skulde afgaa fra 4. Division for at slutte sig til Styrken paa Als, men da Regimentet stod paa Forpost den 7., befalede Divisionen, at Afmarchen først skulde finde Sted om Morgen den 8. Divisionen havde altsaa følgende Tropper til sin Raadighed, da Fjenden samme Dag rykkede frem til Angreb paa Vejle-Stillingen, nemlig: 7. Brigade (1. og 11. Regiment), 1. Kavaleribrigade (3. og 5. Dragonregiment), 2. Kavaleribrigade (6. Dragonregiment og 3 Eskadroner af Gardehusarregimentet), 2 Batterier og 1 Ingeniørkompagni.

7. Brigade skulde, forstærket med 1 Batteri, forsvare 1. Linie af Vejle—Grejsaa-Afsnittet med 2. Kavaleribrigade og 1 Halvbatteri i Reserve. Brigaden havde detacheret af 1. Regiment 2 Kompagnier til Haraldskær og nærliggende Broer og 1 Kompagni til 1. Kavaleribrigade, der dækkede højre Fløj.

11. Regiments 1. Bataillon afgav den Dag Forposter; 1. Kompagni udstillede 3 Feltvagter paa Møllebakken syd for Byen, den mellemste og stærkeste ved Kolding-Chausseen, omtrent ved Møllen, og de to andre ved Vejene til Fredericia og Ribe. 3. Kompagni var Piket ved Sammenstødet af de 3 Veje syd for Byen, medens 5. stod med 3 Delinger som Hovedpost ved Sønderbro, der fører over Vejle Aa i Byens sydlige Del, og 1 Deling detacheret til Sofieminde, nordvest for Byen ved Vejen til Varde. Desuden stod der et Kavaleripiket paa 1 Eskadron i den nordlige Del af Byen og 1 Eskadron opløst i Feltvagter fra Vinding over Højen til Vingsted Mølle.

Allerede tidlig om Morgenen kom alt i Bevægelse, da det meldtes, at en Dragonpatrouille havde havt et Sammenstød med fjendtlige Dragoner ved Blaakær Skov. Straks efter, at Meldingen var modtaget, udsendte Oberst MAX MÜLLER et Rekognosceringskommando, bestaaende af Piket-Eskadronen og Halvdelen af 11. Regiments 5. Kompagni; det naaede Feltvagten ved Højen Kro omtrent Kl. 10¹/₂ Form. samtidig med, at man saa et fjendtligt Kavaleriregiment under Fremrykning ved Højnehede og 2 Kanoner kørte op og aabnede Ilden mod Kommandoet, som derpaa sammen med Feltvagten trak sig langsomt tilbage nordpaa mod Højderne syd for Byen, hvor det tilsidst tog Stilling nord for Møllen.

Da Piket-Kompagniet, 3., hørte Skydningen i Terrænet mod Syd, traadte det straks til Gevær. Kort efter kom der flere Dragoner forbi med fangne Østrigere og raabte i Forbifarten: »Skal I ikke snart ud, Kamerater! Der er Fjender nok at tage af!« Lidt efter kom en Dragon til Fods førende sin Hest ved Tøjlen. Manden selv var uskadt, men et svært, gabende Saar tværs over Hestens Bagdel havde gjort det stakkels Dyr ukampdygtigt. Han var oprørt over det og sagde: »Den tyske Hund vilde kappe mit Hoved af, men jeg pærede, og saa gik det ud over min stakkels Fritz«. Mod og Kamplyst lyste ud af hans Øjne, og han tænkte kun paa at faa fat i en anden Hest og komme ud og træffe den Karl, som havde saaret hans. »Nu er Turen til os!« raabte Kompagnichefen et Øjeblik efter, og afsted gik det derpaa op ad de stejle Højder. Da Kompagniet naaede op paa Bakkerne, var Kampen i fuld Gang, hvorfor det tog Stilling for at optage Feltvagterne og Rekognosceringskommandoet. Kuglerne begyndte snart at pibe om Ørene, hvorfor enkelte begyndte at trykke sig, saaledes som det ofte sker ved Begyndelsen af en Kamp. Vaabenmester H. H. TRAUB, som saa dette, gjorde alt, hvad han kunde, for at muntre de ængstelige op ved at synge lystige Viser, sige Vittigheder og fortælle dem, at nu var det 13. Gang, at han skulde i Slag. Efter at Kampen i nogen Tid havde været staaende her, gav den midlertidige Bataillonschef, Kaptajn E. C. F. GREV AHLEFELD-LAURVIG, Ordre til at gaa tilbage. Først trak Halvkompagniet af 5. Kompagni sig tilbage over Sønderbro, hvor det med Resten af Kompagniet tog Stilling paa Aaens nordlige Bred og besatte nogle derværende Bygninger. Broen var spærret ved et Forhug paa en mindre Aabning nær, som i sidste

Øjeblik skulde lukkes med en med Træstammer belæsset Vogn, der stod lige i Nærheden. Af Bygningerne var navnlig Dampbrænderiet øst for Gaden, der fører til Broen, besat, og alle Vinduerne i begge Etager ud til Aaen vare i al Hast indrettede til Forsvar, hvilket ogsaa var Tilfældet med Gavlvinduerne i en vest for Gaden liggende Ejendom, hvorfra Broen kunde bestryges.

Det østrigske Korps var rykket frem mod Vejle-Stillingen over Kolding og Egtved i 2 Kolonner, der hver vare i Kavaleri- og 2 Infanteri-Brigader stærke. Den vestlige blev opholdt en Del undervejs, og den østlige angreb derfor alene, uden at afvente den andens Ankomst, med Brigaden Nostitz i Têten og rykkede rask fremad, da den saa, hvor svag vor Styrke paa Møllebakken var.

Da 5. Kompagni havde indtaget den oven beskrevne Stilling, gik 1. og 3. Kompagni ogsaa tilbage. Paa Vejen ned ad Skraaningen mod Aaen blev blandt andre den brave Vaabenmester TRAUB ramt af en Kugle; han vedblev at gaa nogle Skridt, men fik endnu en Kugle, gjorde et højt Spring og faldt derpaa død til Jorden. Da Broen var naaet, gik Kompagnierne rask over, og 5. optog nu Kampen med Østrigerne, som trængte voldsomt paa. Barrikaden skulde derfor lukkes, men til alt Uheld laa der paa Vejen nogle Træstykker, som det var umuligt at faa den tungt belæssede Vogn over, saa at Aabningen ikke blev spærret, og det lykkedes derfor en østrigsk Stormkolonne med Pionerer i Spidsen at rydde Forhugget og med megen Kækhed at trænge over Broen, hvorved en Del af Besætningen i Ejendommen vest for Gaden blev tagen til Fange. Kompagnierne trak sig langsomt tilbage gennem Byen ad Sidegaden, og Ordenen var saa god, at enkelte Delinger marcherede rolig i Fodslag og med Gevær i Hvil. Vejlsenserne syntes ogsaa, at det var et løjerligt Folkefærd, disse Vendelboere af 11. Regiment, der trak sig ud af Ilden uden Hastværk, og som den Gang, der blev blæst Alarm forinden Angrebet, ganske rolig kom gaaende hen ad Gaden.

Imidlertid vare Bakkerne nord for Byen blevne besatte af de øvrige Tropper, ligesom der var sendt Ordre til det bortmarcherede 7. Regiment om at vende om og saa hurtig som muligt opstille sig som Reserve bagved. 11. Regiments 2. Bataillon, Kaptajn CHABERT, havde taget Opstilling paa de saakaldte Pilkebanker mellem Grejsaa og Horsens-Chausseen, som beherskedes herfra; Kompagnierne stode paa

en Linie med 2. paa højre Fløj og dernæst mod Øst 4., 6. og 8. Kompagni. Mellem Chausseen og Fjorden havde 7. Kompagni, som ikke havde været paa Forpost, taget Stilling i Nørreskoven, og herhen trak ogsaa de øvrige Kompagnier af 1. Bataillon sig, efterhaanden som de slap ud af Byen. 1. Kompagni blev derpaa stillet til højre for 7. i Skovkanten, medens 3. og 5. opmarcherede ved Bredballe-Vejen som Reserve; 5. beordredes dog snart atter frem i 1. Linie. Paa Bakkekammen bagved 11. Regiment kørte Artilleriet op; 1. Regiment dannede Stillingens højre Fløj og havde besat Bakkerne øst for Grejsaa.

Der førtes nu i længere Tid en levende Kamp, navnlig af Artilleriet, og vore Batterier kastede Granater langs Chausseen og den nordligste Gade i Byen, hver Gang Fjenden forsøgte paa at debouchere. Mod Øst kunde Østrigerne kun paa enkelte Steder trænge ud til Byens Udkant; derimod trængte de frem i den nordvestlige Del og angreb det fremspringende Hjørne af Pilkebanken, hvor 2. Kompagni stod. Alle Husene ved Enden af Vestergade og i Nærheden af Stokbro besattes med Skytter fra nederst til øverst, og selv fra Tagene blev der fyret for at kunne faa Skud paa de danske Kæder paa Højderne.

Vanskeligheden ved at storme de stejle Højder bragte Fjenden til at forsøge en Omgaaen mod Vest. Omtrent Kl. 4^{1/2} brød en østrigsk Bataillon ud af Byens nordre Udkant, den standsedes vel af den barrikaderede Geddebro, men da en anden Bataillon rykkede frem til Hjælp, blev det vanskelige Hverv udført til Trods for vor hæftige Ild. De to Batailloner trængte derpaa frem langs den vestlige Side af Grejsdalen, hvorfra 1. Regiments fremskudte Poster trak sig tilbage over Aaen, idet de kastede Broerne af efter sig. Bataillonerne udviklede sig derpaa mod den søndre Del af den af 1. Regiment besatte Strækning, og kort efter brøde Østrigerne frem til Angreb overalt, hvor de kunde komme frem; men forinden begyndte vore Tropper allerede at trække sig tilbage.

Den fjendtlige Ild fra Grejsdalens vestlige Del saavel mod 1. Regiment som mod 11. Regiments højre Fløj øvede en ikke ringe Virkning. 2. Kompagni af 11. Regiment maatte trække sin højre Fløj tilbage, og Oberst MAX MÜLLER sendte derfor 2 Kompagnier af 1. Regiment frem fra Lille Grundet til Forstærkning, af hvilke det ene stillede sig paa 11. Regiments højre Fløj, medens det andet tog Stilling ved Sammenstødet mellem Horsens- og Viborg-Chausseerne.

Imidlertid trængte Østrigerne frem gennem Hulvejen, der fører i Retning af Lille Grundet, og det kom til Nærkamp med 2. Kompagni, der led betydelige Tab; skønt dette Kompagni i Forbindelse med Kompagniet af 1. Regiment gjorde kraftig Modstand, vedblev Fjenden dog at udføre en flankerende og omgaaende Bevægelse, der generede i høj Grad.

General HEGERMANN-LINDENCRONE havde paa dette Tidspunkt besluttet ikke at føre Forsvaret videre og gav Ordre til Tilbagetog. 11. Regiments 2. Bataillon fik Befaling til at forlade Stillingen successive. 2. Kompagni gik derfor først tilbage og fulgtes af de andre Kompagnier til Lille Grundet, hvor Bataillonen en kort Tid indtog en Mellemstilling; derefter rykkede den hen til Julsbjerg, hvor 11. Regiment skulde samles.

Regimentets 1. Bataillon i Nørreskoven fik ingen Ordre til at gaa tilbage. Bataillonen saa stærke fjendtlige Kolonner bevæge sig mod Nord ud af Vejle, hørte gentagne Hurraraab og bemærkede, at Skydningen ophørte paa højre Fløj. Flere Gange hørte den Signalet »Retirer« blive blæst, men saa foreløbig ingen Grund til at forlade Stillingen, saa meget mindre som Fjenden ikke angreb den, og beordrede oven i Købet sit højre Fløjkompagni, der var begyndt at gaa tilbage sammen med 2. Bataillon, frem igen. Men da Signalet »Retirer« vedvarende blev blæst, og Bataillonen endvidere skønnede, at den ikke kunde holde Stillingen længere, trak den sig tilbage i nordøstlig Retning, og nu først fik den Ordre til at gaa til Julsbjerg.

Kl. henimod 7 kom 7. Regiment tilbage til Kamppladsen. Det indtog en Optagelsesstilling, som 1. og 11. Regiment gik igennem, og hele Divisionen gik derpaa tilbage til Horsens, hvor der udstilledes Forposter af 1. Regiment ved Ølsted Aa, medens 1. Kavaleribrigade dækkede højre Fløj.

Denne Fægtning havde ialt kostet: 3 Officerer, 5 Underofficerer og 171 Underkorporaler, Spillemænd og menige, og heraf havde 11. Regiment mistet 3 Officerer, 4 Underofficerer og 142 Underkorporaler og menige. De saarede Officerer vare: Kaptajn A. W. STAGGEMEIER, Premierløjtnant N. C. L. SCHEEL og Sekondløjtnant C. F. JUNG. Af Underofficererne var Vaabenmester H. H. TRAUB falden og Korporalerne A. H. DENCKER, Rehhorst, A. C. CHRISTENSEN, Flade, og E. LARSEN, Løgstør (?), saarede.

I Rapporterne fremhæves følgende Befalingsmænd og menige: Kaptajnerne W. C. B. STRICKER, A. W. STAGGEMEIER (særlig fremhævet i 7. Brigades Rapport), E. A. S. STRICKER og M. P. V. DE FINE LICHT, Premierløjtnanterne E. S. W. BIERBERG, C. F. WILHELMI og N. C. L. SCHEEL, Sekondløjtnanterne S. A. SØRENSEN, J. COLDING, F. C. S. MØLLER og N. J. G. JACOBSEN, samt af 1. Kompagni Furer J. S. ANDERSEN VODSKOU, Korporal Nr. 2 J. P. LARSEN, Slagstrup (Baystrup), og de menige Nr. 440 N. C. THOMSEN, Bindslev, F. M. 11 L. C. Ø. CHRISTENSEN, Skovsted, F. M. 32 M. ANDERSEN, Skyum, 557 J. JENSEN, Vorde, 417 P. C. NIELSEN, V.-Hjermitslev, og 503 P. SØRENSEN, Visborg; af 2. Vaabenmester B. NIELSEN FÆLLED, Korporal Nr. 6 J. L. BOETIUS og menig F. M. 95 C. F. T. BENTZEN, København; af 3. Vaabenmester H. H. TRAUB og menig Nr. 161 J. S. SCHALTZ, Randers; af 4. fung. Kommandersergent H. G. CARSTENS, Vaabenmester C. LARSEN, Løgstør, Underkorporal Nr. 358 C. CHRISTENSEN, Refhede, og de menige F. 53 C. LAUGESSEN, Kokkenborg, og 473 P. C. JENSEN, Ballerum; af 5. Underkorporal Nr. 76 P. C. KORSBÆK, Thisted, og af 6. Korporal Nr. 474 A. H. DENCKER, Rehhorst, og Underkorporal Nr. 146 S. P. SØRENSEN, Elsø.

I Løbet af Formiddagen den 9. besatte Divisionen Horsens-Stillingen nord for Bygholm Aa. 11. Regiment udstillede Forposter om Eftermiddagen og afløste 7., som næste Dag skulde afgaa til Aarhus. Der blev stillet en Bataillon som Hovedpost i den nordlige Del af Horsens med Piket og Feltvagter skudte frem syd for Aaen. Da der imidlertid om Aftenen kom Melding fra Forposterne om, at Fjenden rykkede frem mod Horsens, besluttede Divisionen at bryde op samme Nat Kl. 1, dækket af Forposterne, som først skulde afmarchere Kl. 4 Morgen. 7. Brigade fulgte Chausseen til Nybro med Undtagelse af 7. Regiment, som gik til Aarhus. Da Brigaden havde naaet Skanderborg d. 10., blev 11. Regiment indkvarteret i Skanderborg, Edelsborg, Skanderborg Ladegaarde og Mallinggaard m. m., medens 1. blev lagt i Vrold og Justenborg. Fuldbro og Nybro besattes hver med 1 Kompagni, 1 Eskadron og nogle Kanoner. Da de fremsendte Kavaleripatrouiller den 11. meldte, at Fjenden var i Fremrykning, besluttede Divisionen ogsaa at forlade denne Stilling og gaa tilbage til Mors. Aftenen forløb dog rolig. Kun forefaldt der ved Nybro en beklagelig Episode. Her stod 11. Regiments 7. Kompagni, der kommanderedes af en afskediget Kaptajn, der atter havde meldt sig frivillig til Tjeneste.

Kompagniet stod efter Ordre syd for Defileet, som i Tilfælde af Angreb skulde forsvares kraftig. Da Kaptajnen imidlertid hørte Skud og saa Lysglimt i en foran liggende Skov mellem Kl. 9 og 10, og Dragoner, som vare fremsendte mod Syd, meldte, at der var skudt efter dem, troede han, der var noget medtagen af de foregaaende Dages Anstrængelser, at Fjenden vilde omgaa Stillingen ved at slaa Bro ved Siderne. Han trak sig derfor Kl. 10^{1/2} tilbage over Broen, som hurtig afbrødes, og tog en Stilling omtrent 1200 Alen længere tilbage, saa at Fjenden, hvis Broen virkelig var bleven angreben, ikke vilde have mødt nogen Modstand her. Kaptajnen sendte dog straks Melding om, hvad der var sket, men trak sig Kl. 1 helt tilbage til Skanderborg. Følgen heraf var, at der blev alarmeret i Byen, og Regimentet marcherede ud paa Silkeborgvejen for ikke at blive overrumplet. For dette Forhold blev Kaptajnen senere ved en Stabskrigsret dømt til Døden, men paa Grund af de formildende Omstændigheder blev Straffen af Hans Majestæt Kongen forandret til, at Kaptajnen skulde have Titel, Rang, Pension og Ridderkors forbrudt.

Da Fejltagelsen om Natten blev opklaret, fik Kompagniet atter Befaling til at besætte Broen, men allerede Kl. 5^{1/2} Morgen den 12. modtoges Ordre til at gaa tilbage til Regimentet og efterlade 1 Officer og 20 Mand, der skulde holde Passet til det yderste. Kompagniet afmarcherede en halv Snes Minuter derefter, og den efterladte Styrke lagde sig derpaa bag nogle Buske c. 100 Alen fra Aaen, medens der sendtes et Par Mand tilbage til den nærliggende Landsby Vrold for at hente nogle Spader til at grave en Skyttegrav med. Inden dette kunde ske, rykkede der allerede en fjendtlig Styrke frem, som i den frembrydende Morgenbelysning skønnedes at være omtrent 1 Kompagni stærk. De 18 Mand bleve imidlertid ganske rolig liggende, og da Fjenden omtrent var 200 Alen borte, blev der pludselig afgivet en Salve paa ham, hvorefter hver Mand skød saa hurtig, som det var muligt. Overrasket over denne uventede Beskydning kastede Fjenden sig om bag et Hus, som han straks rev Tegtaget af, og nogle Bakker syd for Aaen og aabnede derpaa en hæftig Ild. Skydefægtningen varede nu i omtrent 1^{1/2} Time, hvorpaa Fjenden forsvandt; kort efter, omtrent Kl. 7^{1/2}, fik den lille Trop Ordre til at gaa tilbage til nogle Vogne, der holdt ca. 700 Alen nordligere, og som kort efter hurtig kørte mod Nord for at naa Regimentet.

Under Opholdet i Skanderborg havde Regimentet den Glæde at se Hans kongelige Højhed Kronprinsen, der fulgte Divisionens Stab og adskillige Gange henvendte rosende og opmuntrende Ord baade til Befalingsmænd og menige.

Den 12. marcherede 7. Brigade nu til Langaa, hvorfra den pr. Bane befordredes til Skive. 11. Regiment indkvarteredes i selve Byen og udstillede Forposter, i Forlængelse af 1. Regiments, fra Skive Aa over Tastum Sø til Fjorden. Paa Grund af Storm og oprørt Vand kunde Overgangen til Mors ikke iværksættes de første Dage, og Situationen var alt andet end behagelig, da Rygtet fortalte, at Fjenden rykkede frem. Den 15. oplystes det dog, at Forfølgelsen var opgiven, og den 17. blev Vejret endelig saa godt, at Overskibningen kunde finde Sted. 11. Regiment fik Kvarter i Nykøbing og deltog derefter i Kystbevogtningen, som for Infanteriets Vedkommende blev udført paa Strækningen fra Bjørndrup til Glomstrup Vig og desuden paa Halvøen Næs ved Vilsund og Fæggesund.

Kaptajnerne E. C. F. Grev AHLEFELDT-LAURVIG og E. S. A. STRICKER afgik nu fra Regimentet, og Kommandoen over 2., 3. og 6. Kompagni overtoges henholdsvis af Premierløjtnanterne T. G. MÜNSTER, J. BEEKEN og C. F. C. SIGETTY. — Regimentet fik iøvrigt i disse Dage en Tilgang af 300 Mand.

Den 19. detacheredes der 1 Underofficer og 20 Mand til Thyholm til Hjælp for Kavaleriet ved Forsvaret af Oddesund, og Dagen efter sendtes 1 Kompagni til Aggersund, hvorfra der atter afgaves mindre Styrker til Aalborg og Hals, medens der allerede den 18. var afgaaet 4 Underofficerer og 100 Mand under Kommando af Sekondløjtnant J. F. C. ULDALL som Besætning til Vesterhavsøerne. Paa Grund af Forholdene maatte denne Styrke dog opholde sig paa Thyholm til den 28., paa hvilken Dag den afgik til Lemvig, hvorfra den kørtes til Hjerting; herfra overførtes den til Føhr, hvor den stilledes under Befaling af Chefen for Flotillen til Forsvaret af Vesterhavsøerne, Kaptajn-løjtnant O. C. HAMMER. Detachmentet kom derefter afvekslende til at ligge paa Føhr, Sild og Amrum for at holde den tysksindede Befolkning i Ave. Da Sild den 13. Juni erklæredes i Belejringsstilstand, tog Løjtnant ULDALL med 55 Mand Kvarter i Keitum, men den 27. samledes hele Styrken paa Fanø, som Detachmentet fra den Dag holdt besat, selv efter at Besætningen paa Flotillen havde overgivet

sig, indtil det blev sendt pr. Damper til København; herfra afgik det igen til Regimentets Kantonnementer, som paa den Tid vare omkring Middelfart.

Selve Regimentet blev dog ikke længe paa Mors, idet der allerede den 20. Marts kom Befaling til, at det skulde afgaa til Fredericia. Den 25. og 26. indskibedes det derfor paa nogle Jagter, der bugseredes til Aalborg, hvor hele Styrken med Undtagelse af Vesterhavs-Detachmentet samledes og modtoges med stor Glæde. Derefter bugseredes Jagterne atter den 27. til Hals, hvor Regimentet udenfor Limfjorden anbragtes i en stor Damper, der sejlede til Baaring Vig. Efter at Udskibningen havde fundet Sted her den 29. om Morgen, marcheredes der til Strib, hvorfra Regimentet overførtes til Fredericia og indkvarteredes i den samme Kirke, som 11. Bataillon havde beboet i adskillige Dage i 1849 under Belejringen. Forholdene paa Als vare imidlertid blevne saa truende, at Regimentet igen den 30. overskibedes til Fyn og marcherede i 2 Dagsmarcher paa omtrent 5 Mil hver til Faaborg, hvorfra det den 1. April overførtes til Hørup Hav. Paa Als fik Regimentets 1. Bataillon straks Bevogtningen af Kysten fra Arnkilsøre til Rønhave og 2. herfra til Ringbæk. Desuden afgaves daglig flere Hundrede Mand til Arbejde.

Den Del af Regimentets 1. Bataillon, som havde Kystvagt ved Arnkilsøre, boede i Begyndelsen i gode Barakker med Trægulv og Halm, hvor Kokkene lavede Maden, medens det øvrige Mandskab var paa Vagt eller Arbejde. Men desværre røbede Røgen fra Barakkerne, der laa skjulte af den derværende Skov, Fjenden Troppernes Opholdssted, og snart regnede det med Stumper fra Granater, der sprang i Trætoppene. Da Kokkene naturligvis ikke holdt af den Slags Boller paa Suppen, og det heller ikke var rart at blive forstyrret i sin Hvile paa en saa ubehagelig Maade, flyttedes der længere ind i Skoven bag en gammel Jordvold, rimeligvis fra 1848-50.

Under denne Kystvagt fik Regimentet 3 saarede: Furer F. E. V. JACOBSEN, som døde kort efter at være saaret d. 4. April, samt en menig den 14. og den 15. s. M. Den 17. April gik Fjenden om Natten pludselig over Alssund med 2 Underofficerer og 14 Mand i to Baade og fornaglede 2 Kanoner i Arnkilsøre-Batteriet, hvorfra Besætningen var bleven trukken tilbage om Natten paa Grund af den hæftige Beskydning.

Imidlertid havde Fjenden bestemt at storme Dybbøl-Stillingen den 18. og samtidig, hvis det var muligt, forsøge en Overgang over Sundet fra Storskoven overfor Arnkilsøre. De til Overgangen bestemte Tropper samledes ved Skoven Kl. 9³/₄ Form., efter at der en Time tidligere var dannet en Del Kanonindskæringer ved Overgangsstedet. Da vore Batterier langs Als's Kyst opdagede Fjendens Arbejder, begyndte de straks at rette en kraftig Ild derhen. Fjenden besvarede øjeblikkelig Ilden meget hæftig. Det fjendtlige Infanteri viste sig paa opsigtsvækkende Maade ved Kysten, og 3 Kompagnier i tæt Kæde beskød livlig 11. Regiment, som stod med 5 Kompagnier i Løbegravene fra Arnkilsøre til henimod Ringbæk og 3 Kompagnier i Reserve henholdsvis ved Arnkilsøre, Rønhave og Kær Vig. Paa Grund af Forholdene blev Overgangen ikke iværksat, men Fjenden vedligeholdte en hæftig Ild her hele Tiden, medens de øvrige preussiske Tropper bemægtigede sig Skanserne ved Dybbøl. Under denne Ildfægtning havde 11. Regiment et Tab af 4 døde og 6 saarede.

I Rapporten ere Ambulancesoldaterne af 2. Kompagni Nr. 31 J. C. THOMSEN, Hessel, og 393 J. C. THOMSEN, Guldager, fremhævede for den Uforsagthed, hvormed de under den stærke Granatild gentagne Gange bare de saarede bort.

Det var sidste Gang, Regimentet var i Ilden i denne Krig. Dagen efter blev det forlagt til Nordlandet og bevogtede Kysten fra Brandbøl Skov til Stolbro Næs; den 3. Maj forlagdes det igen herfra til Vollerup Barakker for at have Kystvagt fra Kær Vig til Arnkilsøre, og den 13. s. M. marcherede det til Mels-Broballe og bevogtede Kyststrækningen fra Stegsvig til Sandvig; herfra beordredes det den 19. til Ulkebøl-Nørremark, hvor det blev liggende, indtil det en Uge efter afgik til Fyn, hvor det dannede 7. Brigade sammen med 12. Regiment; senere indlemmedes ogsaa 13. Regiment i Brigaden. Forinden Afmarchen fra Als hjemsendtes Forstærkningsmændene.

Paa Fyn lagdes Regimentet først i Kantonnement i Svendborg og Omegn indtil den 10. Juni, paa hvilken Dag der afmarcheredes til Odense; herfra blev det den 25. forlagt til Egnen syd for Baaring Vig, hvor det den 28. overtog Kystbevogtningen fra Baaring Bro til Rubæks Mølle. Den 6. Juli finde vi Regimentet paa Kystvagt ved Hindsgavl, og i Tidsrummet fra den 9. til den 19. s. M. bivouakerede

Regimentet hver Nat paa Skrillinge eller Kavslunde Marker for at være parat til hurtigst mulig at imødegaa en fjendtlig Overgang til Fyn.

Kystbevogtningen var ordnet saaledes, at alle Tropperne i en Fart kunde kaldes til Vaaben. Bavner vare rejste ved forskellige Punkter af Kysten, og en Centralbavne fandtes ved Kavslunde. Naar Fjenden angreb et af de Distrikter, hvori Kysten var delt, skulde Bavnen i dette tændes, paa hvilket Signal alle Distriktets Tropper skulde træde under Vaaben. Naar Divisionen lod Bavnen ved Kavslunde tænde, skulde alle andre Bavner tændes og samtlige Divisionens Afdelinger træde til Gevær.

Efter at Als var bleven tabt, samlede efterhaanden hele Hæren paa Fyn, hvorefter Generalløjtnant P. F. STEINMANN blev Overgeneral. Maaneder igennem havde Hæren været splittet til Forsvar af de forskellige Landsdele og til Udførelsen af forskellige Hverv, og paa alle Punkter, Als, Fredericia og Vendsyssel, havde man følt sig svag, og navnlig havde Underlegenhed paa Als vejet tungt i Vægtskaalen. Nu var Hæren som sagt endelig bleven samlet og stod i en forholdsvis stærk Stilling. Dette bevirkede et fuldstændigt Omslag i Stemningen, og Tilliden til egen Kraft voksede.

Men den 20. Juli blev der afsluttet en Vaabenhvile, og dermed endte Krigen. Regimentet forlagdes den 21. til Gamborg og fik Kystvagt langs Gamborg Fjord, indtil det den 30. marcherede til Middelfart. Efter at Vaabenhvilen var sluttet indskrænkedes Kystbevogtningen betydelig og ophørte helt den 9. August. Den 13. s. M. begyndte Regimentet at gaa over til Fredsfod; en stor Del af Mandskabet hjempermitteredes, saa at Styrken kun blev 600 Mand, og i Begyndelsen af Oktober reduceres den yderligere til 440.

Adskillige Gange under Krigen havde Regimentet paa mange Maader faaet Beviser paa den varme Sympathi, som der overalt næredes for det. Fra sin Hjemstavn havde det modtaget mange frivillige Gaver af Uldtøj, Tobak, Fødemidler og Penge — en Gang var der saaledes sendt 1200 Rdlr. til Fordeling blandt de fattigste af Mandskabet — og mange andre Byer, som f. Eks. Randers, havde givet vægtige Bidrag for at lette Krigens Strabadser, ligesom Regimentet alle Vegne var blevet modtaget med aabne Arme.

Hans Majestæt Kongen hædrede ogsaa adskillige af Regimentets Befalingsmænd og menige, der særlig havde udmærket sig i de forskellige Kampe.

Den 21. Marts tildeltes saaledes Major J. M. F. F. RIST, Kaptajn W. C. B. STRICKER, Sergent H. C. R. WASMANN, Underkorporalerne af 5. Komp. Nr. 480 N. J. NIELSEN, Hellum, og af 7. Nr. 551 J. F. LOHSE samt menig af 3. Komp. Nr. 161 J. S. SCHALTZ, Randers, Dannebrogsmændenes Hæderstegn og Kaptajn A. W. STAGGEMEIER Ridderkorset;

den 8. April Korporalerne af 1. Komp. Nr. 9 L. E. SMITH og af 7. Nr. 10 L. C. PEDERSEN, Terp, samt menig af 5. Komp. Nr. 562 N. C. PEDERSEN, Gjøttrup, Dannebrogsmændenes Hæderstegn;

den 21. April Premierløjtnanterne E. S. W. BIERBERG, C. F. WILHELMI og N. C. L. SCHEEL (af det borgerlige Artilleri) samt Sekondløjtnant S. A. SØRENSEN Ridderkorset og Kaptajnerne E. A. S. STRICKER og M. P. V. DE FINE LICHT, fungerende Kommandersergent H. G. CARSTENS, Furer J. S. ANDERSEN VODSKOU, Korporalerne af 2. Komp. Nr. 6 J. L. BOETIUS og af 6. Nr. (474) A. H. DENCKER, Rehhorst, Underkorporalerne af 4. Komp. Nr. 358 C. CHRISTENSEN, Refhede, og af 5. Nr. 76 P. C. KORSBÆK, Thisted, samt de menige af 1. Komp. Nr. 440 N. C. THOMSEN, Bindslev, og F. M. 11 L. C. Ø. CHRISTENSEN, Skovsted, Dannebrogsmændenes Hæderstegn;

den 27. Juni Overlæge N. SALOMON Ridderkorset og Kommandersergent J. P. SCHOBIUS, Regimentsskriver A. C. ANDERSEN VODSKOU, Vaabenmester C. ZINK KJÆRSGAARD, Overspillemand F. L. J. HENNINGS, Korporalerne af 1. Komp. Nr. 9 A. E. H. E. ARCTANDER, Klinte, af 3. Nr. 4 H. P. C. BERG, Dalbynder, af 4. Nr. 8 C. SØRENSEN, Krattet, af 5. Nr. 9 J. N. NIELSEN SKYT, Østerby, og af 6. Nr. 418 F. JACOBSEN, Agersted, Underkorporal af 7. Komp. Nr. 74 O. LAURSEN, Lere, samt de menige af 2. Komp. Nr. 393 J. C. THOMASEN, Guldager, og af 8. Nr. 462 M. F. PETERSEN, Oxholm, Dannebrogsmændenes Hæderstegn; samt endelig

den 6. Oktober svensk Løjtnant O. F. HULTBOM Ridderkorset.

I Aarets Løb vare følgende Underofficerer og menige udnævnte til Sekondløjtnanter: Svensk frivillig A. F. E. KLÖFVERSKJÖLD den 19. Maj, Korporal L. E. SMITH og Aspiranterne C. W. F. AHRENSTORFF, R. BUDDE og L. H. KJÆR den 30. Maj, samt fungerende Kommandersergent H. G. CARSTENS den 20. Juni.

Den 30. Oktober blev endelig Freden undertegnet i Wien, men forinden havde Hans Majestæt Kongen allerede den 8. August rettet

en Tak til Hæren for dens Udholdenhed og Tapperhed i en Proklamation, hvis Slutning lød saaledes:

»Modtager derfor, før I skilles, Eders Konges Tak. Med dyb Bekymring har jeg fulgt Eder i Eders tunge Gerning, med sorgblandet Stolthed har jeg set Eders Færd. Bevarer under fredelige Sysler den Rolighed, den Selvopoffrelse, I have viist i Kampen, bevarer fremfor Alt den Kjærlighed til Konge og Fædreland, der har ledet Eder. Med Forsynets Bistand vil Danmark endnu kunne haabe en lykkelig Fremtid, om end den nærmeste Tid viser sig mørk og truende.

Værer i Freden, hvad I have været i Kampen, og I ville bidrage til Fædrelandets Vel, som I hidtil have hævdet dets Ære.

Christian R.«

Hæren blev derpaa helt sat paa Fredsfod og saa meget Mandskab hjemsendt, at f. Eks. 11. Regiment den 5. December kun havde en Styrke af 24 Officerer, 44 Underofficerer og 204 menige. Imidlertid var Chefen for Regimentet, Oberstløjtnant J. M. F. F. RIST, bleven afskediget efter Ansøgning paa Grund af Svagelighed den 23. September, hvorfor Kommandoen atter førtes af Major W. C. B. STRICKER, indtil Oberstløjtnant A. C. J. MYHRE ansattes som Chef den 5. December; han overtog dog først Kommandoen, efter at Regimentet var vendt tilbage til Aalborg. Derpaa dirigeredes Afdelingerne lidt efter lidt til deres Garnisoner. Regimentet fik Ordre til at afgaa den 13. s. M. fra Middelfart. Dagen forinden var der stor Fest paa Hindsgavl for alle Regimentets Officerer, og rundt omkring i Kvartererne toges der ved Bægerklang Afsked med de brave Jyder.

Regimentet mødte ogsaa om Morgenen den 13. i Middelfart og gik ombord paa Dampskibet »Gejser«, men den hæftige Storm tvang Skibet til at vende om og landsætte Soldaterne, som igen maatte op-søge deres tidligere Kvarterer. Et senere Forsøg paa at afgaa endte, da Stormen vedblev, paa samme Maade, og først om Lørdagen den 17. blev Vejret saa godt, at Rejsen kunde fastsættes til næste Dag. Søndag Morgen Kl. 6 afgik Regimentet derfor fra Byen og naaede Aarhus omtrent Kl. 12 Middag.

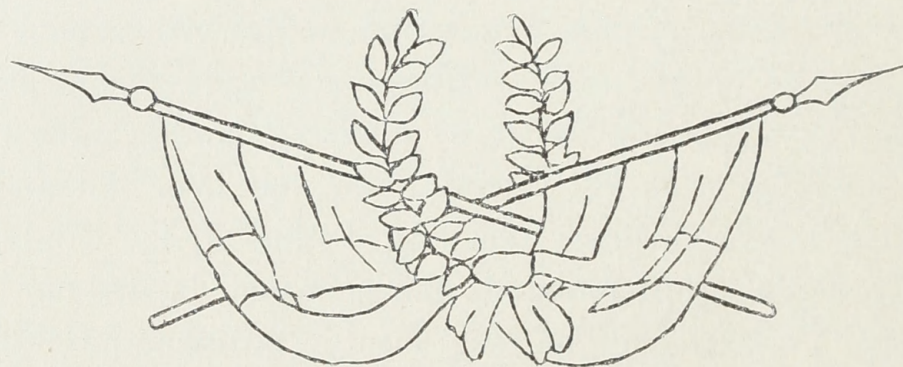
Allerede inden Skibet lagde til Broen udbragtes der et af kraftige Hurraraab ledsaget Leve for det tapre 11. Regiment, og fulgt af en talrig Skare marcherede Regimentet, saa saare det var kommet i Land, med fuld Musik til Store Torv, hvor Dannebrog vajede overalt. Modtagelsen var overordentlig festlig. Den 19. Kl. 9¹/₂ Morgen fortsattes Marchen mod Nord gennem den smukt pyntede By, og overalt, hvor Regimentet passerede, blev det hilst med Glæde og Jubel. Den 20. naaedes Randers, hvorfra hele Regimentet den næste Dag befordredes til Hobro paa Vogne; her blev der holdt en Dags Rast, saa at Regimentet akkurat Juleaften kunde komme tilbage til sin gamle Garnisonsby, som modtog det paa en smuk og hjertelig Maade, saaledes som man kan læse det i Byens Avis fra den Dag:

»Endelig idag Kl. 1 modtog vor By sin gamle kjære Garnison, som efter 17 Maaneders Fraværelse vendte tilbage for vel ikke saa snart igjen at forlade den. Med Vaabenbrødrene og flere andre Corporationer med Faner i Spidsen marscherede Regimentet med klingende Spil og omgivet af en utallig Menneskemængde igjennem de med Dannebrogflag smykkede Gader til Torvet, som ligeledes var smukt udpyntet med Julegrønt og vaiende Flag, og hvor det modtoges af den samlede Communalbestyrelse og Byens øvrige Embedsmænd. Den constituerede Stiftamtmand, Borgemester, Justitsraad STRICKER, udtalte paa en smuk og hjertelig Maade Indvaanernes Glæde ved atter at see Regimentet i deres Midte; han mindedes de Mange, som ikke vendte hjem, men de vare faldne med Hæder paa Ærens Mark i Kampen for Konge og Fødeland; Regimentet havde overalt, hvor Leilighed gaves, staaet sin Prøve, og det var derfor med Stolthed og Glæde, han i Byens Navn bød det Velkommen og udbragte et »Leve det tappre 11. Regiment«, som besvaredes med rungende Hurraraab af den forsamlede Mængde. Regimentscommandeuren, Major STRICKER, takkede for den smukke og hjertelige Modtagelse, der blev Regimentet tildeel i denne By, hvortil det var knyttet ved saamange Slægtskabets, Venskabets og Kjærlighedens Baand. Han udbragte et »Leve« for Aalborg, som blev besvaret med et nifoldigt Hurra.«

Derefter fik Regimentet Indbydelse til Fest i Kompagnihuset 2. Juledag; under denne herskede der den smukkeste Stemning, og først sent skiltes Deltagerne ad.

Siden den Tid har Landet levet i Fred, og Gud give, at det ikke igen maa blive kastet ind i Krigens Hvirvel for at opleve Dage som i 1864. Men skulde der atter en Gang udbryde Krig, og 11. Bataillon blive kaldt til Vaaben for at værges Konge og Fædreland, stole alle sikkert paa, at den gamle Bataillon vil hævde sit smukke Navn som en af de solideste og bedste Afdelinger i Hæren, at den vil staa støt i Kampen og sejre eller ogsaa falde med Ære, saa at de, som ved Krigens Slutning vende hjem igen, maa blive modtagne paa samme Maade som tidligere med et begejstret

»Leve den tapre 11. Bataillon!«

Officerer,

som have gjort Tjeneste ved II. Bataillon (Regiment) i Krigene.

1848.

Oberstløjtnant E. F. Staggemeier.
 Major L. Federspiel (forsat 17/5?).
 Kaptajn C. F. A. Lorentsen (forsat 25/5).
 — C. F. Kurtzhals (faldt ved Slesvig 23/4).
 — C. F. Schindel (forsat 16/7).
 — J. B. Schepelern.
 — L. N. Færch (Kaptajn 27/5).
 — H. B. Prunst (tilgaaet 17/7).
 — A. C. J. Myhre (tilgaaet 17/7).
 Premierløjtnant C. F. P. Stricker (faldt 23/4 v. Slesvig).
 — F. F. Rømling (faldt 23/4 ved Slesvig).
 — F. H. B. Høier (faldt 23/4 ved Slesvig).
 — N. S. Kühle.
 — C. W. Jensen.
 — C. C. Hansen (saaret ved Slesvig 23/4).
 — C. W. Arnholtz (Premierløjtnant 27/5).
 — H. C. E. Stockfleth (Premierløjtn. 17/7).
 Sekondløjtnant U. C. Wedege (dødelig saaret ved Bov 9/4).
 — S. J. Wedege (forsat 1/5).
 — P. E. Povelsen.
 — S. W. W. Pfaff (tilgaaet 20/4).
 — H. C. Weyen.

Sekondløjtnant F. T. Kafka (tilg. 20/4?).
 — T. Plötzer.
 — C. Schmidt.
 — E. B. M. Hansen.
 — N. U. Tersløv (tilgaaet 17/7?).
 — C. Sørensen (Sekondløjtn. 1/10).
 — H. G. Kofoed (Sekondløjtn. 1/10).
 Auditor J. M. Qvist.
 Overlæge C. van Deurs (forsat til Hospitalet i Fredericia).
 Const. Overlæge J. Staal.
 Underlæge P. Lund.
 — G. W. Jantzen.

1849.

Oberst E. F. Staggemeier (Oberst 5/2).
 Major C. P. Bokkenheuser (tilg. 31/7).
 Kaptajn L. N. Færch.
 — C. D. T. L. Witzleben.
 — H. B. Prunst.
 — A. C. J. Myhre.
 — C. A. J. Olufsen (tilg. 1/3).
 Premierløjtnant N. S. Kühle (forsat 26/4).
 — C. W. Jensen.
 — C. C. Hansen.
 — C. W. Arnholtz (saaret ved Dybbøl 5/6).
 — H. F. Baron Rosenkrantz.

Premierløjtnant P. E. Povelsen
(Premierløjtn. $^{26}/_4$).
— S. W. W. Pfaff
(Premierløjtn. $^{22}/_7$).
— N. M. Holten
(Premierløjtn. $^{22}/_7$).
— N. U. Tersløv
(Premierløjtn. $^{19}/_8$).
— H. J. J. Silkeborg
(Premierløjtn. $^{19}/_8$).

Sekondløjtnant F. T. Kafka.
— T. Plötzer.
— C. Schmidt.
— C. Sørensen.
— H. G. Kofoed.
— F. A. Hammer (?).
— J. C. W. Kühnée.
— W. L. Vaupell.
— C. E. Penick
(Sekondløjtn. $^{26}/_{10}$).
— J. B. Linnemann
(Sekondløjtn. $^{26}/_{10}$).

Auditør J. M. Qvist.
Overlæge M. B. Willumsen.
Underlæge P. Lund.
— J. F. H. A. Wissel.

1850.

Oberst E. F. Staggemeier.
Major C. P. Bokkenheuser.
Kaptajn L. N. Færch.
— H. B. Prunst.
— A. C. J. Myhre.
— C. A. J. Olufsen.
Premierløjtnant C. W. Arnholtz.
— H. F. Baron Rosenkrantz.
— P. E. Povelsen.
— S. W. W. Pfaff.
— N. U. Tersløv.
— H. J. J. Silkeborg.
— F. T. Kafka
(Premierløjtn. $^{21}/_2$).
— C. Schmidt
(Premierløjtn. $^{10}/_9$).
Sekondløjtnant T. Plötzer.
— C. Sørensen.
— J. C. W. Kühnée.
— W. L. Vaupell.
— J. B. Linnemann.

Sekondløjtnant M. J. Riise.
— E. S. W. Bierberg
(tilgaaet $^{30}/_7$).
— F. B. Hoppe (tilg.
 $^{30}/_7$?).
Auditør J. M. Qvist.
Overlæge M. B. Willumsen.
Underlæge P. Lund.

1864.

Oberstløjtnant J. M. F. F. Rist
(Oberstløjtn. $^{29}/_3$, haardt saaret
ved Sankelmark $^{6}/_2$, afg. $^{23}/_9$).
Major W. C. B. Stricker (Major $^{29}/_3$).
Kaptajn R. W. de Chabert (forsat
 $^{14}/_{12}$).
— E. C. F. Grev Ahlefeldt-
Laurvig (forsat $^{18}/_3$).
— E. A. S. Stricker (forsat
 $^{18}/_3$, atter tilgaaet $^{14}/_{12}$).
— M. P. V. de Fine Licht
(saaret ved Kongshøj $^{3}/_2$).
— A. W. Staggemeier (saaret
ved Vejle $^{8}/_3$).
— A. R. Bjerregaard (tilgaaet
 $^{22}/_2$, afgaaet $^{4}/_7$).
— W. E. Bruun (Kaptajn $^{21}/_3$,
haardt saaret ved Sankel-
mark $^{6}/_2$).
— H. P. Hermannsen (Kap-
tajn $^{7}/_{10}$).

Premierløjtnant J. F. Lund (faldt ved
Kongshøj $^{3}/_2$).
— A. S. V. Kjærulff.
— T. G. Münster (til-
gaaet $^{19}/_3$).
— J. Beeken (tilg. $^{19}/_3$).
— N. C. Esmann (tilg.
 $^{28}/_5$, atter afg. $^{7}/_{11}$).
— E. S. W. Bierberg.
— C. F. Wilhelmi (til-
gaaet $^{17}/_{11}$).
— C. F. T. Varberg
(dødelig saaret ved
Sankelmark $^{6}/_2$).
— R. Norup (afg. $^{27}/_{11}$).
— A. Franck (Premier-
løjtn. $^{28}/_4$, saaret ved
Kongshøj $^{3}/_2$).

Premierløjtnant	J. A. Müller (Premierløjtn. $28/4$).	Sekondløjtnant	S. H. Angelo (hjemsendt $17/11$).
—	C. F. C. Sigetty (tilg. $25/2$, atter afg. $17/11$).	—	J. Q. Leth (saaret ved Sankelmark $6/2$, hjems. $17/11$).
—	N. C. L. Scheel (af det borgerlige Artilleri, tilg. $9/2$, haardt saaret ved Vejle $8/3$, afg. $17/11$).	—	J. Colding (hjems. $17/11$).
Sekondløjtnant	W. M. Eggers (forsat $12/2$).	—	J. F. C. Uldall (hjemsendt $10/10$).
—	H. H. N. Haar.	—	N. S. Møller Hølst (dødelig saaret ved Sankelmark $6/2$).
—	F. A. C. E. W. Meyern (afg. $17/11$).	—	O. W. Riise (hjems. $17/11$).
—	J. T. Bech (faldt ved Kongshøj $3/2$).	—	L. H. Schaumburg (hjems. $17/11$).
—	A. W. Scheel.	—	V. Schleisner (hjems. $17/11$).
—	F. C. O. R. Kragh (10. Regiments nuværende Chef, tilg. $8/2$, atter afg. $28/10$).	—	P. C. Lund (saaret ved Kongshøj $3/2$, hjems. $30/8$).
—	E. J. Sommerfeldt (tilg. $8/2$, atter afg. $28/10$).	—	J. P. Groth (hjems. $17/11$).
—	V. H. O. Madsen (tilg. $8/2$, atter afg. $28/10$).	—	C. W. F. Ahrenstorff (Sekondløjtn. $30/5$, hjemsendt $20/11$).
—	T. S. Grüner (tilg. $8/2$, atter afg. $28/10$).	—	R. Budde (Sekondløjtn. $30/5$, hjemsendt $20/11$).
—	C. F. Jung (tilg. $8/2$, saaret ved Vejle $8/3$, atter afg. $28/10$).	—	L. H. Kjær (Sekondløjtn. $30/5$, hjemsendt $17/11$).
—	N. J. G. Jacobsen (tilgaaet $8/2$, hjemsendt $17/11$).	—	L. E. Smith (Sekondløjtn. $30/5$, hjemsendt $17/11$).
—	E. T. Neergaard (hjems. $10/10$).	—	H. G. Carstens (Sekondløjtn. $20/7$).
—	F. C. E. Holstein (hjems. $17/11$).	—	O. T. Hultbom (svensk Løjtnant, tilg. $18/5$, atter afg. $4/9$).
—	F. C. S. Møller (hjems. $17/11$).	Intendant	C. A. Bjerring.
—	J. Harpøth (hjems. $10/10$).	Overlæge	N. Salomon (afg. $6/2$).
—	T. F. Grum (hjems. $17/11$).	Underlæge	N. J. Tønder (afg. $6/2$).
—	S. A. Sørensen.	—	A. V. Graah (tilg. $12/2$, atter afg. $8/4$).
		—	L. J. Kuhn (tilg. $20/2$).

Regiments-, Bataillons- og Kompagnichefer i 1864.

Ved Dannevirke.

		Major J. M. F. F. Rist.
Bataillon I:	Kaptajn	W. C. B. Stricker.
1. Komp.:	—	M. P. W. de Fine Licht.
3. —	—	E. C. F. Grev Ahlefeldt-Laurvig.
5. —	—	A. W. Staggemeier.
7. —		Premierløjtnant J. F. Lund.
Bataillon II:	Kaptajn	R. W. de Chabert.
2. Komp.:	—	E. A. S. Stricker.
4. —		Premierløjtnant H. P. Hermannsen.
6. —	—	W. E. Bruun.
8. —	—	A. S. V. Kjærulff.

15. Marts.

		Kaptajn W. C. B. Stricker.
Bataillon I:	Kaptajn	M. P. W. de Fine Licht.
1. Komp.:		Premierløjtnant C. F. Wilhelmi.
3. —		Sekondløjtnant F. C. O. R. Kragh.
5. —	—	J. A. Müller.
7. —		Kaptajn A. R. Bjerregaard.
Bataillon II:	—	R. W. de Chabert.
2. Komp.:		Premierløjtnant T. G. Münster.
4. —	—	H. P. Hermannsen.
6. —	—	C. F. C. Sigetty.
8. —	—	A. S. V. Kjærulff.

15. April.

		Major W. C. B. Stricker.
Bataillon I:	Kaptajn	M. P. W. de Fine Licht.
1. Komp.:		Sekondløjtnant F. C. O. R. Kragh.
3. —		Premierløjtnant J. Beeken.
5. —	—	E. S. W. Bierberg.
7. —		Sekondløjtnant H. H. N. Haar.
Bataillon II:	Kaptajn	R. W. de Chabert.
2. Komp.:		Premierløjtnant T. G. Münster.
4. —	—	H. P. Hermannsen.
6. —	—	C. F. C. Sigetty.
8. —	—	A. S. V. Kjærulff.

1. Maj.

		Major W. C. B. Stricker.
Bataillon I:	Kaptajn	M. P. W. de Fine Licht.
1. Komp.:		Sekondløjtnant F. C. O. R. Kragh.
3. —		Premierløjtnant J. Beeken.
5. —	—	E. S. W. Bierberg.
7. —		Sekondløjtnant H. H. N. Haar.
Bataillon II:	Kaptajn	R. W. de Chabert.
2. Komp.:		Premierløjtnant T. G. Münster.
4. —	—	H. P. Hermannsen.
6. —	—	C. F. C. Sigetty.
8. —	—	A. S. V. Kjærulff.

15. Juni.

Oberstløjtnant J. M. F. F. Rist.			
Bataillon I: Regimentschefen.			
1. Komp.:	Kaptajn	M. P. W. de Fine	Licht.
3. —	Premierløjtnant	J. Beeken.	
5. —	Kaptajn	R. W. de Chabert.	
7. —	Premierløjtnant	N. C. Esmann.	
Bataillon II: Major W. C. B. Stricker.			
2. Komp.:	Premierløjtnant	T. G. Münster.	
4. —	—	H. P. Hermannsen.	
6. —	—	C. F. C. Sigetty.	
8. —	—	A. S. V. Kjærulff.	

Underofficerer,

som have gjort Tjeneste ved 11. Bataillon i Krigene 1848-49-50.

Overkommandersergenter.

L. Lorentzen (udnævnt $\frac{24}{5}$ 49).
W. C. Silkeborg ($\frac{24}{9}$ 50).

Kommandersergenter.

P. Petersen (1830).
A. C. Raabye ($\frac{30}{8}$ 37, saaret ved Slesvig $\frac{23}{4}$ 48, Sekondløjtn. $\frac{24}{5}$ 48).
J. F. W. Schramm ($\frac{16}{4}$ 45, saaret ved Slesvig $\frac{23}{4}$ 48, Sekondløjtn. $\frac{24}{5}$ 48).
H. V. F. Hartmann ($\frac{27}{3}$ 46, Sekondløjtn. $\frac{24}{5}$ 48).
F. J. de Lemos ($\frac{6}{5}$ 48, saaret ved Stentenmühle $\frac{8}{8}$ 50).
J. H. J. Silkeborg ($\frac{26}{5}$ 48, Sekondløjtn. $\frac{10}{3}$ 49).
S. D. Andreasen, Kyøskovhus Holm ($\frac{10}{3}$ 49, saaret ved Isted $\frac{25}{7}$ 50).
J. F. F. Lautherborn ($\frac{26}{5}$ 49).
A. C. Aistrup ($\frac{1}{10}$ 50).

Sergenter.

H. Wiemer (kom ikke i Felten).
J. Andersen Skou ($\frac{1}{1}$ 40, faldt ved Slesvig $\frac{23}{4}$ 48).
N. Jensen Svendsgaard ($\frac{5}{12}$ 42, forsat til 5. Res.-Batl. $\frac{10}{6}$ 48).
J. J. N. Smaagaard ($\frac{16}{7}$ 45).

J. P. Raabye ($\frac{17}{3}$ 46, Sekondløjtn. $\frac{24}{5}$ 48).
L. Christensen, Røgelhede ($\frac{27}{3}$ 46).
C. A. Kliim ($\frac{1}{4}$ 46).
S. J. Raabye ($\frac{9}{10}$ 47, saaret ved Bov $\frac{9}{4}$ 48 og ved Slesvig $\frac{23}{4}$ 48, Sekondløjtn. $\frac{18}{8}$ 50).
C. Nielsen, Aaruphus ($\frac{11}{2}$ 48, faldt ved Slesvig $\frac{23}{4}$ 48).
J. Christensen, Kaarup ($\frac{6}{5}$ 48).
C. Pedersen, Helleberg ($\frac{11}{5}$ 48).
N. C. Nielsen, Spaanhedenhus ($\frac{11}{5}$ 48).
H. H. Traub ($\frac{11}{5}$ 48).
A. Hansen, Bunken ($\frac{11}{5}$ 48, saaret under Fredericias Belejring).
H. C. Christensen, Endelen ($\frac{12}{5}$ 48).
J. P. Schobius ($\frac{24}{5}$ 48).
H. W. Silkeborg ($\frac{24}{5}$ 48).
P. Nielsen, Vrejlevskole ($\frac{26}{5}$ 48).
C. Sørensen ($\frac{26}{5}$ 48, Sekondløjtn. $\frac{1}{9}$ 48).
C. Zink, Kjærsgaard ($\frac{29}{5}$ 48).
H. G. Kofoed ($\frac{11}{6}$ 48, Sekondløjtn. $\frac{1}{9}$ 48).
S. P. Wenneberg ($\frac{30}{6}$ 48).
J. A. V. Schobius ($\frac{21}{1}$ 49, saaret ved Slesvig $\frac{23}{4}$ 48).
S. Poulsen, Brøndum ($\frac{18}{3}$ 49).
C. E. Penick ($\frac{26}{5}$ 49?, Sekondløjtn. $\frac{26}{10}$ 49).

C. Larsen, Sønderkjær ($16/3$ 50).
 J. Sørensen, Tranum ($2/5$ 50).
 J. F. F. Sanderhoff ($26/5$ 50).
 C. C. S. H. Svane ($26/5$ 50, saaret ved Helligbæk $24/7$ 50).
 A. C. Andersen Vodskou ($26/5$ 50, saaret ved Isted ($25/7$ 50)).
 H. Christensen Kaarup ($25/8$ 50).
 O. F. Obel, Tolstrupskole ($11/11$ 50, saaret ved Bov $9/4$ 48 og ved Isted $25/7$ 50).
 M. C. Østerbye ($11/11$ 50).

Stabshornist.

C. E. Gehl ($1/7$ 34).

Overspillemand.

P. F. E. Bendix ($1/7$ 31).
 W. F. Hartmann ($31/1$ 32).
 C. F. C. Kops ($22/10$ 37, saaret $23/4$ 48).
 F. P. L. Simonsen ($1/4$ 46).
 J. J. Mehder ($28/10$ 46, saaret ved Slesvig $23/4$ 48, Afsked $4/12$ 48).
 J. Thorsen ($11/5$ 47).
 J. J. Ørsøe ($11/5$ 47).
 F. L. J. Hennings ($20/7$ 47).
 C. Thorsen ($20/7$ 47).
 P. Nielsen, Gjelstrup ($15/2$ 49).

Spillemand.

P. C. Jacobsen ($5/8$ 40, faldt $23/4$ 48).
 F. F. Skousgaard ($12/12$ 47).
 F. C. Schobius ($12/12$ 47).
 H. C. R. Wasmann ($8/11$ 48).
 J. B. J. Røssel ($10/11$ 48).
 J. E. W. Jacobsen ($8/10$ 49).
 N. C. Sindal Rommedal ($22/11$ 49).

Bøssemager.

J. M. J. Løbnitz ($1/7$ 30).

Korporaler.

J. Jensen Harboe ($2/12$ 42).
 J. F. Heide ($5/12$ 42, haardt saaret ved Slesvig $23/4$ 48).
 D. W. Maarup ($13/10$ 44).
 A. H. Buntzen ($15/5$ 45).
 C. C. P. Clausen ($1/3$ 47).
 J. J. N. Ørsøe ($11/5$ 47).

R. Svendsen, Gjæraa ($17/11$ 47).
 J. Møller ($11/5$ 48).
 C. Skou ($11/5$ 48).
 B. Nielsen Fælled ($11/5$ 48).
 S. D. Nielsen Dalskou el. Dahl? ($11/5$ 48, saaret ved Isted $25/7$?).
 O. Larsen, Gingsholm ($11/5$ 48, saaret ved Helligbæk $24/7$ 50).
 H. E. M. Tinghus ($11/5$ 48).
 J. Laursen, Voxlev ($11/5$ 48).
 R. J. With ($23/5$ 48).
 J. Johansen ($23/5$ 48).
 J. P. Frisch ($26/5$ 48).
 C. Münster ($26/5$ 48).
 J. C. Petersen, Ferslev ($11/6$ 48).
 E. Voss ($11/6$ 48? Sekondløjtn. $10/3$ 49).
 S. T. H. Printsens ($11/6$ 48? Sekondløjtn. $16/3$ 49).
 J. B. Linnemann ($11/6$ 48, Sekondløjtn. $26/10$ 49).
 C. P. Christensen, Krogensgaard ($30/6$ 48, saaret ved Isted $25/7$ 50).
 P. C. Larsen ($30/6$ 48).
 M. F. Østerbye ($30/6$ 48?).
 N. C. Andersen, Børglum ($30/6$ 48?).
 H. J. Skjellet ($30/6$ 48?).
 C. C. Sandberg ($21/7$ 48).
 C. A. Egerstrøm ($19/8$ 48, Sekondløjtn. $19/9$ 49).
 A. C. Aasted ($29/8$ 48).
 S. A. Snorr ($13/9$ 48).
 G. F. Gaarmand ($10/12$ 48).
 H. C. Andersen Kaarup ($22/1$ 49).
 O. P. Block ($22/3$ 49?).
 K. S. D. Bruun ($22/3$ 49? faldt ved Udfaldet fra Fredericia $13/5$ 49).
 J. F. M. Sprogøe ($22/3$ 49, faldt $13/5$ 49).
 E. Lange ($22/3$ 49?).
 J. P. Lund ($22/3$ 49).
 J. P. Hartmann ($16/5$ 49).
 J. F. Nissen ($16/5$ 49, saaret ved Helligbæk $24/7$ 50, Sekondløjtn. $18/8$ 50).
 J. C. Jacobsen Vestergaard ($23/4$ 49, saaret ved Isted $25/7$ 50).
 J. Christensen, Sejlflod ($26/5$ 49).
 J. P. Aasted ($3/9$ 49).
 C. Larsen, Løgstør ($13/9$ 49).
 J. L. A. Jacobsen ($18/9$ 49).
 J. A. W. Weiss ($18/9$ 49, Sekondløjtn. $18/8$ 50).

A. T. Kjærsgaard ($10/2$ 50).
 N. Pagh, Fredericia ($26/5$ 50).
 C. J. B. Skov ($26/5$ 50).
 J. H. Jensen ($21/8$ 50).

J. Jensen Holmen ($3/10$ 50).
 J. Laursen, Eget ($12/11$ 50).
 J. A. G. Schobius ($22/12$ 50, haardt
 saaret ved Slesvig $23/4$ 48).

Underofficerer,

som have gjort Tjeneste ved 11. Regiment i Krigen 1864.

Overkommandersergenter.

W. C. Silkeborg (udnævnt $24/9$ 50).
 F. J. de Lemos ($1/10$ 64, saaret ved
 Stentenmühle $8/8$ 50).
 J. Christensen Kaarup ($1/10$ 64).

Kommandersergenter.

J. F. F. Lautherborn ($26/5$ 49).
 J. P. Schobius ($31/5$ 64).
 J. V. C. Formann ($24/8$ 64).
 A. C. Andersen Vodskou ($3/10$ 64,
 saaret ved Isted $25/7$ 50).
 H. C. Andersen Kaarup ($3/10$ 64).
 J. L. A. Jacobsen ($3/10$ 64).
 H. C. R. Wasmann ($3/10$ 64, saaret
 ved Kongshøj $3/2$ 64).

Sergenter.

H. H. Traub ($11/5$ 48, faldt ved Vejle
 $8/3$ 64).
 C. Zink Kjærsgaard ($29/5$ 48).
 J. A. V. Schobius ($21/1$ 49, saaret ved
 Slesvig $23/4$ 48).
 C. Larsen, Sønderkær ($16/3$ 50).
 O. F. Obel, Tolstrupskole ($11/11$ 50,
 saaret ved Bov $9/4$ 48 og ved
 Isted $25/7$ 50, dødelig saaret ved
 Sankelmark $6/2$ 64).
 J. Laursen Voxlev ($30/6$ 52).
 B. Nielsen Fæled ($20/6$ 57).
 C. Larsen, Løgstør ($1/1$ 58).
 J. A. G. Schobius ($15/10$ 58, haardt
 saaret ved Slesvig $23/4$ 48, saa-
 ret ved Kongshøj $3/2$ 64).
 N. Pagh, Fredericia ($6/11$ 59).
 F. C. Schobius ($2/11$ 61).
 F. E. V. Jacobsen ($14/11$ 62, dødelig
 saaret paa Als $4/4$ 64).

J. Jensen Kjelstrup (Fristrup) ($2/3$ 64).
 H. G. Carstens ($2/3$ 64? Sekondløjtn.
 $20/7$ 64 med Anciennitet fra $1/2$
 64).
 L. H. Kjær, Ribe ($2/3$ 64).
 N. J. Jensen, Vedsted ($1/4$ 64).
 F. V. E. F. Thorup Schjødt ($28/4$ 64,
 Sekondløjtn. $22/7$ 67 med An-
 ciennitet fra $25/10$ 64).
 J. Sørensen Hedegaard ($5/5$ 64, Se-
 kondløjtn. $22/7$ 67 med Ancien-
 nitet fra $25/10$ 64).
 N. C. Aistrup ($5/5$ 64, Sekondløjtn.
 $22/7$ 67 med Anciennitet fra $28/10$
 65).
 R. P. Bojesen ($11/5$ 64, Sekondløjtn.
 $22/7$ 67 med Anciennitet fra $25/10$
 64).
 J. C. Jensen Boethe ($11/5$ 64).
 A. P. Vedel Nielsen ($16/5$ 64, Se-
 kondløjtn. $22/7$ 67 med Ancien-
 nitet fra $25/10$ 64).
 C. P. Jantzen ($16/5$ 64).
 F. V. G. J. A. Boye ($16/5$ 64).
 R. T. Deden ($16/5$ 64).
 C. W. Petersen, Aalborg ($31/5$ 64).
 J. C. P. Pedersen, Løgstør ($31/5$ 64).
 H. C. F. Hjorth, Utterslev ($3/6$ 64).
 E. B. J. Born ($25/6$ 64).
 F. A. Pape ($9/7$ 64).
 W. F. Topsøe ($9/7$ 64).
 H. F. A. Topsøe ($9/7$ 64?).
 L. F. B. Fog ($19/7$ 64, Sekondløjtn.
 $22/7$ 67 med Anciennitet fra $25/11$
 64).
 C. G. Tonboe, Thisted ($30/7$ 64).
 L. C. Nielsen, Houstrup ($30/7$ 64).
 R. P. Andersen Holt ($30/7$ 64).
 J. S. Andersen Vodskou ($3/10$ 64).

J. M. Kjærsgaard ($\frac{3}{10}$ 64).
 D. Nielsen, Ørum ($\frac{3}{10}$ 64).
 T. Svendsen Thomsen ($\frac{3}{10}$ 64).
 J. F. Petersen, Aalborg ($\frac{3}{10}$ 64).
 O. Jensen, Hørmeby ($\frac{3}{10}$ 64).
 J. P. Lassen, Aalborg ($\frac{3}{10}$ 64).
 C. J. Haslund ($\frac{3}{10}$ 64).
 C. Sørensen, N.-Harritslev ($\frac{3}{10}$ 64).
 J. Christensen, Endeel ($\frac{18}{10}$ 64,
 saaret ved Sankelmark $\frac{6}{2}$ 64).
 G. W. Herlin ($\frac{18}{10}$ 64).
 F. V. Cortsen ($\frac{28}{10}$ 64).
 H. P. C. Berg ($\frac{2}{11}$ 64).

Korporaler.

J. L. Boetius ($\frac{23}{5}$ 60).
 H. C. D. Bockentin ($\frac{1}{9}$ 60).
 C. A. V. Harre ($\frac{30}{7}$ 60, saaret ved
 Kongshøj $\frac{3}{2}$ 64).
 A. C. Christensen, Flade ($\frac{23}{9}$ 60,
 saaret ved Vejle $\frac{8}{3}$ 64).
 A. E. Krogh ($\frac{1}{4}$ 61).
 A. Christensen, Aalborg ($\frac{3}{9}$ 61).
 J. F. Richardt, Moss ($\frac{3}{9}$ 61).
 J. P. Larsen, Slagstrup (Baystrup)
 ($\frac{23}{9}$ 62).
 S. Petersen, S.-Kongerslev ($\frac{23}{9}$ 62).
 N. Knudsen, Ræbbild ($\frac{23}{9}$ 62).
 M. M. Bergh ($\frac{23}{9}$ 62).
 J. C. Lauritzen, Kirketerp ($\frac{2}{3}$ 63).
 C. Jensen, N.-Sundby ($\frac{23}{9}$ 63).
 J. Jacobsen, Tversted ($\frac{23}{9}$ 63).
 W. N. M. J. Jantzen ($\frac{24}{10}$ 63).
 J. H. Petersen, Helberskou ($\frac{30}{11}$ 63).
 A. P. Nielsen, V.-Hassing ($\frac{2}{12}$ 63).
 N. Kjærsgaard ($\frac{2}{12}$ 63).
 C. N. Jakobsen, København ($\frac{2}{12}$ 63,
 saaret ved Sankelmark $\frac{6}{2}$ 64).
 E. Larsen, Løgstør ($\frac{2}{12}$ 63, saaret
 ved Vejle $\frac{8}{3}$ 64?).
 J. C. Christensen, Gjøøl ($\frac{2}{12}$ 63).
 P. C. Nielsen, Tversted ($\frac{15}{12}$ 63).
 R. C. Simonsen, Ranum ($\frac{15}{12}$ 63).
 J. C. Kjærsgaard, Bradsted ($\frac{17}{12}$ 63).
 J. Christensen, Vestergaard ($\frac{17}{12}$ 63).
 A. L. V. Buntsen ($\frac{17}{12}$ 63).
 L. E. Smith ($\frac{17}{12}$ 63, Sekondløjtn.
 $\frac{30}{5}$ 64 med Anciennitet fra $\frac{1}{2}$ 64).
 N. R. E. Hansen, Frederikshavn ($\frac{17}{12}$
 63).
 J. N. Nielsen Skyt, Østerby ($\frac{17}{12}$ 63).

F. Jacobsen, Agersted ($\frac{17}{12}$ 63).
 G. Jensen, Gjøøl ($\frac{17}{12}$ 63).
 C. Jensen Kraase ($\frac{17}{12}$ 63).
 E. A. Pedersen, København ($\frac{17}{12}$ 63).
 T. P. Nielsen, S.-Harritslev ($\frac{17}{12}$ 63).
 M. Jensen, S.-Harritslev ($\frac{17}{12}$ 63).
 N. Christensen, Als ($\frac{17}{12}$ 63).
 P. C. Nielsen, Jelstrup ($\frac{17}{12}$ 63, saa-
 ret ved Sankelmark $\frac{6}{2}$ 64).
 C. Jensen, Kildedal ($\frac{17}{12}$ 63).
 C. Madsen, Barkholt ($\frac{17}{12}$ 63).
 J. Nielsen, Hune ($\frac{17}{12}$ 63).
 L. C. Pedersen, Terp ($\frac{17}{12}$ 63).
 J. G. Thorning, Haderslev ($\frac{17}{12}$ 63?).
 J. C. Andersen, Gjerritsholt ($\frac{17}{12}$ 63).
 J. C. Larsen, Stendal ($\frac{17}{12}$ 63, saa-
 ret ved Kongshøj $\frac{3}{2}$ 64).
 M. C. Jensen, Sterup ($\frac{17}{12}$ 63, saa-
 ret ved Sankelmark $\frac{6}{2}$ 64).
 C. H. Heskjær, Thisted ($\frac{2}{3}$ 64).
 A. E. H. E. Arctander ($\frac{2}{3}$ 64).
 J. A. P. G. Bech ($\frac{2}{3}$ 64).
 A. H. Dencker, Rehhorst ($\frac{2}{3}$ 64,
 saaret ved Vejle $\frac{8}{3}$ 64).
 J. P. Larsen, Staae ($\frac{2}{3}$ 64).
 N. Andersen, Alstrup ($\frac{2}{3}$ 64).
 C. K. Brøndsted ($\frac{2}{3}$ 64, Intendant-
 assistent).
 C. Sørensen, Krattet ($\frac{2}{3}$ 64).
 J. Krag, Fredericia ($\frac{2}{3}$ 64).
 J. F. Lohse, København ($\frac{9}{3}$ 64).
 J. P. Nielsen, Lindholm ($\frac{1}{4}$ 64).
 J. C. Slot Jespersen ($\frac{1}{4}$ 64).
 P. N. Schönau ($\frac{1}{4}$ 64).
 J. Møller, Frederikshavn ($\frac{21}{4}$ 64).
 J. L. Selmer Petersen, Aalborg ($\frac{31}{5}$
 64).
 N. P. Pedersen, Aalborg ($\frac{31}{5}$ 64).
 C. Simonsen, Mou ($\frac{30}{6}$ 64).
 N. Jensen, Frederikshavn ($\frac{30}{6}$ 64).
 A. H. Andresen, Rudkjøbing ($\frac{30}{6}$ 64,
 Intendantassistent).
 C. F. Juel ($\frac{30}{6}$ 64).
 J. Christensen, Refhede ($\frac{1}{7}$ 64).
 P. Jensen, Rosthøj ($\frac{30}{7}$ 64).
 F. Tutein Kall ($\frac{30}{7}$ 64).
 C. J. A. Lund ($\frac{30}{7}$ 64).
 H. T. Andersen, København ($\frac{30}{7}$ 64).
 F. F. Kloed, Asbølgaard ($\frac{30}{7}$ 64).
 V. E. Andersen, København ($\frac{2}{11}$ 64,
 Intendantassistent).

A.C. Clausen, S.-Kongerslev ($\frac{2}{11}$ 64).
N.M. Clausen, S.-Kongerslev ($\frac{2}{11}$ 64).

Stabshornist.

W. F. Hartmann ($\frac{4}{9}$ 53).

Overspillemand.

J. J. Ørsøe ($\frac{11}{5}$ 47).
F. L. J. Hennings ($\frac{20}{7}$ 47).
C. Thorsen ($\frac{20}{7}$ 47).
P. Nielsen, Gjelstrup ($\frac{15}{2}$ 49).

N. C. Sindal Rommedal ($\frac{11}{5}$ 53).
T. C. Hansen ($\frac{27}{9}$ 56).
H. F. L. Hennings ($\frac{29}{1}$ 57).
C. G. Burgdorf ($\frac{30}{6}$ 57).
C. Brunke ($\frac{1}{9}$ 57?).
H. G. A. Schæffer ($\frac{20}{11}$ 57).
N. C. Christensen, Nørskov ($\frac{31}{5}$ 62).
J. F. Kjærsgaard ($\frac{31}{5}$ 64).
C. Rasmussen, Grinsnap ($\frac{18}{9}$ 64).

Bøsemager.

F. F. Valentin ($\frac{2}{12}$ 63).

Døde i Krigsaarene.

		Saaret	Død
1848.			
Kaptajn	C. F. Kurtzhals		$\frac{23}{4}$
Premierløjtn.	C. F. P. Stricker		—
—	F. H. B. Høier		—
—	F. F. Rømeling		—
Sekondløjtn.	U. C. Wedege	$\frac{9}{4}$	$\frac{12}{4}$
Sergent	J. Andersen Skou		$\frac{23}{4}$
—	C. Nielsen, Aaruphus		—
Tambur	P. C. Jacobsen	$\frac{23}{4}$	$\frac{14}{6}$
Undk. 2-20	P. Petersen, Krogen	$\frac{23}{4}$	$\frac{20}{5}$
— 1-17	L. C. C. Christensen, Thornby	$\frac{28}{5}$	$\frac{12}{6}$
— 4-20	C. Jensen, Rørholt	$\frac{23}{4}$	$\frac{28}{9}$
Menig 2-134	S. C. Nielsen, Sønderstrupgaard		$\frac{9}{4}$
— 3-132	C. Jacobsen, Broust	$\frac{9}{4}$	$\frac{13}{4}$
— 1-146	N. C. Thomsen, Byrholt		$\frac{23}{4}$
— 1-47	A. C. Jørgensen, Dværgetvad		—
— 1-2	L. Lassen	$\frac{23}{4}$	$\frac{28}{4}$
— 2-40	H. C. Jensen, Mejbækhus	—	$\frac{13}{5}$
— 2-159	N. Sundahlsen, Ulsted	—	$\frac{29}{5}$
— 2-183	L. C. Olesen, Tørslev	—	$\frac{23}{6}$
— 2-22	H. C. Jensen, Gydere		$\frac{23}{4}$
— 2-46	C. Nielsen, Lillskjeltved		—
— 3-32	A. Mortensen, Widstedmølle	$\frac{23}{4}$	$\frac{28}{4}$
— 3-71	S. Petersen, Tømmerbemark		$\frac{23}{4}$
— 3-74	N. C. Christensen, Halkjærskovhus		—
— 3-120	P. Jensen, Tørslev		—
— 4-15	N. C. Simonsen		—
— 4-17	J. Jensen, Tolstrup	$\frac{23}{4}$	$\frac{27}{6}$
— 1-41	A. M. Tveden	$\frac{28}{5}$	$\frac{24}{6}$
— 1-131	N. Johansen, Aalborg	—	$\frac{30}{5}$

		Saaret	Død
Menig 1-122	N. C. Christensen, Horneterp (druknet)		17/9
— 1-55	J. C. Sørensen, S.-Bindslev (Tyfus)		8/9
— 1-75	N. Nielsen, Brarup (Tyfus)		27/8
— 2-10	Bjerrbye, Sønderhede (?)		10/4
— 3-14	J. C. Henrichsen, Nyvraae (Tyfus)		24/9
— 3-36	L. Sørensen, Sønderøxe (Lungesvindsot)		13/9
— 3-141	J. C. Nielsen, Flade (Brystbetændelse)		7/8
— 4-25	O. C. Thomsen, Ulsted (Hjernebetændelse)		26/12
1849.			
Korporal	J. F. M. Sprogøe	13/5	14/5
—	K. S. D. Bruun		13/5
Undk. 4-18	C. Jensen, Søndervraae	13/5	7/6
— 2-26	T. Thomsen, Stenumhede (Tyfus)		9/5
Menig 2-113	M. Andersen, Bindslev		7/5
— 4-148	S. Christensen, Rørbæk	8/6	6/7
— 4-211	J. Christensen, Dammen	6/7	17/10
— 1-131	S. Hansen, Egense (Lungebetændelse)		24/5
— 2-175	P. C. Laursen, Hallund (Feber)		27/6
— 2-214	M. Christensen, Hyllebjerg (Tyfus)		13/5
— 3-44	R. P. Sørensen, Witterup (Tyfus)		10/5
— 3-225	J. Thomassen, Underslevgaard (Feber)		24/4
— 4-80	J. C. Christensen, Jerslev (Lungesvindsot)		19/6
— 4-113	J. Berthelsen, Uderaare (Tyfus)		18/7
— 4-138	C. Nielsen, Blære (Brystsygdom)		15/6
— 4-218	A. Jensen, Tangbjerg (Underlivsbetændelse)		5/6
1850.			
Undk. 4-17	C. Petersen, Saltum		24/7
— 1-30	S. C. Jensen, Sundby	25/7	19/8
— 2-16	R. Knudsen, Ræbbild		25/7
— 3-14	N. Christensen, Ajstrup	25/7	2/11
— 4-13	A. C. Petersen, Overskreiborg (Tyfus)		13/10
Menig 1-86	S. Jensen, Tollestrup		24/7
— 1-163	J. Nielsen, Erstedt		—
— 4-177	S. C. Christensen, Bjerby		—
— 4-243	N. Petersen, Yttrup		—
— 4-221	C. Petersen, Sellebakken		—
— 2-60	P. C. Andersen, Strandgaard		25/7
— 2-101	W. Jørgensen, Maastrup		—
— 2-156	P. C. Simonsen, Pirup		—
— 2-188	T. Petersen, Volstrup		—
— 2-242	J. Nielsen, Gislum		—
— 2-260	D. A. Recke, Haunstrup		—
— 2-126	N. C. Christensen, Krølhus		—
— 2-92	P. Sørensen, Fruehøjgaard	25/7	8/9
— 2-117	L. P. Jensen, Harridslev	—	17/9

		Saaret	Død
Menig 2-144	R. Nielsen, Ellidshøj	25/7	3/8
— 2-219	N. Sørensen, Skald	—	2/8
— 3-167	C. Petersen, Aabye	—	25/7
— 3-156	T. C. Nielsen, Klitgaard	—	—
— 3-177	C. Nielsen, Mølholmsmark	25/7	9/10
— 3-224	A. Petersen, Middelhede	—	2/9
— 4-180	J. Andersen, Visborg	—	25/7
— 4-218	N. Larsen, Vesterskovhus	—	—
— 4-237	J. C. Christensen, Frerstrup	—	—
— 4-85	T. C. Jørgensen, Bejstrup	25/7	18/8
— 4-239	O. C. Andersen, Allerup	—	12/8
— 4-250	J. Larsen, Sund	—	8/8
— 4-261	T. C. Larsen	—	26/7
— 3-164	H. C. Lausen, St. Brønden	8/8	11/8
— 2-134	C. Carstensen, Thorup	—	8/8
— 1-20	J. Petersen, Alrød (Tyfus)	—	26/15 I
— 1-58	M. Jensen, Lilleknolde (Tyfus)	—	28/8
— 1-116	P. Christensen, Rørbæk (Tyfus)	—	15/10
— 1-163	J. P. Christensen, Ottinge (Tyfus)	—	19/10
— 1-234	J. S. Nielsen, Haugehedehus (Tyfus)	—	9/9
— 2-99	L. C. Mathiesen, Riis (Tyfus)	—	10/9
— 2-106	N. P. Henrichsen, Hjeds (Tyfus)	—	4/10
— 2-191	C. Møller, Vibsig (Tyfus)	—	28/9
— 2-194	J. P. Jensen, Kratteting (Tyfus)	—	16/9
— 2-201	N. Nielsen, Gunderup (Tyfus)	—	17/10
— 2-202	L. C. Thomsen, Aarup (Tyfus)	—	30/10
— 2-258	R. Petersen, Eldrup (Tyfus)	—	25/15 I
— 3-29	N. P. Bruun (Tyfus)	—	17/15 I
— 3-52	J. C. Christensen, Korsager (Tyfus)	—	11/11
— 3-86	J. C. Madsen, Vandtrang (Kolera)	—	16/8
— 3-116	J. Thomsen, Østerhalne (Tyfus)	—	15/9
— 3-171	S. P. Christensen, Børglum (Tyfus)	—	22/15 I
— 3-241	A. Jensen, Rønhøjgaard (paa Marchen)	—	4/1 5 I
— 3-242	J. C. Christensen, Flejsborg (Tyfus)	—	15/3 5 I
— 3-243	J. Jensen, Haslevgaard (Tyfus)	—	21/12
— 3-253	C. Christensen, Nyrup (Tyfus)	—	6/9
— 3-261	J. Nielsen, Vormstrup (Tyfus)	—	27/8
— 4-177	O. Madsen, Harre (Tyfus)	—	12/10
— 4-207	J. Sørensen, Grysted (Tyfus)	—	31/10
— 4-230	J. Christensen, Dollerup (Tyfus)	—	13/2
— 4-237	C. Larsen, Grevelund (Tyfus)	—	—
— 1-12	A. Christensen, Mølfæld (Tyfus)	—	26/8
— 1-19	J. Christensen, Villingshøjhede } Oppassere { (Strubebetændelse)	—	23/11

		Saaret	Død
1864.			
Premierløjtn.	C. F. T. Varberg	6/2	10/2
—	J. F. Lund		3/2
Sekondløjtn.	J. T. Bech		3/2
—	N. S. Møller-Holst	6/2	28/3
Sergent	O. F. Obel, Tolstrupskole	—	21/4
—	H. H. Traub		8/3
—	F. E. V. Jacobsen	4/4	5/4
Officers-Asp.	E. Staggemeier (paa Marchen)		12/6
Undk. 1-542	M. C. Mogensen, Hjørring		6/2
— 1-32	A. J. B. Pape, Fredericia		3/2
— 2-501	S. Sørensen, Tobberup	8/3	1/4
— 2-557	J. Laursen, Ballemark		18/4
— 4-547	C. L. Mølgaard, Holstebro		8/3
— 6-109	A. C. Jensen Redsted, Vejle	6/2	20/5
Menig 3-F5	S. Nielsen, Hyllerslev	3/2	6/2
— 3-525	S. C. Olsen, Try	—	1/3
— 5-58	N. C. Andersen, Hellum	—	20/2
— 5-160	M. C. Baggesen, Fruensgaard		3/2
— 5-414	M. P. Jensen, Hallund		—
— 5-430	C. Nielsen, Sibberup		—
— 5-524	N. P. Jensen, Rendsborg		—
— 5-568	N. Christensen, Sejerslev		—
— 5-570	J. Jepsen, Havervad		—
— 7-F62	N. Johansen, Balmark		—
— 2-F21	H. H. Teltendal, Skovgaardsmark		6/2
— 2-F25	J. J. Evald, Havertoft		—
— 2-115	N. C. Andersen, Graverhus		—
— 2-169	N. C. Jensen, Gjøttrup		—
— 2-411	M. Thøgersen Aachmann, Sejerslev		—
— 3-F70	J. H. Petersen, Hvidbjerg		—
— 3-455	C. Jensen, Fascholm		—
— 3-549	C. C. F. Jensen, Daugbjerg	6/2	9/2
— 4-543	J. C. Poulsen, Sundby		6/2
— 5-F28	R. Madsen, Aalemark		—
— 5-62	S. Jensen, Veddum		—
— 5-63	E. S. Larsen, Thisted		—
— 5-165	A. Petersen, Rakkeby		—
— 5-186	A. Christensen, Øster-Hvidbjerg		—
— 5-201	N. Hansen, Jonsberg		—
— 5-278	N. Sørensen, Flade		—
— 5-302	B. Nielsen, Sønderby		—
— 5-410	P. Christensen, Tømmerbykjær		—
— 5-36	L. Lauritzen, Nykjøbing	6/2	4/5
— 5-240	T. C. Andersen, Lodderup	—	5/3
— 6-F19	P. M. Andersen, Hede Nytorp		6/2
— 6-F28	J. P. Møller, Hjørring		—

		Saaret	Død
Menig	6-F32	J. Larsen, Yderik	6/2 21/3
—	6-359	A. Andersen, Tornskjær	6/2
—	6-406	S. C. Kristensen, Klithuse	—
—	6-416	C. C. Mortensen, Sulsted	—
—	6-428	L. Christensen, Ørbæk	—
—	6-490	J. C. Laursen, Blære	—
—	6-520	N. C. Sørensen, Snarup	—
—	6-120	S. Jensen, Mosen	6/2 7/3
—	6-376	P. C. Thomsen, Bindslev	— 2/3
—	7-F18	K. Madsen, Skibet	— 20/2
—	7-F78	N. Sørensen, Sønderho	6/2
—	7-103	C. Sørensen, Rørbæk	—
—	7-F166	M. Christensen, Hundborg	—
—	7-F226	A. P. Christensen, Jelstrup	—
—	7-F227	P. C. Poulsen, Sønderho	—
—	7-364	N. P. Andersen, Hasseris	—
—	7-374	A. J. Jørgensen, Nilstrup	—
—	7-472	M. Nielsen, Møjbæk	—
—	8-F73	L. Frost, Hinding	6/2 23/2
—	8-F90	N. Jensen, Søndberg	6/2
—	8-556	T. Petersen, Bøgeskov	6/2 14/3
—	1-533	C. J. Hæstrup, Hjørring	8/3 9/8
—	2-F63	H. Christensen, Lykkeberg	— 17/3
—	2-F86	N. C. Andersen, Sprængborg	8/3
—	2-457	T. C. Poulsen, Øxenhede	8/3 22/3
—	2-541	N. Olsen Petersen, Styvel	— 1/4
—	2-547	N. C. Nielsen, Sindberg	—
—	3-27	L. P. Nielsen, Blegind	— 27/4
—	3-F106	P. P. Arup, Vester-Assels	8/3
—	3-501	L. P. Andersen, Sønderholt	—
—	4-359	P. C. Petersen, Rimhuset	—
—	4-373	S. C. Andersen, Brøledet	—
—	5-F73	P. C. Christensen, Skarum	—
—	5-78	O. B. Svendsen, Stagstrup	—
—	5-184	C. Hansen, Poulstruphus	—
—	6-F23	V. Nielsen, Vester-Assels	—
—	6-F48	S. Sørensen, Bierre	—
—	2-551	T. J. Grønholm, Haarsun	18/4 23/4
—	5-F2	J. K. N. Alminde, Mosevraamark	18/4
—	5-56	S. Laursen, Brøndum	18/4 20/4
—	1-42	T. Sørensen, Bjerlevmark (Tyfus)	29/3
—	1-567	C. Petersen, Gjaldrup (Blodstyrtning)	30/6
—	2-41	C. Petersen, Rørbæk (Lungebetændelse)	11/5
—	2-175	J. P. Thomsen, Øster-Brønderslev (Tyfus)	6/7
—	3-443	P. Jensen, Harridslev (Tyfus)	23/6
—	4-21	L. Jensen, Øster-Skibslund (Tyfus)	29/6
—	5-45	S. J. Rasmussen, Nottrupmark (?)	24/4

		Saaret	Død
Menig 5-450	C. Larsen, Mosemark (?)		21/3
— 6-38	J. Andersen, Børkopskov (Tyfus)		8/12
— 7-536	M. P. Jacobsen, Stagstrup (Lungebetændelse)		28/3
— 8-80	J. N. Hansen, Lausighuset (Tyfus).....		24/8
Spillem. 4-53	J. Nielsen, Ejaas (Gigtfeber)		25/6
Menig 1-433	L. Nielsen, Ordrup		6/2
— 1-509	H. P. Petersen, Risgaard		—

1848 37, 1849 16, 1850 62, 1864 100. Ialt 215 døde.

Amputerede.

		Saaret
	1848.	
Menig 2-95	C. Nielsen, Frystrup (højre Arm)	23/4
— 4-126	C. Andersen, Hvorvarp (højre Ben)	—
	1849.	
— 4-165	L. C. Jensen, Stenbæksmølle (venstre Arm?).....	
	1850.	
— 2-140	K. Christensen, Houlberg (højre Arm).....	25/7
	1864.	
Undk. 5-76	P. C. Korsbæk, Thisted (højre Arm)	
Menig 1-55	L. C. Petersen, Sønder-Tranners (venstre Arm) ..	
— 2-173	S. Christensen, Dommergaard (1 Finger).....	
— 2-451	S. Petersen, Vandetkrog (højre Arm).....	
— 5-38	N. Hellum (2 Fingre)	

Hilsen

til 11te Linie-Bataillon ved dens Hjemkomst til Aalborg
den 6te November 1848.

Mel.: Der er et Land, dets Sted etc.

*Velkommen hjem, I tappre Landsoldater,
I brave Sønner af det gamle Nord!
Er Danmark lille end mod mange Stater,
I har dog gjort dets Krigerhæder stor.
Thi mens Kartoven klang og Sværdet klirred,
I strede kjækt mod fjendtlig Overmagt;
Og ingen Mangel, ingen Nød forvirred
Den danske Kriger, — han stod uforsagt!*

*Tak for Jer Færd, selv om ei varig Freden
Paa Danmarks Sletter nu vil fæste Bo!
Hos Jer var Modet, Styrken, Tapperheden;
Og Folket meer ei dysses skal til Ro.
Nei kjækt vi slutte os til Eders Rækker,
I viste os jo Vejen, vi skal gaae;
Og næste Gang I ned mod Syden trækker,
Vi følge med og Jer ved Siden staae!*

*Friskt Mod igjen, naar Trommen atter kalder
Fra Hjemmets Fred Jer med sin Alvorsrøst!
Fremad igjen, hvor Kampen heftigst knalder!
Vi veed det jo, det var Jer bedste Lyst.
Friskt Mod igjen! — for gamle Danmarks Ære
Enhver vil slaae det bedste, som han kan.
Ja til det sidste Suk et Skjold J være
For Kongen og det elskte Fødeland!*

J. M.

Velkomstsang

til 11te Linie-Bataillon ved dens Hjemkomst til Aalborg
den 6te November 1848.

Mel.: Den tappe Landsoldat.

*:|: Den Gang I drog afsted, :|:
:|: Vort Hjerte fulgte med; :|:
Saa let, saa glad det slog,
Da I mod Flensborg drog
Og foran Eder Tydskerne paa Flugten iilsomt jog.*

Og da 7 Paaskemorgen mod trefold Overmagt
 Dog hævded Danmarks Hæder, og kjæmped uforsagt;
 Da trængte fra vort Bryst
 I veemodblandet Lyst:
 Hurra, Hurra, Hurra!

:/: Men da paa Sundeved :/:
 :/: I atter mandigt stred; :/:
 Da Wrangels Skarer veeg,
 Og de, som Eden sveeg,
 Af Preusserne forhaanede, beskjemmet bort sig sneg;
 Da blandt Bataillonerne den **ellefte** især
 Udmærked' sig saa glimrende ved tapper Vaabenfærd;
 Da jubled vi med Lyst;
 Da brød fra fulde Bryst:
 Hurra, Hurra, Hurra!

:/: Velkommen hjem igjen :/:
 :/: I gode jydske Mænd! :/:
 Vi i vor gamle By
 Bevare skal Fert Ry,
 Begeistringen for Eders Færd skal klinge høit mod Sky;
 Thi Danmarks gamle Fane, den vaied altid stolt,
 Mens I med Hæder kjæmped og brøvt Fert Løfte holdt.
 Derfor fra fulde Bryst
 Skal lyde nu med Lyst;
 Hurra, Hurra, Hurra!

Sang

ved 11te Bataillons Ankomst til Randers den 6te Februar 1851.

Mel.: Der er et Land, dets Sted er høit mod Norden.
 Velkommen hjem med Æren, danske Kriger!
 Du Helt fra Idsted, Midsund, Fredriksstad!
 Fra Folkets Mund din Roes mod Himlen stiger,
 Og Danmark nævner Dig sin Søn saa glad.
 Mod Vold, Uret kjækt Du løfted' Sværdet
 Og stred som Mand for Konge, Land og Mø.
 Din Sag var reen, dit Mod var uforfærdet;
 I Danskens Bryst din Roes skal ei uddøe.

Velkommen hjem med Seiren, Du har vundet!
 Dens Jubel klinger gennem Stad og Land.
 Ved Eid'rens Strøm, ved Vesterhav, ved Sundet
 Er atter fri og glad den danske Mand.
 Dit Værk det var: da Ledet gik afløve,
 Og Voldsmænd Gjærdet brød med Haan og Magt;
 Du hegned atter Thyras gamle Have
 Og stod saa fast ved Grændseskjellet Vagt.

Velkommen hjem med Freden, som Du bringer
 I Hjemmets Fred, som med dit Blod Du vandt,
 Hvor Modersmaalet frit og enigt klinger,
 Og Hjertets Ord til Hjertet Veien fandt!
 Den Gud, som naadigt skjærmer Land og Rige,
 Dig skjænke tifold Fredens Seiersløn!
 Af Hjertets Grund, med Haand og Mund vi sige;
 Tak for din Daad, Du Danmarks bolde Søn!

Sang

ved ellefte Bataillons Ankomst til Aalborg den 10de Februar 1851.

Mel.: Længe var Nordens.

Trofaste Sønner	Kjærligt er slynget
Fra Danrigets Sletter!	Det Baand, som har bundet
Velmødt fra Krigens	Børnene til deres
Den blodige Færd!	Mødrenes favn.
Velmødt fra Kampen,	Aldrig det brister!
Hvor Blodrosen blomstrer!	I har beseglet
:/: Velmødt ved Arnen	:/: Pagten med Hjertets
I Fædrenes Stavn! :/:	Det dyreste Blod. :/:

Freidig vi see da
 Fremtidens Tæppe
 Oprulle for hvad der
 Boer i dens Skjød.
 Kuglernes Stemme
 Kraftig har sjunget:
 :/: Danmark staaer trofast,
 Men bøier sig ei. :/:

J. M.

Sang

til Fakkeltogtet den 11te Februar 1851 ved 11te Bataillons Hjemkomst.

Mel.: Unge Gjenbyrds Liv etc.

*Lyt et Øjeblik I kjække
Sønner af det stolte Nord!
:/: Sangens Toner skulle vække
Mindernes de dunkle Ord. :/:
Her fra dennes tætte Skare
Fakkeltogtets gjør Nat til Dag;
:/: Saa I mindes hine klare
Glimt fra Slagets Tordenbrag! :/:*

*Saa I mindes, da med Smerte
Første Afskedstime slog;
:/: Da fra Frænders, Venners Hjerte
I til Kamp og Seier drog! :/:
Saa de stolte Hædersdage,
Saa de dybe Smertens Lyd,
:/: Naar I saa en Broder drage
Bort til evig Seiersfryd! :/:*

*Hvert et Minde vil vi samle,
Som det gaaer fra Mund til Mund;
:/: At til Børnebørn de Gamle
Sige skal en Aftenstund: :/:
Hvor de mindes al den ømme
Kjærlighed, hvormed hvert Bryst
:/: Vilde skjærme Eders Drømme
Om den stolte Hæderslyst! :/:*

J. M.

Kilder.

Generalstaben. »Den dansk-tyske Krig 1848—50.«

— do. 1864.

11. Bataillons Arkiv.

Fægtningsrapporterne.

»11. Bataillons Historie« af Kaptajn *F. V. Svane*.

»Felttogene i vore første Frihedsaar«, fortalte af *Frits Holst*, Oberstløjtnant, og
Axel Larsen, Kaptajn.

»De Faldnes Minde 1848—50.« *A. D. Cohen*.

» — — 1864.« *V. Cohen*.

Forskellige Artikler i »Danebrog«, udgivet af *C. H. Rørdam*, Ingeniørkaptajn, og
O. Lütken, Premierløjtnant i Flaaden. 1880—84.

Trykte og utrykte Dagbøger samt mundtlige Meddelelser fra ældre Officerer og
Underofficerer.

»Aalborg Stiftstidende«, Aargangene 1848—51 og 1863—65.

»Kundgørelse for Hæren.«

Rettelser.

Side 26, 11. Linie foroven: Sekondløjtnant *E. Hansen* rettes til *Premierløjtnant*
C. C. Hansen.

— 36, 7. Linie forned: *C. Hansen* rettes til *E. B. M. Hansen*.

— 127, 18. Linie foroven: 393 *J. C. Thomsen* rettes til *J. C. Thomasen*.

— 81, 13. Linie forned: som blev skrevet rettes til *som bleve skrevne*.

